

ISSN 0235-0351

Raamatukogu

Rahvusraamatukogud teel tulevikku

4/ 1999

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

4/1999

Toimetuse kolleegium:

AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
KALJU TAMMARU
URVE TÖNNOV
TIIU VALM
ANNE VALMAS
MEELI VESKUS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja ELLEN ARNOVER
Tehniline toimetaja TIIU TALI
Kujundus KERSTI TORMIS
Esikaanel Islandi ja Briti (Irene Rhodeni foto) rahvusraamatukogu.
Tagakaanel Fausti tuba Venemaa Rahvusraamatukogus ja Leedu Rahvusraamatukogu.

Aadress/Address:

15189 Tallinn

Tõnismägi 2

Eesti Rahvusraamatukogu

«Raamatukogu» toimetus

tel. (372) 6 307 128

faks (372) 6 311 410

elektronpost: enerk@nlib.ee
kodulehekülg:

http://www.nlib.ee/RK_ajak

http://www.nlib.ee/RK_ajak/i_index.html

ISSN 0235 - 0351

Ilmub 6 korda aastas

Print Best 99 T 57

Tere jõudu!

Arvan, et peas keerlevaid mõtteid pole õige vaka all hoida, sest kõiges, mis toimub ja juhtub, vähemalt raamatukogundusmaailmas, oleme ka ise osalised. Meie silmad peavad olema valmis vaatama, kõrvad varmad kuulatama. Ajakirja "Vikerkaar" aprillinumbri "Vikergallupis" jagasid noored kirjandusinimesed arvamusi enamasti sama noorte autorite kohta, ja paar tähelepanekut poetati ka meie ameti kohta. Olen nii vana küll, et mõista, miks meid endiselt raamatukogutädid eks kutsutakse ja loobun seda kommenteerimast niikaua, kuni meis kõigis pole radikaalsemaid muutusi toimunud.

Hando Runnelilt leidsin lause, mille teilegi vahendan: "Kui saaks demokratismi viljapuud kuidagi tolmelda veel aristokratismi õietolmuga, saaks ehk veel ilusaid aegu ees olla!" Eesti rahvas on küll vana rahvas, aga tema demokraatia on ülinoor, muust kõnelemata. Näiteks väljenduskultuur. Ent teine probleem, mis meid praktilisemalt puudutab, on endiselt komplekteerimisega seotud, kui erialast terminit pruukida. Tsiteerin: "Eriti raske (isegi suuremas provintsis) on kätte saada EK\$ ja Erakkonna väljaandeid, mida tuleb mööda ilma tikutulega taga ajada. Enamik neist ei jõua isegi kohalikesse väikestesse raamatukogudesse. Ometi tahavad ka provintsinoores eesti noorema põlve moodsa luulega end värskendada!" Kirjanduskriitikuna mõistan ma Anneli Mihkelevi muret, aga raamatukoguhoidjana tean probleemi sügavamalt põhjust, koguni mitut. Toimetajana soovitan aga mõnel agaramal ja asjasse pühendataval inimesel reageerida omapoolse vastusega, sest "RK" lehekülgedel arutletu ei ulatu enamasti kirjandusloolasteni, ammugi noorte luuletajateni. Vaatamata olukorra keerukusele, arvan endiselt, et eesti kirjandusel peaks olema roheline tee raamatukogudesse. Isegi siis, kui lugejaid on ainult üks. Paraku ei jaga paljud kolleegid mu viimast arvamust. Üks raamatupoodnik kuulutab "Luubis" (nr. 13) koguni, et "Eesti ilukirjandusest on saamas maaraamatupoodide hirm". Kuid mõelgem koos – missugune näeb välja üks või teine eesti kirjanduse kogu viie, kümne, kahekümne aasta pärast. Mõelgem sellegi üle, kes on siis meie esikirjanikud ja kas järelkomplekteerimine osutub siis ülepea võimalikuks.

Maire Liivamets

SISUKORD

■ RAHVUSRAAMATUKOGU

Rahvusraamatukogud teel tulevikku:

Briti Raamatukogu

Brian Lang 4

Islandi Rahvus- ja Ülikooliraamatukogu

Einar Sigurdsson 6

Martynas Mažvydase nimeline Leedu Rahvusraamatukogu

Vladas Bulavas 7

Helsingi Ülikooli Raamatukogu

Esko Häkli 9

Venemaa Rahvusraamatukogu

Vladimir Zaitsev 11

Eesti Rahvusraamatukogu

Tiiu Valm 13

■ TEADUSRAAMATUKOGU

Raamatukogutöö hindamine

Anu Nuut 14

■ RAAMATULUGU

Kultusraamatuid: Kui kassid olid inimesed...

Aimar Ventsel 18

■ EESTI MÕTTELUGU

Kestmine vaimu läbi

Maire Liivamets 19

■ SUHTEKORRALDUS

Kui meist huvitub ajakirjanik

Triin Soone 21

■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

23

■ ARVUSTUS

Kõik on vanaviisi..., aga ometi uutmoodi

Maare Kümnik 27

■ EESTI RAAMATU AASTA

Armas eesti rahvas maal ja linnas, kodumaal ja võõrsil!

29

■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

Kümme aastat ERÜ aastaraamatut

Linda Kask 30

ERÜ suvistest tegemistest

Krista Talvi 32

ERÜ kooliraamatukogude suveseminar Põlvas

Bärbel Luhari, Ester Sõrmus 32

Maaraamatukogude seminarlaager

Sirje Bärg 33

■ KONVERENTSID & SEMINARID

LiLaEst 99

Ene Riet 35

Raamatukogu finantseerimine, juhtimine

ja teenuste kvaliteedi planeerimine

Anu Nuut 37

Suveseminar Ojaäärsel

Anu Nuut 39

Rahvaraamatukogude 19. seminarlaager

Ene Riet 40

Innovative Users Group'i 1999. aasta konverentsist

Riin Olonen 42

■ LUGEJA ARVAB

Mitte ainult Milvi Tedremaale

Laine Peep 44

■ SÕNUMID

Õnnitleme: Ludmilla Rass – 80

45

■ SUMMARY

45

RAHVUSRAAMATUKOGUD TEEL TULEVIKKU

KÄESOLEVA AASTA SÜGISEL (29. sept. – 2. okt.) TOIMUB EESTIS EUROOPA RAHVUSRAAMATUKOGUDE DIREKTORITE (CENL) KONVERENTS. "RAAMATUKOGU" TOIMETUS, TAHTES ANDA ÜLEVAADET EUROOPA RAHVUSRAAMATUKOGUDE OLUKORRAST JA TULEVIKUPERSPEKTIIVIDEST, PÕÖRDUS EUROOPA RAHVUSRAAMATUKOGUDE DIREKTORITE POOLE KOLME KÜSIMUSEGA. PALUSIME KIRJUTADA VÄIKESE ÜLEVAATE RAAMATUKOGUST PRAEGU JA TULEVIKUPERSPEKTIIVIDEST NING SELLEST, MILLINE VÕIKS OLLA RAHVUSRAAMATUKOGU KOHT NING ARENGUPERSPEKTIIV UUEL AASTA-TUHANDEL ÜHINENUD EUROOPAS. KA OOTASIME PEAAEGU KÕIGILT CENL-i LIIKMETELT NÄGEMUST SUHETEST EESTI RAHVUSRAAMATUKOGUGA. KAHJUKS VASTASID MEIE KÜSIMUSTELE VAID MÕNED DIREKTORID JA NENDE ARVAMUSTEGA VÕITE TUTVUDA JÄRGNEVALT.

*Briti Raamatukogu direktor
BRIAN LANG*

Briti Raamatukogu on Ühendatud Kuningriigi rahvusraamatukogu. Teda peetakse üheks esmaklassilisemate kogudega raamatukoguks maailmas. Iga päev täienevad raamatukogu kogud 8000 teaviku võrra. Kogudes leidub teavikuid kolmest aastatuhandest, kõigis keeltes ja igal teemal. Briti Raamatukogu eesmärk on võimaluste loomine teadmiste omandamiseks,

teadustegevuseks ja innovatsiooniks, samuti kõige laiema teadlikkuse loomine raamatukogu trükiste, mikrovormide, käsikirjade, helisalvestiste, digitaalteavikute ja teiste teavikute olemasolust ja kättesaadavusest.

Raamatukogu tegeleb kirjastus-, haridus- ja avalike ürituste programmidega.

Teatmeteeningus on uues, 1997. aastal avatud St. Pancrases asuvas hoones kõigile lugejakaardi omanikele tasuta. Põhja pool, Boston Spas on kättesaadav maailma suurim andmekogu. Igal aastal saadetakse üle maailma, sealhulgas Eestisse, rohkem kui neli miljonit artiklikoopiat.

Tulevikku vaadates hakkab raamatukogu kohanema digitaalajastuga. Laiendatakse WWW kaudu pakutavaid teenuseid, täiustatakse siduskataloogi kaugkasutusvõimalusi, raamatukogu kogud sisaldavad üha rohkem elektroonilisi dokumente, parandatakse kogudes sisalduvat digiteeritud pärandi kättesaadavust.

Rahvusraamatukogude põhiülesanne on informatsiooni hankimine, kataloogimine ja säilitamine ning vajadusel kättesaadavaks tegemine. Briti Raamatukogu arvab, et digitaalrevolutsioon ei muuda raamatukogu põhiülesannet, kuid uued vahendid ja meetodid võimaldavad seda ülesannet täita uutmoodi, senisest kiiremini ja ulatuslikumalt. Uus tehnoloogia võimaldab hankida infot väiksema vaevaga, ükskõik kus selle järele vajadus tekib. Tunnusjooneks saab riigisisene ja rahvusvaheline koostöö.

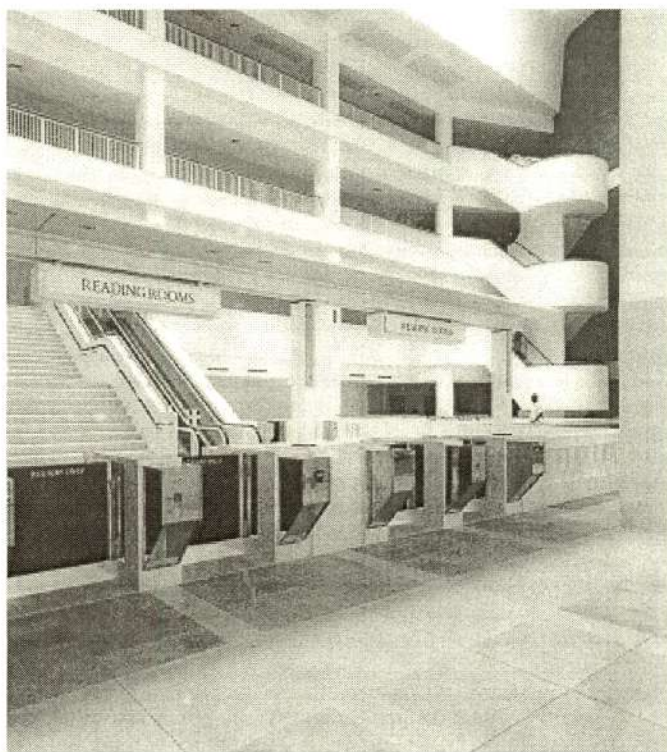
Teavikute hankimiseks on Briti Raamatukogul sõlmitud edukad, vastastikku kasulikud lepingud Eesti Rahvusraamatukogu, Akadeemilise Raamatukogu, Tehnikaülikooli Raamatukogu ja Tartu Ülikooli Raamatukoguga. Kuigi paljud slaavi ja Ida-Euroopa maad on hakanud eelistama teavikute vahetusele nende ostmist, on vahetus Eesti puhul meile parim valik.

Vahetuslepingute alusel on Briti Raamatukogu ja Eesti raamatukogude vahel arenenud head töösuhted, mille tulemusena on tehtud vastastikuseid visiite koostöö arutamiseks.

Briti Raamatukogus on ulatuslik eestikeelsete ja Eestit käsitlevate teavikute kogu. Eriti hästi on esindatud ajalugu, kirjandus, keeleteadus ja folkloor. Kogu sisaldab ka nõukogude perioodil eksiilis kirjastatud materjali. See kõik on kataloogitud ja kättesaadav Briti Raamatukogu teatmeosakonna eesti-aineliste raamatute ja perioodika kataloogi (London, Briti Raamatukogu, 1981) kaudu. Eestiainelisi teavikuid saab kasutada lugejakataloogi vahendusel ka WWW-s.

Briti Raamatukogu suhted Eesti raamatukogudega põhinevad suuremalt jaolt komplekteerimisel. Edaspidi, kui Eesti materjal muutub elektrooniliselt paremini kättesaadavaks, eeldame, et keskendame koostöö püsikoopiatelt elektroonilistele teavikutele.

Huvi Eesti ja teiste Balti riikide vastu kasvab Ühendatud Kuningriigis pidevalt, eriti äri ja sotsiaalteaduste valdkonnas. Püüame hankida eestiainelisest kirjandusest eelkõige ingliskeelset materjali või siis materjali, mis on varustatud

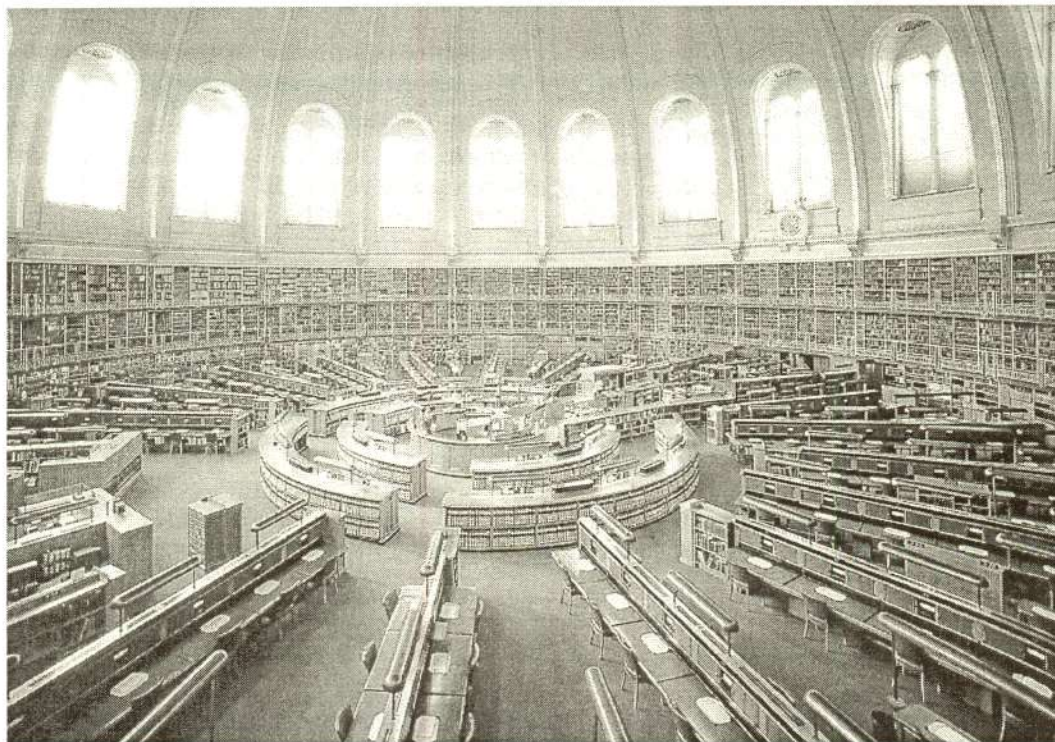
Sissepääs lugemissaalidesse.

ingliskeelse resümeega, kuna selles uues kasutajarühmas on eesti keele oskajaid väga vähe.

2000. aasta augustis osalevad mõned Briti Raamatukogu töötajad Eesti Rahvusraamatukogus toimival slaavi raamatukoguhoidjate konverentsil.

Täiendavat informatsiooni Briti Raamatukogu kogudest ja teenustest koos ligipääsuga kataloogile võib leida Briti Raamatukogu koduleheküljelt *Portico* (<http://www.bl.uk>).

Inglise keelest Mall Saul

Briti Raamatukogu ümarsaal.

*Islandi Rahvus- ja Ülikooliraamatukogu
direktor EINAR SIGURDSSON*

1. Islandi Rahvus- ja Ülikooliraamatukogu (*Landsbókasafn Íslands - Háskólabókasafn*) moodustati 1818. aastal asutatud Islandi Rahvusraamatukogu ja 1940. aastal asutatud Islandi Ülikooliraamatukogu ühendamisel. Raamatukogu avati uues hoones 1. detsembril 1994. Hoone üldpind neljal korrusel ja keldris on 13 000 m² ning see mahutab 900 000 köidet ning 700 istekohta küllastajatele.

Raamatukogu soovib oma rahvus- ja ülikooliraamatukogu ning riigi suurima teadusraamatukogu staatusest tulenevad eelised kõige paremini ära kasutada. Ta peab oma ülesandeks edendada sarnaste institutsioonide koostööd Põhjamaades, eesmärgiga tugevdada islandi kultuuri positsiooni välismaal, tõmmata tähelepanu islandi kultuuripärandile ning aidata kaasa mõttevahetusele Islandi ja teiste maade raamatukogude vahel.

2. Tulevikus hoiustavad rahvusraamatukogud peale kirjasõna ka muud meediat, sealhulgas elektroonilisi teavikuid ning isegi raadio- ja telesaateid.

Rahvusraamatukogud muutuvad kultuuri-asutusteks laiemas mõttes ja aitavad kaasa kultuuripärandi inimestele kättesaadavaks tegemisele nii traditsiooniliselt, näituste vahendusel kui ka end avalikkusele elektrooniliselt avades.

3. Islandi ja eesti keel ei ole suguluses ja meie rahvastel on ka erinev kultuuritraditsioon. Teisest küljest on mõlemad väikerahvad, kelle ajalugu ja vabadusvõitlus aitavad teineteist mõista. Ka meie poliitilised suhted on olnud head. On väga tähtis, et viimastel aastatel on NORDINFO egiidi all (Island on üks NORDINFO viiest liikmest) raamatukogunduse valdkonnas arenenud suhted Balti riikidega. Eesti raamatukoguhoidjad viibisid hiljuti ametlikul õppereisil Islandil. Loodame, et sellelaadne koostöö jätkub ka edaspidi.

Inglise keelest Mall Saul

Islandi Rahvus- ja Ülikooliraamatukogu audio-videosaal.

*Martynas Mažvydase
nimelise Leedu Rahvus-
raamatukogu direktor
VLADAS BULAVAS*

On meeldiv võimalus tutvustada Martynas Mažvydase nimelist Rahvusraamatukogu Eesti raamatukoguajakirjas "Raamatukogu".

Esmalt väärib märkimist, et meie raamatukogu sai nime esimese, 1547. aastal Königsbergis ilmunud raamatu autori järgi. Rahvusraamatukogu ametliku staatuse sai raamatukogu tagasi 1989. aastal. Täna on ta Leedu juhtiv ja ühtlasi ka suurim raamatukogu, mille kogud sisaldavad 9 miljonit eksemplari ning 2,3 miljonit nimetust trükiseid ja muid teavikuid, mis võtavad enda alla 91 000 riikli laudimeetrit. Raamatukogu lugemissaalides on 504 lugejakohta. Aastas külastatakse raamatukogu rohkem kui 445 000 korral. Raamatukogu on ka oluline kirjastamiskeskus, kus aastas publitseeritakse trükiseid üle 40 nimetuse ja rohkem kui 90 000 eksemplari, sealhulgas ka kord kuus ilmuv raamatukoguajakiri *Tarp knygu*, mida on välja antud juba 50 aastat. Ajakirja 500. number ilmub järgmisel aastal. Rubriigis "Eesti raamatukoguajakirjast" avaldatakse aeg-ajalt ülevaade ajakirja "Raamatukogu" viimastes

numbrites kirjutatust. Rahvusraamatukogu väljavaated on üsna paljutootavad, kuna lõpule on jõudmas juurdeehitiste rajamine. 620 raamatukogutöötaja ümberpaigutamine uutesse ruumidesse algas juba 1998. aastal ning lõpeb 2000. aastaks. Pärast seda jäävad veel viimased ülesanded: hoidlate sisustamine ja täitmine, kohviku rajamine, ümbruse korrastamine jne.

Rahvusraamatukogu oli ka Leedu integreeritud raamatukogu infosüsteemi (LIBIS) projekti algataja. Projekt käivitati 1997. aastal ning see jätkub tänaseni. Teadusraamatukogude kõrval on käesolevast aastast projektiga ühinenud ka 56

linnaraamatukogu. LIBIS-süsteem loodi Leedu teadusraamatukogude koondkataloogi põhjal. Viimane hakkas toimima möödunud aastal ning sisaldab praegu üle 150 000 bibliokirje viidetega erikogudele. Tuleb rõhutada, et kodumaise päritoluga LIBIS tarkvara on kasutusel enamikus Leedu raamatukogudes. Tarkvara loodi Leedus kinnitatud UNIMARC/A ja UNIMARC/B vorminguid, Leedu kataloogimisreegleid, märksõnastikku, UDK liigitussüsteemi ning Leedus väljatöötatud raamatukogu, bibliograafia ja terminoloogiastandardeid järgides.

Minu arvates saabub järgmisel aastatuhandel raamatukogude kuldaeg. Kui 20. sajand oli

Martynas Mažvydase nimeline Leedu Rahvusraamatukogu.

paljudele Euroopa rahvusraamatukogudele sünni- ja küpsemisaeg, siis 21. sajandil, või vähemalt selle esimesel poolel, on raamatukogude põhiprobleem inforessursside integreerimine ja elektrooniliselt kättesaadavaks tegemine. Baltimaad alustasid selles valdkonnas olulisi reforme alles 1990-ndatel aastatel. Automatiseeritud raamatukogu infosüsteem peab kujunema kõikehõlmavaks. Täna võtavad automatiseerimise tulemused alles ilmet. Tahaks uskuda, et 21. sajandi alguses suudavad Baltimaad pöörata piisavalt tähelepanu raamatukogude renoveerimisele, ehitamisele, arvutistamisele ja muidugi korralikule komplekteerimisele. Eeldan, et paari aastakümne jooksul jõuavad meie raamatukogud Lääne tasemele. Tahaksin soovida teile samasugust edu, raamatukogude renoveerimise osas olete meist juba eespool.

Leedu raamatukogud ei ole oma struktuuride loomisel ja arendamisel ning teeninduse laiendamisel ja täiustamisel üksi. Samasugused prot-

Bibliograafia ja raamatuteaduse keskuse hoidla Püha Jüri katedraalis.

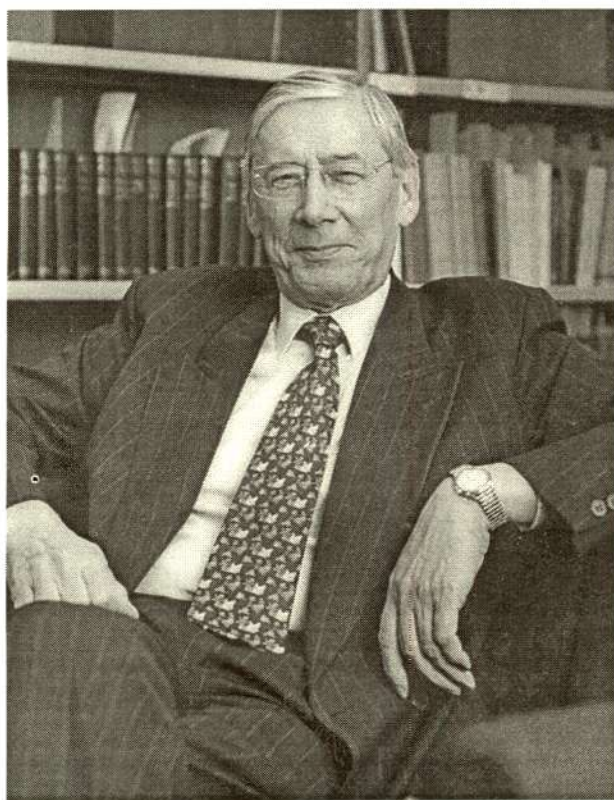
Trepigalerii.

sessid kulgevad teistes maadeski, ka Eestis. Infovahetus raamatukogude olulistest arenguküsimustes, uurimis- ja koostöökogemuste vahetamine, teie edusammud raamatukogude automatiseerimisel ja teistes raamatukogunduse valdkondades pakuvad huvi ja on tähtsad ka Leedule. Seda enam et meil on kogemus viljakast koostööst sõjaeelsest ja Nõukogude okupatsiooni perioodist. Iga-aastaselt seminaril LiLaEst, kus Baltimaade rahvusraamatukogud vahetavad mõtteid raamatukogutöö prioriteetsetel teemadel, on juba kolmekümneaastane ajalugu. Nende raamatukogude koostöölepingud loovad võimaluse pidevaks spetsialistide vahetuseks ja täienduskoolituseks. Ka rahvusvahelisel areenil on kolme Balti riigi raamatukoguhoidjad ühiselt edasi liikunud. Jätkugu see ka CENL-i konverentsil Tallinnas.

Inglise keelest Mall Saul

*Helsingi Ülikooli Raamatukogu
pearaamatukoguhoidja, professor
ESKO HÄKLI*

HELSINGI ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU – SOOME RAHVUSRAAMATUKOGU

Helsingi Ülikooli Raamatukogu on Soome rahvusraamatukogu. Raamatukogu on ajaloolistel põhjustel osa Helsingi Ülikoolist, kuid sellest ei piisa ülikooli teenindamiseks. Selle eest hoolitsevad ülikooli teised raamatukogud. Tegelikult paikneb raamatukogu kolmes kohas. Neist kaks asuvad Helsingis: raamatukogu peahoone, kus toimub põhiline teenindamine ja bibliograafia-teenindus võrgu kaudu. Mikrofilmimine ja konserveerimine toimub aga Mikkelis. Lisaks kuulub ülikooli raamatukogule ka depooraamatukogu Urajärvil Lahti põhjaosas. Helsingi Ülikooli Raamatukogu peahoone asub Senati väljakul toomkiriku vastas nurga peal. See on soome arhitektuuri märkimisväärsmaid ehitisi. Helsingi Ülikooli Raamatukogu sai 1998. aasta suvel oma kasutusse suure kõrvalasuva hoone ja täidab nüüd kogu kvartali. Praegu ehitatakse raamatukogule ligi 10 000 m² suurust lisapinda raamatukogu alla sügavale kaljusse. Ruumid valmivad 2000. aasta lõpuks, mil kõik Helsingis asuvad raamatukogu kogud saab koondada raamatukogukvartalis. Raamatukogu ruumide pindala maa-aluse juurdeehitisega on kokku 29 000 m². Raamatukogu kogude suurus on umbes 100 000 riuli laudmeetrit ehk 2,5 miljonit köidet ja 2,7 miljonit

säilitusühikut muud materjali. Soome ajakirjandus on kõik mikrofilmitud. Raamatukogul on 1981. aastast alates ka auviste sundeksemplariõigus ja 1999. aastast saadik kuulub raamatukogu ülesannete hulka ka rahvusliku heliarhiivi varasemate heliteoste korraldamine. Kui algatatud sundeksemplariseaduse reformimine läheb korda, siis valmistub raamatukogu elektrooniliste väljaannete arhiivi koostamiseks.

Raamatukogu koosseisu kuulub 200 inimest ja tema eelarve on umbes 70 miljonit marka. Raamatukogu on viimastel aastatel parandanud nii organisatoorset kui ka juhtimissüsteemi, tõhustades sellega oma tegevust. Neid abinõusid tutvustatakse muu hulgas raamatukogu ingliskeelses väljaandes, mis ilmub kord aastas ja saadetakse kõigile asjasthuvitatud raamatukogudele.

Helsingi Ülikooli Raamatukogu on humanitaarteaduste riiklik teadusraamatukogu, kes pakub internetiteenuseid ka üksikasutajatele. Pääaegu kogu raamatukogu kataloog on kättesaadav arvutist. Raamatukogul on mitu rahvusvaheliselt hinnatud kogu, teiste seas A. E. Nordenskiöldi raamatukogu, Monrepos' raamatukogu ja Vene keisririigi sundeksemplari kogud, kus leidub ka hulgaliselt Eestis ilmunud kirjanduse kogusid. Raamatukogu on rahvuslik kultuuriasutus, mis korraldab oma külatajatele üritusi ja näitusi. Praegu viiakse raamatukogus läbi ulatuslikku uuringut, mille tulemusena koostatakse Jean Sibeliuse kogutud teoste kriitiline väljaanne (*Kritische Gesamtausgabe*). Sarja esimene köide ilmus aastavahetusel ja kirjastajaks on Breitkopf & Härtel Wiesbadenis Saksamaal.

Rahvusraamatukoguna on raamatukogu teadusraamatukogude võrgu tugiorganisatsioon, kes teenindab kogu maad. Seaduse järgi on Helsingi Ülikooli Raamatukogu teadusraamatukogude riiklik teenindus- ja arenduskeskus, kes lisaks eelnimetatule peab hoolitsema ka kodumaise ja rahvusvahelise koostöö edendamise eest. Raamatukogu hoolitseb teadusraamatukogude arvutivõrgu ja selle ühissüsteemi arengu ning võrguteeninduse korraldamise eest. Arvutivõrk vastab kodumaise kirjanduse kataloogimisvajadustele, säilitab koondkataloogi andmed ja arendab elektroonilise teeninduse uusi vorme. Seda silmas pidades on raamatukogus käivitatud mitu uut arenguprojekti, neile lisaks osaleb ta ka arvukates Euroopa ja Põhjamaade projektides. Raamatukogu arendab teenust, mille abil kodumaiste teadusajakirjade artiklid jõuavad võrgukasutusse.

Rahvuslikest projektidest tuleks mainida järgmisi: 1) Rahvuslik virtuaalraamatukogu programm (FinELib), mille abil hangitakse teadusraamatukogudele elektrooniliste väljaan-

netele litsentse. Praegusel hetkel leidub võrgus 2600 täistekstlehte ja umbes 70 bibliograafia- andmebaasi. Seda finantseerib haridusministeerium ja selle elluviimise eest vastutab Helsingi Ülikooli Raamatukogu. 2) Teadusraamatukogude arvutisüsteemi uuendamine. Soome teadusraamatukogud kavatsed edaspidi muretseda ühtse süsteemi, mille valimine on praegu teoksil. Lõplik otsus tehakse 1999. aasta sügisel ja süsteem lastakse käiku 2000.-2001. aasta vahetusel. Raamatukogu arengu ja tegevuse raskuspunkt on suunatud võrguteenindusele. Raamatukogu eesmärk on koguda elektroonilist materjali ning rajada kunagi ka raadio- ja televisioonisaadete arhiiv. Raamatukogu näeb tulevikus end rohkem kogu raamatukoguvõrgu teeninduse organiseerijana, kes ühelt poolt arendab võrgu infrastruktuuri ja teiselt poolt loob võrgu sisu. Samal ajal tegutseb aga teadusraamatukogude ühise edu nimel.

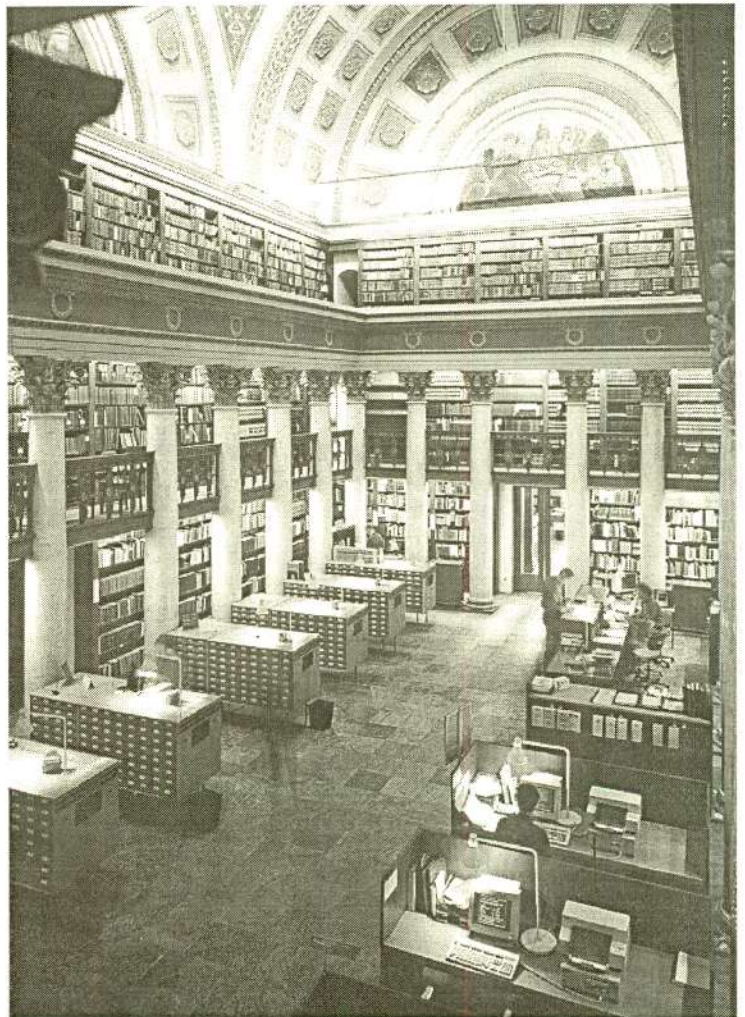
Rahvusraamatukogud täidavad edaspidi võrgukeskkonnas kesket rolli, kuna nad kannavad vastutust arengu ja raamatukoguvõrgu vajaduste eest. Andmevõrkude ajastul moodustavad raamatukogud ühiselt tegutseva terviku, mis sunnib neid endisest tugevamale ühistööle ja tööjaotusele. Teenuse saamiseks piisab abinõudest ühes kohas. Samasuguseid teenuseid ei ole arukas pakkuda eri kohtades. Kuna raamatukogudel ei jätku tavaliselt piisavalt ressursse, on omaette tegutsevatel raamatukogudel targem keskendada jõud kohalike infotarbijate võimalikult asjatundlikule teenindamisele ja saada nõnda kasu võrguteenuste pakkumisest. Kuigi rahvusraamatukogud ei loo kõiki andmebaase, kasvab tulevikus rahvusraamatukogusse suunatud teenuste tarbimine. Infovõrkude ajastul ei ühti riigipiirid teeninduspiiridega. Standardimise kõrval tuleb järkjärgult arendada ühistööd Euroopas arenguprotsesside ning teenuste pakkumise alal. Me ei saa enne otsustada sellise elutähtsa küsimuse üle, nagu kirjastajate elektrooniliste võrgulehekülgede arhiveerimine, kui raamatukogud ja raamatukogukonsortsiumid on ostnud nende väljannete kasutamisoigused. Raamatukogud sõlmivad ka varasemast enam konsortsiime, kelle tugiorganisatsioonideks sobivad rahvusraamatukogud teistest paremini.

Helsingi Ülikooli Raamatukogu on teinud suurepäraselt koostööd Eesti raamatukogudega ja eriti Eesti Rahvus-

raamatukoguga. Usun, et koostöö on olnud mõlemale poolele viljakas. Meie raamatukogul pole hetkel konkreetseid plaane uuteks ulatuslikeks ühisprojektideks, aga tehniline areng toimub nii kiiresti, et uued vajadused võivad ilmuda õige pea. Helsingi Ülikooli Raamatukogu peab koostööd tähtsaks ja Eesti raamatukogusid lähedasteks koostööpartneriteks.

Eesti ja Soome raamatukogude koostööd kergendab palju asjaolu, et me tunneme üksteist isiklikult ja meie sidemed on elavad. Tulevikku silmas pidades näen siiski ka probleeme. Meie, soomlased, ei valda kuigi hästi eesti keelt, kuna sel polnud möödunud meie jaoks sellist vajadust nagu eestlastel soome keele õppimiseks. Praeguses olukorras ei tohiks soomlased enam kaua loota, et eestlased õpiksid soome keelt, kuna see üksi ei aita neil sidet pidada kogu maailmaga. Sellepärast kardan, et me oleme loomuliku arengu tõttu kaotamas ühise keele eelseid. Skandinaavia ühistöö jõud on peitunud ennekõike ühises keeles või keelevariantides ja selle kaudu loodud tugevas ühtekuuluvustundes.

Soome keelest Maire Liivamets

Helsingi Ülikooli Raamatukogu lugemissaal.

Venemaa Rahvusraamatukogu asutati 1795. aastal Keiserliku Avaliku Raamatukoguna ja avati lugejaile 2. jaanuaril 1814. Praegu on see üks maailma suuremaid universaalseid teadusraamatukogusid, Vene Föderatsiooni rahvusraamatukogu ning föderatsiooni raamatukogude teadus-, metoodika- ja koordinatsioonikeskus.

Tänapäeval reguleerivad Venemaa Rahvusraamatukogu tööd föderatsiooni seadused "Raamatukogundusest" (paragrahv 18 "Vene Föderatsiooni rahvusraamatukogud") ja "Venemaa rahvusraamatukogu ajutine seadus", mille valitsus kinnitas 1992. aastal. Praeguseks on ette valmistatud Venemaa Rahvusraamatukogu põhikiri, mis peaks asendama nimetatud ajutise seaduse.

Venemaa Rahvusraamatukogu kogude suurus 1. jaanuaril 1998. aastal oli 32 324 300 säilitusühikut, sellest 5 913 900 võõrkeeltes. 1998. aastal lisandus raama-

tukogu kogudesse 382 700 väljaannet, sellest võõrkeeltes 74 100.

Raamatukogul on vahetussuhted 1589 organisatsiooniga 86 riigis.

Venemaa Rahvusraamatukogul on 48 700 lugejat, 1997. aastal oli külastuste arv 1 481 500, laenutusi oli 13 247 900.

Venemaa Rahvusraamatukogu perspektiivid on seotud käsilolevate raamatukogu staatust puudutavate eri tegevusvaldkondade kaasajastamisele suunatud projektide ja programmide elluviimisega. Esmajärjekorras tähendab see raamatukogu mõju suurendamist rahvuslikule raamatukoguvõrgule ning eri regioonide raamatukogude riikliku ja õigusliku aluse tugevdamist. Samuti seisab ees Venemaa kahe rahvusraamatukogu (Venemaa Rahvusraamatukogu ja Venemaa Riikliku Raamatukogu) töö koordineerimine ja koostöö kontseptsiooni väljatöötamine ühtses raamatukogundus- ja informatsioonimaailmas.

Lahendamist vajavad Venemaa Rahvusraamatukogu kogude täiuslikkuse küsimused – komplekteerimisprobleemid, vahetuseksemplaride seaduse täitmismehhanismi väljatöötamine, välisraamatute ja -perioodika komplekteerimine, rahvusvahelise laenutuse arendamine ja elektrooniliste bibliograafiliste andmebaaside loomine CD-ROM-idel.

Kogude säilitamisel pööratakse põhitähelepanu Venemaa Rahvusraamatukogu baasil loodud föderatsiooni raamatukogude kogude konserveerimiskeskuse tööle. Jätkuvalt on tähtis töö interaktiivse juurdepääsu võimaldamine dokumentidele ja informatsioonile, raamatukogutööks vajalike standardite, masinloetavate

Tehnikakirjanduse lugemissaal.

kirjeformaatide, (kommunikatiivformaat RUS-MARC), normatiivsete failide ja kataloogimisreeglite väljatöötamine ja kaasajastamine ning loogilise jätkuna kõigele sellele elektroonilise raamatukogu loomine.

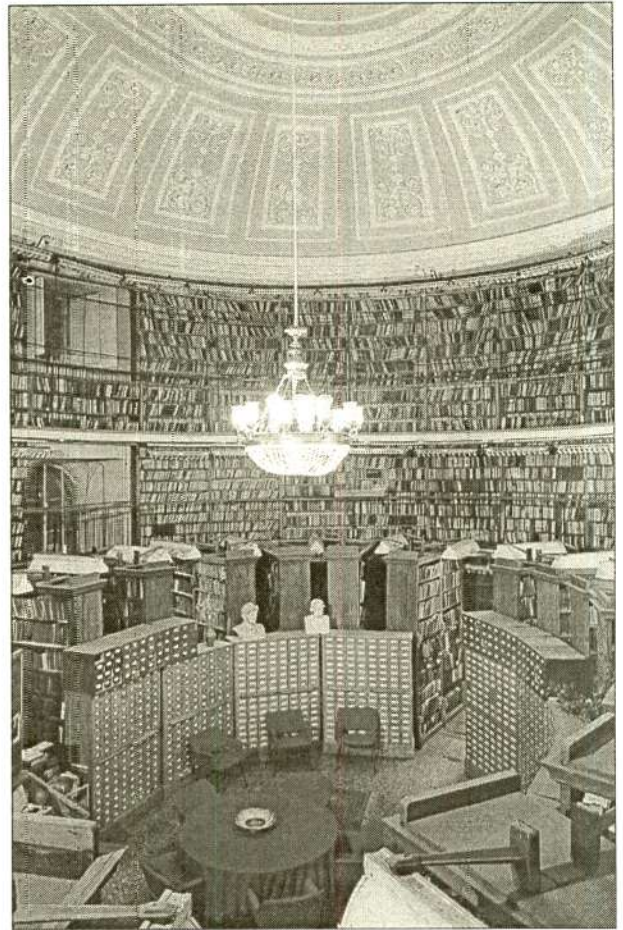
Raamatukogu areng seondub uue hoone ehitamisega ning endiste hoonete kapitaalremondi ja rekonstrueerimisega.

Venemaa Rahvusraamatukogu on rahvusvaheliste organisatsioonide IFLA, CERL, CDNL, LIBER, CENL jt. liige.

Järgmisel aastatuhandel on Euroopa rahvusraamatukogude areng seotud intergreerumisprotsessidega, raamatukogude osalemisega inimkonna teadmiste ülemaailmset juurdepääsu võimaldavates ning ühinenud Euroopa kultuuripärandi säilitamisega tegelevates projektides ja programmides.

Venemaa ja Eesti Rahvusraamatukogu vahelised kontaktid on traditsioonilised. Praegu piirduvad koostöösuhted küll peamiselt raamatuvahetusega. Mõlema raamatukogu huvides on aga nende suhete arendamine ning laiendamine.

Vene keelest Ene Riet

Venemaa Rahvusraamatukogu iimarsaal.

Venemaa Rahvusraamatukogu Peterburis.

Tänaseks on Eesti Rahvusraamatukogust kujunenud eesti rahvumälu ja kultuuripärandi säilitaja, eesti kirjanduse ja rahvusbibliograafia keskus, parlamendiraamatukoguna asendamatu infoallikas seadusandlikule kogule ja teistele põhiseaduslikele institutsioonidele, raamatukogunduse arendus- ja raamatukogutöötajate koolituskeskus ning kultuuri-keskus kõigile.

Et kaasa rääkida Eesti arengutsenaariumide elluviimisel, on Rahvusraamatukogu üheks peamiseks ülesandeks sisemine uuemine – meie tegevuse eesmärk on muutuda kasutajakeskseks institutsiooniks. See tähendab teadlikku uusimate infotehnoloogiliste võimaluste rakendamist ning igakülgset koostööd rahvuslikul ja rahvusvahelisel tasandil. Olulisim on teadvustada raamatukogu rolli muutust ühiskonnas ning sellest tulenevalt viia sisse muudatused raamatukogu organisatsioonis ja töökorralduses.

Loodetavasti vähenevad järgmisel aastatuhandel infotehnoloogilised erinevused Euroopa rahvusraamatukogude vahel, mis täna on olnud ehk sotsialismileerist tulnutele kõige suurem takistus ühisprojektides osalemisel. Ka on tähtis, et rahvusriigid näeksid Euroopa koostöö realiseerumise tagatisena rahvusraamatukogude osatähtsust informatsiooni- ja kommunikatsioonikeskustena ning et arvestataks nende vajaduste rahuldamisega. Samas pean tähtsaks, et veelgi enam teadvustub rahvusraamatukogude kui rahvumälu kogujate ja säilitajate osa ning et moderniseerumisega ei kaasneks kultuuripärandi väärtuse minetamist.

Eesti Rahvusraamatukogul on loodud kontaktid kõigi Euroopa rahvusraamatukogudega. Loomulikult on tihedamad suhted Skandinaavia- ja maadega. Esmaseks koostöövormiks on kujunenud koolitus- ja muud abiprogrammid, mille tänuväärne eesmärk on aidata meid kiiremini omaks võtta Euroopa standardid. Viimasel paaril aastal on süvenenud tunne, et meid võetakse juba partneritena, või vähemalt oodatakse, et selleks hakkaksime. Edukaid näiteid meie osalemise kohta ühisprojektides võib täna tuua juba mitmeid: Euroopa rahvusraamatukogude kodulehekülje projekt *Gabriel*, Ida- ja Kesk-Euroopa raamatukogude ökonomika projekt *LibEcon 2000*, Sloveenia koostööprojekt *Multilingual Dictionary of Librarianship*, projekt *Exel*. Arvatavasti laieneb seoses infotehnoloogiliste uuenduste sisseviimisega ka kootöö andmevahetuses. Teine oluline faktor Lääne- ja Kesk-Euroopa rahvusraamatukogude ühisprojektides osalemisel on Euroopa Liidu liikmeks olek. Uus aastatuhat annab selleks lootust nii Eesti Vabariigile kui ka Eesti Rahvusraamatukogule.

Eesti Rahvusraamatukogu välisvaade.

RAAMATUKOGUTÖÖ HINDAMINE

Kriteeriumid, tegevuse planeerimine, tulemusnäitajate võrdlev analüüs

ANU NUUT

RR-i raamatukogunduse osakonna juhataja

varasemate aastatega, identifitseerida ebaõnnestumised ja leida põhjused madala hinnangu saanud teenustele ning halbadele töötulemustele, võrrelda tulusid ja kulusid ning töötulemusi, et põhjendada tehtud kulutuste otsustarbekust, informeerida raamatukogu kasutajaid ja infoturgu raamatukoguteenustest ja raamatukogu tegevusest, informeerida valitsusasutusi ja rahastajaid võimalikest tagajärgedest, mida toob endaga kaasa rahaliste ressursside vähendamine.

Iga raamatukogu vajab kindlaid juhtimisprintsippe ja põhimõtteid. Iga organisatsioon püstitab arengusuunad ja eesmärgid, mille suunas liikuda. Et veenduda tegevuse õigsuses ja tulemuslikkuses, tuleb tegevust aeg-ajalt analüüsida ja hinnata. Hinnata ja võrrelda töö tulemuste vastavust püstitatud eesmärgile.

Seetõttu on oluline

- selgitada raamatukogu missioon, piiritleda eesmärgid ja tegevuse prioriteetid, planeerida sihipärasest tegevust ja arendada missioonile vastavaid tegevussuundi
- rakendada töö tulemuslikkuse mõõtmist ja analüüsi juhtimispraktikas kui otsuste tegemise tugisüsteemi.

Raamatukogusid motiveerib oma tegevust mõõtma ja hindama

- soov leida vahendeid töö paremaks korraldamiseks ja juhtimispraktikaks, raamatukogu organisatsioonilise struktuuri muutusteks
- lähtematerjali saamine strateegiliseks planeerimiseks
- vajadus leida tõestusmaterjali riikliku eelarve plaani kinnitamiseks ja lisaraha taotlemiseks.

Raamatukogu tegevuse efektiivsus on üks osa ühiskonna sotsiaalselt mudelist, seepärast on oluline hinnata raamatukogu ühiskonna maatriksmudelil. Tuleb uurida, kas raamatukogu tegevus vastab ühiskonna protsesside hindamismudeli nõuetele, analüüsida raamatukogu teenuste ja eesmärkide integreerumist ühiskonna arengusse ning võrrelda neid ühiskonna arengu eesmärkidega.

Töö tulemuslikkus on raamatukoguteenuste efektiivsuse ja teenuste osutamiseks kasutatavate ressursside ning tööjõudluse suhe, mida mõõdetakse kvantitatiivsete (raamatukogu statistika) ja kvalitatiivsete (teenuste kvaliteet ja hinnang) näitajate alusel. Seega on töö tulemuslikkus määr, mida kasutatakse tegevuse hindamiseks ja võrdluseks eesmärkide saavutamisel. Hindamisprotsess ei toimu sageli mitte ainult töö parema korralduse nimel, vaid formuleeritakse ümber ka eesmärgid ja töösuunad. Samuti on võimalus teha järeldusi, kas seatud eesmärgid olid liialt kõrged või, vastupidi, liialt madalad.

Tulemuslikkuse mõõtmine annab ülevaate hetkeseisust, võimaluse võrrelda hetkeseisu

Eriti oluline on sama tüüpi raamatukogude analüüsimine ja võrdlemine.

Töö tulemuslikkuse võrdlev analüüs (benchmarking) on võimalik, kui raamatukogudel on ühesugused eesmärgid ja sarnane struktuur ning finantseerimine toimub samadel põhimõtetel. Samuti siis, kui sarnaste tegevuste analüüsimisel ja võrdlusel kasutati samu indikaatoreid ja andmete kogumisel üheseid arvestusaluseid.

Töö tulemuslikkuse mõõtmiseks on kolm põhinäitajat.

Kõigepealt tuleb analüüsiks valida õiged ja vajalikud töö tulemuslikkuse indikaatorid (*performance indicators*). On vaja selgitada, milline on püstitatud eesmärkide saavutamise määr – efektiivsus

(*effectiveness*) ja milliste vahendite ja ressurssidega eesmärgid saavutatakse – tõhusus (*efficiency*).

Vajadus läbi viia tegevuse tulemuslikkuse analüüs tuleneb:

- raamatukogu enda soovist parandada teenuseid, informatsiooni kättesaadavust ja teenuste kvaliteeti

- vajadusest muuta koosseisu ja struktuure seoses infotehnoloogia rakendamise ning automatiseeritud raamatukogusüsteemi kasutuselevõtuga

- personali enda ettepanekutest töö tõhusamaks muutmiseks

- vajadusest koordineerida raamatukogudevahelist tööd ja ära hoida dubleerimist.

Iga raamatukogu teeb uuringuks valiku, milliseid indikaatoreid analüüsida institutsionaalsel tasandil, et saadud tulemus ja järeldused annaksid kasulikku informatsiooni juhtimisstrateegia kujundamiseks. Raamatukogudevahelisel võrdlusel tuleb arvestada raamatukoguväliseid ja sisemisi faktoreid, mis avaldavad mõju tulemustele. Iga indikaatorit iseloomustab kindel termin, millel on ka kindel definitsioon ja arvestusalused ning analüüsimetoodika. Igal indikaatoril on kindel ulatus ning analüüsi käigus peavad hindamise eesmärgid ja kriteeriumid olema piiritletud. Sellised analüüsid ja hindamisprotsessid peavad toimuma regulaarselt, et järeldused oleksid allikmaterjaliks edaspidise tegevuse planeerimisele.

Millistele kriteeriumidele peavad vastama töö tulemuslikkuse indikaatorid?

- **informatiivsus** – indikaator, mis allub mõõtmisele, peab identifitseerima probleemi, sisaldama saavutuste hindamiseks vajalikke suurusid; ta peab kandma endas informatsiooni, mis on oluline otsuste tegemiseks töö parema korralduse eesmärgil, nagu eelarve kavandamine, teenuste kvaliteedi tõstmine, eesmärgistatud tegevuse arendamine jne.

- **usaldusväärsus** – andmete arvestusalused peavad olema üheselt defineeritud, ainult siis saame teha võrdlevat analüüsi (*benchmarking* ut). Korduvad analüüsid on võimalikud ainult võrreldavate

indikaatorite puhul. Andmete kogumisel lähtutakse rahvusvaheliste standardite definitsioonidest (ISO 11620, ISO 2789)

- **sobivus** – indikaator peab vastama eesmärkidele, milleks teda kasutatakse, s.t. arvestusüksus ja mõõtmise skaala peavad olema vastavuses meetodikas nõutud tingimustega ja operatsioonid vastavuses mõõtmisprotsessidega.

- **praktilisus** – indikaator peab olema praktiline ja kättesaadav mõõtmiseks ja nende analüüs oluline praktilise tegevuse muutmiseks (jooksvad kulud, personali vastavus kvalifikatsiooninõuetele jne.)

Tulemusnäitajate ehk indikaatorite valikul on oluline jälgida

- kas antud näitaja on kasulik tulemusjuhtimise korraldamiseks, suhtekorralduse arendamiseks, suhtlemiseks rahastava organisatsiooni või teenindatava elanikkonnaga

- kas raamatukoguhoidjate teadmised ja oskused on rakendatud raamatukogutöös

- mil moel ja kuidas saab personal osaleda uuringus andmete kogumisel ja interpreteerimisel. Seejuures on oluline teada, kas finantseerivad valitsusasutused tunnistavad raamatukogu teostatud ja esitatud analüüsi tulemusi

- kohalikke olusid ja nende mõju.

Andmete ja analüüsi tulemuste interpreteerimisel on vaja teada, et

- andmete kogumist ja analüüsi riiklikul tasandil teostab institutsioon, kellele see õigus on delegeeritud

- andmete kogumist ja analüüsi institutsionaalsel tasandil teostab organisatsioon

- andmete interpreteeringul ja analüütilisel võrdlusel kasutatakse rahvusvaheliselt tunnustatud meetodikat

- soovitatav on uuringute läbiviimine rahvusvaheliselt tunnustatud metodoloogia, meetodite ja hindamismudelite alusel.

Raamatukogutöö tulemusnäitajate ehk indikaatorite kasutaja peab mõistma, et võimatu on soovitud tulemusi saavutada, kui korraga analüüsitakse kõiki näitajaid. Siin on otstarbekas keskenduda üksikutele näitajatele prioriteetsuse järgi.

Tuleb koostada uuringuplaanid ja etapi viisi analüüsida näitajaid, arvestades nende omavahelisi seoseid. Näiteks võib lugeja rahulolu tase olla kõrge, aga see põhjustab suuri kulutusi lugeja kohta. Madal tulemuslikkus võib näidata, et vajatakse lisaressursse teenuste parandamiseks. Tegelikult aga ei pruugi see olla tõsi, sest organisatsioonis puudub kindel seos ressursside kasutuse ja teenuste kvaliteedi vahel. Teenuste kvaliteeti võivad mõjutada hoopis teised tegurid. Seega vajab uuringutulemuste analüüs sageli täiendavat uuringut finantside otstarbeka kasutuse ja jaotuse, personali kvalifikatsiooni ja oskuste jm. näitajate kohta.

Esitan siinjuures ülevaate põhilistest tulemusnäitajatest, mis iseloomustavad raamatukogu tegevust ja mille analüüs võiks olla aluseks raamatukogude tegevuse pikaajasele planeerimisele, töökorraldusele, arengukavade välja-töötamisele, suhtekorraldusele kliendiga, personalikoolitusele, tööprotsesside ja personali juhtimisele.

IFLA poolt väljatöötatud põhilised töö tulemuslikkuse hindamise näitajad:

I Raamatukogu kasutamise üldnäitajad

- Teenuste turg selgitatakse välja raamatukogu potentsiaalse lugeja proportsioonide põhjal. Potentsiaalsed lugejad on raamatukogu lugejaskonna sihtgruppide esindajad.

Raamatukogu teenuste turg on orienteeritud püsikliendile. Vastavalt püsikliendi staatusele on turu suunitlus spetsialiseeritud. Tellides individuaalteenuseid, kasutavad nad üha kitsama suunitlusega informatsiooni ja teenuste turgu, mida raamatukogu osutab eriteenustena.

Turu-uuringute käigus selgitatakse välja, kui palju aktsepteerib püsiklient raamatukoguteenuseid. Eriti oluline on seda teada juhul, mil rohkem kui üks raamatukogu osutab analoogseid teenuseid. Siin on oluline välja selgitada, milliseid raamatukogusid nad veel kasutavad. Uurida tuleb ka seda võimalikku lugejaskonda, kes raamatu-

kogu ei külasta, kuid on potentsiaalselt see kontingent, kes vajaks just neid teenuseid, mida raamatukogu pakub.

Turu-uuringu eesmärk on välja selgitada teenuste konjunktuur, mida vajatakse, ja ka teenuse ostujõulisus.

Süsteemide uuringul ja võrdlusel on oluline aktsepteerida raamatukogude struktuurilisi erinevusi.

Turu-uuring viiakse läbi tavaliselt aktiivsete külastajate hulgas ja võimalikult pikema perioodi vältel.

- Lahtiolekuaegade võrdlus toimub vastavalt nõutavatele lahtiolekuaegadele.

II Kogude kvaliteeti hinnatakse ekspertide hinnangu, kogude üldise ja vastava ainevaldkonna kasutatavuse ning dokumentide alusel, mida ei kasutata.

III Kataloogide kvaliteedi eelduseks on soovitud nimetuste otsing ja aineotsing.

IV Kogude kättesaadavuse kindlustab komplekteerimise kiirus, raamatu töötlemise kiirus, dokumendi kätetoimetamise aeg ja RVL-i kiirus.

V Teatmeteeninduse taset näitab päringutele vastamine.

VI Kauglaenutuse tulemuslikkust näitab laenutus *per capita*.

VII Lugeja rahulolu näitab nii lugeja üldrahulolu kui rahulolu kauglaenutusega.

Tulemusnäitajate loetelu ISO 11620 standardi järgi:

1. Kliendi reageeringu indikaatoriks on lugeja üldrahulolu.

2. Avalikke teenuseid mõõdetakse teenindatava elanikkonna protsendimäära, lugeja maksu-*per capita*, külastaja maksu-*per capita*, teavikute hankimise, nimetuste kättesaadavuse, nõutavate nimetuste laiendatud kättesaadavuse, teaviku kasutusmäära jne. alusel.

3. Teavikute otsinguid hinnatakse otsingu keskmise ajakulu ja teaviku avariilult otsingu keskmise ajakulu järgi.

4. Teavikute laenutamist iseloomustab ringlus, laenutused lugeja kohta, laenutatud teavikute arv lugeja kohta, laenutuse maksumus, laenutuste arv töötaja kohta.

5. Teavikute laenutust väljaspoole raamatukogu näitab RVLi kiirus.

6. Päringuid ja infoteenindust iseloomustab õigete vastuste määr.

7. Infootsingu määr sõltub tähestikkataloogi kasutamise ja liigikataloogi otsingu edukusest.

8. Tarbijakoolitus.

9. Ressursside hindamise aluseks on ressursside kättesaadavus ja kasutusmäär ning lugejakohtade kasutusmäär, automatiseeritud raamatukogusüsteemide kättesaadavus.

10. Tehnilisi teenuseid hinnatakse teavikute hankimise, teavikute hankimise keskmise aja, teavikute töötlemise, teavikute töötlemise keskmise aja, kataloogimise, nimetuste kataloogimise maksumuse järgi.

11. Teenuste edendamine.

12. Inimressursside kättesaadavus ja kasutus.

Töö tulemuslikkuse näitajad (Follett Report)

Siinkohal käsitletakse ülikooliraamatukogudes analüüsitavaid tulemusnäitajaid.

Integreerumist iseloomustab raamatukogu eesmärkide seotus ülikooli eesmärkidega, mis näitab ühtlasi raamatukogu teenuste integreerumist õppetöösse ja ülikooli teadustegevuse planeerimisse.

Infotarbija ehk lugeja rahulolu on töendusmaterjal näitamaks, et raamatukogu tegevus on suunatud õppetöö ja ülikooli teadustegevuse toetamisele. Tagasiside näitab, kas on piisavalt saadud vajalikku informatsiooni, teenuseid, vahendeid oma päringute tarbeks.

Jõudlus ja tõhusus käsitleb teenuste sihtsuunitlust. Aluseks teenuste standard ja teenuste väljundi mõõtmine (aeg, mis kulub informatsiooni kättesaadavaks tegemisele, uute võimaluste leidmisele, töötlemiseks, reserveerimiseks, otsinguks, RVL-i teenuseks, päringutele vastamiseks). Mõõtmisele kuulub kasuliku informatsiooni hulk, mis saadi teadustegevuseks või õppetöös.

Suutlikkus on näitaja, mis sõltub panusest, väljundist ja selle tarbeks tehtud kulutustest (näitajad, mis iseloomustavad suhete maksumusi,

võrreldakse kulude ja tulude suhet ja tulemuse kasutegurit, näit. teenuse maksumus).

Ökonoomika iseloomustab kulude suhet eri teenuste kaudu sihtgruppidele *per capita* (kulud ühele üliõpilasele, kulud ühele töötajale ja akadeemilisele koosseisule, komplekteerimise kulu ja tegelik infopanus jne.). Siin peab iga raamatukogu valima näitajad, mida analüüsida ja mis on võrdluseks sobivad. Tulemuste analüüsil otsustab iga raamatukogu ise, mis on halb, mis hea ja miks.

Tegevuse grupeering. Raamatukogu tegevused on erilaadsed ja seetõttu pole ühtemoodi mõõdetavad. Nad ei sisalda alati ainult statistilisi numbreid. Vastavalt raamatukogude tüpoloogiale ja iseärasustele ning tegevuse eesmärkidele on see jaotus alljärgnev:

- kogud – komplekteerimine, kataloogimine, klassifitseerimine
- avalikud teenused – laenutus, RVL, avariilite kasutus, fotokoopiate tegemine

- infoteenused – päringud, infootsing, tarbijakoolitus

- võimalused teadus- ja õppetöös (uurimiskabiinid, erisaalid, auvised, elektrooniline keskkond ja elektroonilised teavikud).

Alternatiivsed mõõdetavad teenused on köitmine, restaureerimine, fotografeerimine, erikogude teenused, meedia jne.

Juhtimistegevust iseloomustab arengukava ja -poliitika väljatöötamine, kliendi suhtekorralduse kujundamine, personali arengu motiveerimine.

Euroopa Liidu raamatukogude telemaatika programmide raames on nimetatud teemat käsitletud mitmed **projektid:**

TOLIMAC (oktoober 1996 – oktoober 1998)

Projekt käsitles institutsiooni- sisese juhtimise korraldust, kasutades automatiseeritud juhtimisüsteeme ja infovõrkude teenuseid. Projekt oli orienteeritud raamatukogu juhtimisvahenditele elektroonilises keskkonnas – infotarbija identifitseerimine, autentsus, autoriõigus. Hinnati ja kontrolliti raamatukogu teenuste juhtimist, RVL-i teenuseid, tarbija õigusi ja

privileege, maksumuste monitooringut, raamatukogude finantsjuhtimist kui juhtimise olulist osa.

DECIDE (jaanuar 1995 – aprill 1997, lõpparuanne ilmus märtsis 1998).

Projekt käsitles juhtimise infosüsteeme, otsuste tegemise tugisüsteemi, töö tulemuslikkuse mõõtmist ja tulemusnäitajaid, raamatukogu juhtimist.

Projekti pealkirjaks oli "Töö tulemuslikkuse mõõtmine ja otsuste tegemist toetav süsteem". Projekti finantseeriti raamatukogude telemaatika programmide 3. raamprogrammi rahast (1990–1994).

Projekt keskendus mudelitele ja vahenditele, mis on raamatukogudele olulised strateegilisel planeerimisel. Projekti eesmärk oli välja selgitada otsuste tegemist toetavad nõuded ja meetodid Euroopa akadeemilistele raamatukogudele ja rahvaraamatukogudele. Eelkõige pakub projekt huvi nende raamatukogude juhtidele, kus on rakendatud automatiseeritud raamatukogusüsteemid. Projekt juhindus kehtivatest normdokumentidest ISO 11620 ja eelnevate analoogsete projektide (PROLIB/PI) seisukohtadest.

DECIMAL (jaanuar 1995 – mai 1997).

Projekt käsitles otsuste tegemise süsteemi, töö tulemuslikkuse mõõtmist ja näitajaid, raamatukogu juhtimist.

Eesmärk oli integreerida otsuste tegemise süsteemi moodul raamatukogu juhtimissüsteemi. Projekti partnerid võtsid uurimise alla otsuste tegemiseks vajaliku informatsiooni. Selleks kasutati tarbija küsitluslehti. Kontrolliti mooduli tegevuse efektiivsust integreerimisel otsuste tugisüsteemi.

MINISTREL (veebruar 1995 – veebruar 1997).

Projekt käsitles juhtimise infosüsteeme, otsuste tugisüsteemi, töö tulemuslikkuse mõõtmist, tulemusnäitajaid ja raamatukogu juhtimist.

Projekti eesmärk oli arendada juhtimisinformatsiooni tarkvara kergesti kasutatavaks otsuste tegemise tugisüsteemis. Uuringu käigus rakendati ja katsetati sobivat

tarkvara vastavalt raamatukogude nõudlusele, lisades sinna võimalusi töö tulemuslikkuse mõõtmiseks, andmete kogumiseks ja statistika genereerimiseks.

Eesmärk oli teha töö tulemuslikkuse mõõtmine mugavamaks ja kiiremaks, muuta raamatukogu juhtimisinformatsioon ja tulemuslikkuse analüüsi andmed käepärasemaks.

EQLIPSE (jaanuar 1995 – jaanuar 1997).

Projekt käsitles töö tulemuslikkuse mõõtmist ja näitajaid koos kvaliteedi hindamisega, ISO 11 620 ja ISO 9000, raamatukogu juhtimist.

Eesmärk oli arendada kvaliteedi juhtimise süsteemi ja töö tulemuslikkuse mõõtmist kõikides raamatukogudes, olenemata tüübist. Projekti käigus uuriti raamatukogu vajadusi ja eeldusi kvaliteedinõuete täitmiseks, võttes aluseks töö tulemuslikkuse näitajaid ja standardeid ning ühtlasi raamatukogu praktikad. Uuriti tehnoloogia spetsifikatsioone, võrgu tööd ja integreerumise võimalusi. Testiti olemasolevaid süsteeme andmete kogumiseks, kliendiserveri süsteemi integreerimist, kogude arendamist jne.

CAMILE (alustati augustis 1996, projekti kestus 30 kuud).

Projekt oli DECIDE-i, DECIMAL-i, EQLIPSE-i, MINISTREL-i jätkuks, käsitledes jätkuvalt raamatukogude töö tulemuslikkuse mõõtmist, tulemusnäitajaid, juhtimise kvaliteeti, standardeid ja otsuste tegemise tugisüsteeme. Läbiv teema on raamatukogu juhtimine ja töökorraldus, koostöös eksisteerivate raamatukoguprogrammide ja projektidega.

EQUINOX (alustati 27. novembril 1998. Jätkab kõiki eespool loetletud ja lõppenud projekte).

Projekti pealkiri on "Raamatukogu töö tulemuslikkuse mõõtmine ja kvaliteedi juhtimise süsteem". See on mõeldud kõikidele raamatukogudele, et arendada ja kasutada töö tulemuslikkuse mõõtmise meetodikat elektroonikaajastul, kui vanad traditsioonilised mõõtmise meetodid enam ei toimi. Eesmärk on rakendada mõõtmise tulemusi raamatukogude kvaliteedi juhti-

missis. Kavas on välja arendada rahvusvaheline leping töö tulemuslikkuse mõõtmiseks raamatukogudele elektroonilises keskkonnas. Teine eesmärk on arendada ja testida integreeritud kvaliteedi juhtimist kui töö tulemuslikkuse mõõtmise vahendit juhtidele.

Raamatukogu tegevuse planeerimine, raamatukogude arengukavade koostamine, programmide ja poliitika väljatöötamine – see hõlmab terve kompleksi juhtimisinformatsioonist, kaasa arvatud finantside planeerimine ja kulude tulude õige jaotus ning kasutamine. Ühelt poolt peame teadma, mida me tahame teha, kuidas seni olemasolevate toime tulnud ja kuidas on võimalik realiseerida tulevikuplane nii, et ressurside jaotus ja kasutus oleks otstarbekas, ökonoomne. Teisalt peame arvestama, mida meilt oodatakse, mis on meie missioon ühiskonnas ja kuidas me suudame oma tegevuse korraldada nii, et infonõudlus oleks rahuldatud. Kuidas arendada välja ühiskonna informatsiooniline infrastruktuur, et raamatukogudevahelises tegevuses vältida dubleerivad funktsioone, korraldada otstarbekas ressurside jaotus ja kasutus ning tagada infotarbija vajadused. Võib-olla oleks arukas välja arendada ühtne riiklik raamatukogude finantseerimise süsteem, mis baseeruks raamatukogude töö tulemuslikkuse võrdleval analüüsil.

Kirjandus:

1. ISO 11620: 1998(E) : information and documentation - library performance indicators. - 1998. - 56 p.

2. Follett Report. Annex C <http://www.ukoln.ac.uk/services/papers/follett/report/>

3. Measuring quality: International guidelines for performance measurement in academic libraries. – München [etc.], 1996. B 170 p. – (IFLA publications ; 76).

4. Lambert, Sian; Willson, Jonathan; Oulton, Tony. Use and interest in performance measures : differences between library sectors // Proceedings of the 2nd Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services. Newcastle, 1998, p. 67-76.

5. Euroopa Liidu projektid <http://www2echo.lu/libraries/en/projects>

KUI KASSID OLID INIMESED...

KULTUSRAAMATUID

AIMAR VENTSEL

Kassid on armsad loomad. Paljud meist ei armasta neid. Aga hoolimata suhtumisest kassidesse ei arutle suurt keegi kasside olemuse üle. Saksa keeles kirjutav **Akif Pirinçi** on kassitemaatikas aga hoopis iselaadse niši leidnud – nimelt kassidetektiivromaanid. (Kõik tema raamatud on ilmunud kloorivabal keskkonnasõbralikul paberil.) Eriti populaarne ja tsiteeritud on teatud alternatiivringkondades tema loodud ninatark **kõuts Francis sarjas „Felidae“ (1989) ja „Francis ehk Felidae“ II (1993)** (Goldmani kirjastus), nõnda kui minu ülikoolipäevil oli ajaloolaste seas viidatud „Švejki“.

Nagu öeldud, on „Felidae“ I ja II detektiivromaanid. Ja nagu ehtsas detektiivromaanis ikka, jagub siingi intriige, õudust, kirgi, põnevust, üllust jne. Ainult et peategelased on kassid. Inimesed, nende omanikud ja valitsejad, on aga kõrvalrollis. Esimeses romaanis kolib Francis uude linnaossa. Seal tutvub ta pimedaga kassineiuaga ja algab romantiline armastus. Ühel hetkel avastab ta, et tema uued tuttavad on seotud „Elu Sõna“ taolise hüsteerilise sektiga, kes ootab hetke, millal maailm muutub paremaks – kaovad inimesed ja koerad. Hakkab juhtuma muudki kummalist. Lisaks kuuleb ta paljude linnaosa kasside käest kummalisi vihjeid kahtlaste isikute kohta. Ühel hetkel leiab Francis aga oma armastatu surnuna, ja mis veel halvem – ilma peata. Muidugi ei saa ta hing enne rahu, kui kogu lugu on lahendatud.

Teises romaanis otsustab Francis maale puhkama minna. Tema pere mees on uue sõbranna leidnud ja too preili teeb kõutsi elu kibedaks. Ent linnakärast väljas looduse keskel ei ole elu alati idülliline. Francis uhatakse tulvaveega kanalistsiooni ja sealt leiab ta maharaiutud peadega kassilaipade kuhjasid. Nii satub kõuts vastu tahtmist verisesse loosse, mis sisaldab intriige, reetlikke liitlasi, võrgutavaid kassineide ja halastamatut massimõrvarit.

On olemas häid kriminaalromaanid *à la* Agatha Christie ja on sopakaid. Akif Pirinçi kirjutab igal juhul häid raamatuid. Tema kassiroomanid pole vaid nurrujatele üle kantud inimühiskonna kirjeldus, kuigi leidub sedagi. Ja vahest niimoodi saabki eriti hästi näidata inimühiskonna groteskseid külgi. Kasside fanaatilised ususektid on midagi, mis peaksid inimesegi nende tobeduse ja õõnsuse üle järele mõtlema panema. Aga lihtsalt sellepärast poleks Francise lood veel kultusstaatust saavutanud. Ühest küljest üritab Akif Pirinçi rekonstrueerida kasside dimensiooni. Selge, et tegemist on märksa maalähedasema vaatenurgaga kui inimestel. Ent ka elukorraldus ja protagonistide rollid ning tähendus on kassimaailmas teine. Koer pole kassile teab mis sõber, et aga inimese funktsioon sisaldub sõnas *konserviavaja*, paneb see ehk nii mõnelgi endast liiga heal arvamisel oleval kassiomanikul oma suhet kodulooma korrigeerima. Kuidas teisiti saaks igati normaalne kass „Whiskasi“

purgist oma sööma kätte, kui mitte inimese abiga! Kasside maailm on inimeste omast küllaltki sõltumatu ja just seda püüab autor arusaadavas keeles kirjeldada.

Mina ise ka lõppude lõpuks ei tea, mida minu kassid päev otsa teevad. Annan neile toidu ette ja pärast seda on nad kusagile kadunud. Vahest selle lünga täitmisega teebki Pirinçi oma romaanid lugejaile köitvaks. Sest oletused on üks asi, aga mustvalgel seisev täielik kassipäeva rekonstruktsioon teine lugu.

Francise tegemisi ja mõttekäike jälgides torkab pähe veel üks mõte. Nimelt, ehk on inimene endale liiga palju reserveerinud? Koolis õpetati, et mõtlemisvõime ja kõik sellest tulenev on vaid inimese pärusmaa.

Paljud minu tuttavad loomaomanikud on kindlalt veendunud, et nende neljajalgset pole siiski ainult instinktide ja reflekside tõugata-lükata. Ka loomade maailmas on olemas autoritaarseid juhte, massimõrvareid ja kadetsejaid. Äkki on teisedki nähtused ja eluaspektid, mida inimene vaid endale monopoliseerib, ka muude eluvormide juurest leitavad?

Francis on enesekindel kõuts. Tema suhtlusring on mitmekesine ja kirju ja seal pidevalt toimub midagi. Pinge tõuseb ja langeb, kohe-kohe tuleb lahendus ja... siis tuleb midagi jälle vahele. Kassikrimkad on ka krimkana head ja kulgevad kriminaalkirjanduse klassikalisi radu pidi. Lisandub oma-pärane diskursus, millest eespool juttu oli.

Kunagi ülikooliajal loeti mulle ette kümne raamatu pealkirjad, mida peab olema lugenud, et olla seltskonnakõlblik. Millegipärast olid nimekirjas ka Gilbert Chestertoni „Isa Browne lood“. Oleks minu teha, asendaks ma need hambutud kiiktoolikrimkad küll Francise seiklustega.

KESTMINE VAIMU LÄBI

MAIRE LIIVAMETS

Kõigepealt tuletaksin meelde, et seekord kõneleme "Eesti mõtteloo" sarja peatoimetajast ja kirjastuse "Ilmamaa" hingest, mis eeldab, et me sissejuhatavalt ka mõtteloo teemale mõned laused pühendame. Teatavasti on meie ajakiri võtnud südameasjaks sarjas ilmunud teoste tutvustamise ja loodab seda jätkata tulevikuski – sest Hando Runnel ütleb oma pöördumises Eesti õpetajaskonnale nõnda viisi: "'Eesti mõtteloo" raamatu-sarja levik ripub aga suuresti ära ka Eesti raamatukogude võrgust: raamatukogude teadlikkusest ja tahtlikkusest" (lk. 428). Ärgem siis unustagem oma missiooni ja kohustusi eesti kultuuri ees! Jätkates Runneli artikli "'Eesti mõtteloo" mõttest" tsiteerimist: "Meie olnud ja olevad suurvaimud on meie ausambad, meie elususe esinduslikud kallisvarad. Kõige väärtuslikumgi vaimne looming on samahästi kui surnud, kui ta pole liikvel kaasaegsete elavate mõtetes ja mälus" (lk. 427), tuleb tunnistada paratamatust, et kaasaegsete teadlikkuse ja tahtlikkuse piirid oma mõtteloo tundmisel vajavad jõudsamalt laiendamist kui Euroopa omad, millest iga jumala päev räägitakse. Seejuures mõnikord taipamata, millest jutustatakse. Kuna Runneli-keskes kirjutises sobib tema mõtte-teri piiramatult puistata, siis lisan kohe ühe rahustava arvamuse artiklist "Rebasele maitseb kana": "Minu vana kogemus

ütleb, et põhi, millele saab toetuda, on ikka see hearaasukene inimeses, see, mida me püüame kasvatada ja suurendada, ja mida me püüame usaldada" (lk. 407). See kinnitab hästi kirjaniku ja kirjastaja üht uskumust ja veendumust, sest tsüklis "Heiastused" saame teada, kust tuli *ilmamaa* Runneli teadvusse – sõna, mille kohta ütleb ta nõnda: "Samas vaimus jätkates peaksin nüüd lausuma, et ilmamaa on see muidune maailm, mis on – headusele võidetud" (lk. 271). Eelöeldu täielikuks mõistmiseks tuleks aga tekstiga ise tutvuda ja ses lootuses ma mõtte tuuma lähemalt ei avagi.

Praeguste andmete järgi ilmub "Ilmamaas" poolteistsada autorit, kes kuuluvad mõtlejate hulka väljaspool ilukirjandust. Niisiis lugemispõld on avar, sest

igal neist on ju oma elutõde ja meie võiksime sealt ühtteist oma mällugi salvestada.

Hando Runneli artiklitekogu pealkiri "Jooksu pealt suudeldud" on võetud aga 1980. aastal ilmunud arvustuselt Mari Vallisoo luulekogule "Kõnelen sinuga kevadekuul" ja on kahtlemata seni kõige poeetilisem pealkiri mõtteloo sarjas. Ent raamatu autor on ju poet, kes tegutseb mõtlejana ilukirjanduse rammusal maalapil. Lugeses, õieti küll üle lugeses Runneli tekste, tuleb mainida, et palju silmipimestavalt erksaid pealkirju seal siiski ei leidu. Vahest veel "Enesetapp" (kuulub tsükli "Heiastused"), "Džonn ja Džoodž" (etüüd Georg ja Lennart Merist), "Verine pühapäev" (humoorikas lugu putukatest ja pealkirjast), ülejäänud on runnellikult kare-

Hando Runnel. Jooksu pealt suudeldud / Toimetanud Urmas Tõnisson. - Tartu: Ilmamaa, 1998. 560 lk. - (Eesti mõttelugu. 23).

dad ning sisult ja vormilt pigem rahunenud keskeale mõeldud. Kuid Runneli temaatikat ja käsitlusviisi tunnevad enamasti kõik.

Hando Runneli *mõtetes* preva leerib märksõna **kestmine** ja sellele on ta üles ehitanud teatavasti nii oma luule kui ka enamiku siduvas kõnes kirjutatud tekste. Ka "Eesti mõtelloo" kohta ütleb ta: "Üldisemalt öeldes on see aga rahvuse ja riigi kestmise klassikaline küsimus: enesekssaamise ja -jäämise küsimus sellel suletud ilmast saabumise ja avatud ilma suubumise ebamäärasel ajajärgul" (lk. 428). Ka filmikavand "Juhan Liivi lugu" kannab *kestmise*-koormat, aga see lugu lõpeb dramaatiliselt. *Kestmise*-kujundist kirjutab ta tabavalt ja selgelt artiklis "Omast elust", *kestmise* nii vaimu läbi kui järglaste kaudu usub Runnel sama veendunult kui **tõe jõudu**. See viimane usk on suur ja siiras ning vaatab raamatulehekülgedelt lugejale vankumatult silma. Ühes olen põhjaliku tutvumise järel veel kindel – Runnelile meeldivad **eetilised isikud, kellel on ideid**. Selgeim näide on kolmeteistkümnest artiklist koosnev rubriik "Uku Masingu man", ent lähivaatlusel ilmneb, et ka teised käsitletud nimed on kirjutajale meelepärased tugeva moraali ja õiglustunde tõttu. Muidugi huvitab Runnelit ka poliitika – **Eesti, Vene ja Euroopa küsimus** (vt. "Juhan Luiga ja Vene küsimus", "Kaarel Robert Pusta ja Euroopa küsimus"). Eesti küsimus on mõistagi kätketud igasse kirjutisse ja selle leidmine ei tohiks kellelegi raskusi valmistada. Kõigile on pealkirjast selge, et "Kolm kõnet Marie Underist" on natuke ikka ka eesti asi, sest Marie Underi (lk. 178) ja Betti Alveri (lk. 313) kaudu avab ta eestlase karakterit. K. R. Pustaga polemiseerides kinnitab aga Runnel: "Meie ise peame aga iga hetk määratlema kolme korraga: iseennast, Ida ja Euroopat" (lk. 149).

Ülepea tasuks põhjalikumalt tutvuda "Arutluste" peatükki kuuluvate kirjutistega, sest nendes avaneb kirjutaja maailmavaade ning meisterlik arutus- ja väitlusoskus.

Tegelikult kirjutab Runnel elust ja ajast, see tähendab – inimestest, keelest, põlvkondade küsimusest, ilukirjandusest, kinokunstist, isegi rahvus- ja õigusriigist. Kirjutab iseendast ja oma eluloost. Kirjutab Eesti loost. Ta vaeb ja vaatleb ühte asja mitut moodi, kordab oma arusaamisi ikka ja uuesti üle. On maalähedaselt nostalgiline, talupoeglikult lihtne, kuid sealsamas kõrval heidab reaalse pilgu tulevikku (vt. näit. "Rahvusliku kasvatus kongressi teesid"). On euroopalikult küpse tõelise tajuga. Ta usub, et rahvuslikku kasvatust ja "raha tegemist" on võimalik koos teostada(!?). Runnel usub väärtustesse, mida paljud meie seas enam ei mäletagi – "Meie tundmuste ja mõtlemise ajalooline põhi on tahestatmata kristlik. Muud püsivamat põhja, millele midagi ehitada, ei saa ei meil ega ülejäänud eurooplastel olla, taotades tundelisi väärtusi" (lk. 431). Runneli arvates oli algul kestmise kujundiks kodu, mitte inimesed ise. Uus aeg (aja mõiste on siin pikk – M. L.) on võtnud uutelt inimestelt tolle kestva kodu. Nüüd peab kestvuse tunne kehastuma teistes asjades. Aga küllap me juba teame nende asjade nimesid, teadsime okupatsiooniaastatel ja teame ka praegu. Ent mulle näib, et Runneli juttu praegu enam ei kuulata, sest ilma peal valitseb kaks elutunnet. Runnel peab seda küll paratamatuseks. Ühed, need on ajaloolise mälu teo-inimesed, kes kõik enne meid olnu lammutaksid ja rajaksid dikteeriva moe järgi uue. Ja teised, ajaloolist mälu arvestav inimtüüp, kes kaitseb ajaloolise aja pidevust. Siinkohal kuldse kesktee pooldajana leian, et mõlemaid on vaja, aga piire,

piire on vaja tunnetada. Piirid ja raamid on nähtavasti praegu meie häda ja viletsus ning just seetõttu peaks keegi neid meile pidevalt meelde tuletama. Hea, kui seda teeks jätkuvalt Runnel ise. Natuke patriarhaalselt, karmilt, kõbeliste veendumuste kõrguselt. Runnel võiks (ja küllap ta teebki seda) mõndagi välja öelda, sest tema sõnad on olnud ausad ja selged – alati eestlastele kuulamiseks. Sest kõik ei peagi meie suurtest vaimudest alati aru saama. Midagi vaid rahvuslikult mõistetavat võiks jääda ainult meile endile. Kui Euroopa muidugi lubab!

Hando Runneli koguteos "Jooksu pealt suudeldud" sisaldab kolmekümne aasta kestel kirjutatud tekste ja minu meelest pole nad vähematki vananenud, pigem vastupidi. Paljud kirjandusarvustused on kõnekamad, sest aeg on enamiku tema vaadeldud kirjanikest ja nende loomingu puhastustulest kadudeta läbi toonud. See aga osutab arvustaja suurepärasele kunstilisele teadlikkusele ja võib-olla ka vaistule, mis pole kunsti ja kultuuri jälgimisel kunagi üleliigne. Kui mõne "Eesti mõtelloos" ilmunud autori maailmanägemus ja sügavad erialased teadmised kipuvad ehk väiksema erudeeritusega lugejat vaevama, siis Runneli raamatust ei leidnud ma ridagi, mis nõuaks teatmeteoste abi. Ometi on see vaimne raamat, õpetlik ja rahustav. Runnel on ju kogu rahva kirjanik, nagu Luts ja Tammsaare, keda lugeja hästi tunneb. Tammsaare artiklid jagavad küll oma aja, tegelikult aja sõnumeid, on tõesti filosoofilisemad, kuid on mõttejõult sarnased Runneli omadega. Ent see on eri teema ja käsitlusaines. "Jooksu pealt suudeldud" aitab üsna hästi mõista Runneli aega – seega meie kaasaega. Siit koorub üks küps elunägemus ja mida muud ühest "Eesti mõtelloo" raamatust veel soovida.

KUI MEIST HUVITUB AJAKIRJANIK

TRIIN SOONE

RR-i turundusjuht

On loomulik, et aeg-ajalt huvitub meie tegemistest ka ajakirjandus, ja sageli isegi siis, kui me oma arust ei ole selleks põhjust andnud. See aga tähendab, et ajakirjanik võib kontakti otsida meile sobimatul ajahetkel ja meile ebameeldival teemal. Selliseks olukorraks tuleb valmis olla ja mitte keelduda suhtlemisest. Esialgu tunduvas ohust võib kujuneda soodne võimalus.

Kuidas tunda ennast kindlana?

Esmane nõuanne: koostage oma asutuse info avalikustamise kord, mis määrab kes, kellele ja missugust informatsiooni jagab. Selline dokument oleks tegevusjuhiseks kõigile töötajatele ning väldiks olukordi, kus ajakirjandusega suhtleb ebakompetentne inimene. Kui teil on olemas suhtekorraldaja, siis vestleb loomulikult tema või siis tuleb leida kõige teadlikum inimene ajakirjaniku küsimustele vastamiseks.

Ajakirjaniku töö on teatavasti jahtida uudiseid ning neid avalikustada. Kuna uudised riknevad kiiresti, tuleb ka tegutseda kiiresti. Seetõttu pöördub kõige sagedamini ajakirjanik teie poole telefoni teel. Tavaliselt soovitakse siis midagi täpsustada või saada teabele kinnitust. Niisuguse ootamatu pöördumise puhul tuleb kõigepealt aeg maha võtta ning mõelda hoolikalt, mida ajakirjanikule vastata. Kiirustamine on sel juhul suurim viga, mida teha võite. Pidage meeles, et kõik, mida ütlete, enamasti avalikustatakse ning hiljem vigu enam parandada ei saa. Samuti ei ole sobilik vastata *ma ei kommenteerin* või esitada valeinformatsiooni. Kui te

kohe vastamiseks ennast kindlana ei tunne, on alati võimalus võtta kümnekond minutit mõtlemisaega. Selleks sobib vabandus: "Kahjuks olen ma hetkel hõivatud. Mis teid täpsemalt huvitab, kas ma saan teile tagasi helistada?" Võidetud aega kasutage teema üle mõtlemiseks, vajalike lisamaterjalide otsimiseks ning märkmete tegemiseks. Kui andsite lubaduse tagasi helistada, siis tuleb teil seda ka kindlasti teha.

Sageli helistab ajakirjanik aga teile pikema intervjuu osas kokkuleppimiseks. Sellisel juhul tuleb määratleda vestluse toimumise tingimused. **Tuntakse viit rahvusvaheliselt välja kujunenud suhtlemistasandit:**

1. *on the record* ehk täielik tsiteerimine – ajakirjanik võib kasutada kõike, mida olete öelnud ning lisada ka teie nime ja ameti. Nii toimub enamik intervjuusid ning pressikonverentse.

2. *not for direct quotation* – öeldut võib küll kasutada koos teie nime ja ametiga, kuid mitte jutumärkides tsitaadina.

3. *on background* – tüüpiline viide on "kõrge ametnik" või "juhtivtöötaja", teie nimi ja amet jäetakse aga avaldamata.

4. *on deep background* – ei avaldata ka üldnime, info jääb ajakirjaniku teada ning tema vastutada.

5. *off the record* – info ei kuulu avaldamisele, vaid on mõeldud ajakirjanikule uuritava protsessi või sündmuse mõistmiseks.

Suhtlemistasand tuleb eelnevalt kokku leppida, sest pärast ei ole õigust öeldut tagasi võtta ega

mingeid eritingimusi info kasutamisele seada. Kui enne intervjuud kokkulepet ei eelne, on tegemist *on the record* vestlusega, st. jutuaajamise võib täielikult avaldada. Alati jääb teile õigus enne intervjuu trükkimineku seda lugeda, et vajadusel vead ja eksimused parandada, ent praktika näitab, et ajakirjandus väldib sellist võimalust, tuues põhjenduseks ajanappuse ja väljaande kiire trükkimineku. Samas tuleb arvestada, et teie osaks jääb ülelugemisel ikkagi ebatäpsuste parandamine, mitte dikteerimine, kuidas ja millise tooniga peab ajakirjanik loo kirjutama.

Mõned näpunäited, kuidas eksimusi vältida:

- Igale pikemale intervjuule eelnegu põhjalik eeltöö.

- Määratlege kõne alla tuleva teema põhipunktid ja märkige need üles.

- Kasutage oma märkmeid nähtavalt, on ju loomulik, et kõik ei seisa meeles.

- Kuulake küsimust tähelepanelikult, koguge hetk mõtteid ja kui midagi jäi arusaamatuks, siis küsige üle. Vajadusel võib ajakirjanikule esitada ka vastuküsimuse, et veenduda küsimuse täpsuses mõistmises.

• Ärge andke “jah” ja “ei” vastu-
seid, vaid vastake mitmekülgset ja
asjatundlikult, hoiduge lobise-
misest.

• Kasutage lühikesi sisukaid
lauseid. Vältige keerulisi kiil-
lauseid, mille lõpus te enam ei
mäleta, millega lause algas. Igal
asjal olgu algus ja lõpp.

• Kui ajakirjanik esitab eba-
viisaka küsimuse, on vastamisest
keeldumine loomulik.

• Lubamatu on kasutada slängi,
lühendeid ja erialaseid termineid,
mis on laiemale avalikkusele tund-
matud. Kui seda tuleb siiski teha,
seletage termin lahti.

NB! Raamatukogunduse termi-
noloogia on arusaadav vaid raa-
matukoguhoidjatele.

• Ajakirjaniku valed avaldused
lükake ümber, kuid ärge laskuge
vaidlustesse, vaid esitage oma seis-
kohad selgelt ja kindlalt.

• Vältige isiklikku arvamust, esi-
tate asutusepoolseid seisukohti.

• Kui te mõnele küsimusele
vastust ei tea, siis tunnistage seda,
ärge püüdke vastata väljamõel-
duga.

• Olge sõbralik, näidake üles
koostöövalmidust ning tänage
ajakirjanikku teile osutatud tähele-
panu eest.

Eelöeldust tasub kinni pidada
kõikide ajakirjanikega vesteldes,
sõltumata meediumist, kuid mõne-
võrra keerulisem on siiski esine-
mine raadios ja televisioonis.
Need nõuavad intervjuueeritavalt
suuremat pühendumist ja etteval-
mistust, sest tehtud vigu on raskem
parandada, otsesaares aga või-
matu. Kogu teie esinemine talleta-
takse video- või fonolindile ning
hiljem kasutab ajakirjanik seda
materjali juba oma soovi kohaselt.
Televisioonis ja raadios esine-
miseks ettevalmistumine on põhi-
joontes sarnane, sest mõlemas
mängivad põhirolli esineja isiku-
omadused. Mõjuvamaks teie jutu
sisust võib osutada hoopis väljen-
dusmaneer ja kõne stiil, televi-
sioonis lisaks veel välimus. Pakuta-
vast informatsioonist võtab in-
imene sõnade abil vastu vaid 7%,
heli kaudu (hääletoon, intonat-
sioon) 38% ning mittesõnaliste (pilt)
vahendite abil kuni 55%. Seega, kui

oleks valida, kas saata televisiooni
või raadiosse esinema andekas,
kuid halva kõnemaneeeriga
spetsialist või siis hea esinemis-
oskusega vähemteadlik inimene,
tuleks eelistada viimast. Nendes
meediumides kujundatakse üld-
mulje emotsioonide tasandil – kas
esineja on sümpaatne või mitte. Kui
valikut ei õnnestu teha, oleks hea
tagataskust võtta **tele- ja raadio-
esinemise põhitõed:**

• Olge sõbralik ja rõõmus, naera-
tus mõjub alati hästi.

• Püüdke end tunda vabalt ja
mugavalt ning enne salvestust
mõnel muul teemal vesteldes esine-
misnärvi maha võtta.

• Intervjuu toimumise ajal vältige
üleliigseid liigutusi (nihelemine,
jala kõigutamine, pastaka näperda-
mine jne.).

• Ärge liialdage žestidega (noo-
gutused, kätega seletamine, pea-
raputus).

• Püüdke istuda vaikselt, sest iga
krabin kostub mikrofonil.

• Küsimustele vastates pidage
mõttepause, ärge täitke neid tüh-
jade fraasidega: “Ma tahaksin
ütelda seda...”, “Ma peaksin lisa-
ma...” jne.

• Studiiovälises intervjuus
vältige taustamüra (telefonihelin,
liikluse müra) ning ootamatuid sega-
jaid (kabinetti sisenevad kolleegid).

• Rääkige aeglaselt ja selgelt, ärge
neelake sõnalõppusid alla.

• Tähtsamaid väljendeid rõhu-
tate või tehke nende järel paus.
Esinemine muutub efektiivsemaks
tähtsamaid momente üle korrares.

• Tooge näiteid ja seoseid lähtu-
valt sihtauditooriumi huvidest,
nende abil teete oma kõne elavaks
ja meeldejäavamaks.

• Esituse tõhustamiseks võite
kasutada võrdlusi ja kõnekujun-
deid, kuid olge ettevaatlik kulunud
väljendite või sobimatute fraa-
sidega.

• Kui teil on probleeme häälega
või kimbutavad nohu ja kõha, on
targem esinemisest loobuda.

• Kui esinete televisioonis, pöö-
rake eelnevalt tähelepanu oma väli-
musele ning suheldes televaatajaga
vaadake kaamerasse.

Kui teil on vähegi võimalik, siis
lindistage oma esinemised. Tehtud

vigadest on hea õppida ning edas-
pidi neid vältida. Samuti tuleks
jälgida kõikide teadete kajastumist
meedias. Meedia eesmärgistatud
jälgimist ehk meediamonitoorin-
gut on võimalik teostada erinevaid
vahendeid kasutades. Valik sõltub
infovajaduse hulgast, operatiivsu-
susest ja kasutuseesmärkidest. Raa-
matukogud on meediamonitoor-
ringu teostamise seisukohalt õnne-
likus olukorras, sest peaaegu kõik-
jale on suuremad ajalehed-ajakir-
jad või kohalikud väljaanded telli-
tud. Ajakirjandust jälgides tuleks
tähelepanu pöörata sellele, mida
ajakirjanik on esile tõstnud, mida
välja jätnud või mida lisanud. Kui
leiate vigu, mis edastatavat infot
moonutavad või tekitavad vää-
raruusaama, kuid ei ole tekkinud teie
süül, siis on teil õigus nõuda
väljaandelt selgitust. Nõudmiste
suurus sõltub aga eksimuse suu-
rusest ja sellestki, kuivõrd on
kahjustatud teie mainet. Ähvar-
duste ja liigsete nõudmistega kon-
fliktsituatsioone ei lahenda, tule-
museni viivad rahumeelsed ja
konstruktiivsed läbirääkimised.
Tihti piisab aga ainult teadmisesest,
et aeg parandab haavad: homme
edastame uued uudised, vanad
ununevad ning tehtud vigadest
õpime.

Järgmises numbris käsitleme
kriisiolukordi.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

1999/4

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

400. **Infolevi** ja tarbimine = Dissemination and usage of information. - Tallinn, 1998. - 185 lk. - (Tallinna Pedagoogikaülikooli toimetised. A, Humaniora ; 14). - Osa teksti ja kokkuvõtted inglise keeles. RR, TTÜ.

401. **Valm, T.** Raamatukogunduse ja raamatukogude juhtimine Eesti Vabariigis : loengukonspekt. - Tallinn, 1999. - 19 lk. RR.

402. **Kirjastossäännöstö** 1990. - Helsinki, 1990. - 251 s. RR.

403. **Lietuvos** bibliotekų 1995 - 1997 m. statistika. - Vilnius, 1998. - 61 p. RR.

404. **Svane-Mikkelsen, J.** The library system in Denmark. - Copenhagen, 1997. - 84 p. RR.

*

405. **Copyright** and licensing // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 1, p. 2-6. RR.

406. **Country** focus : United Kingdom // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 1, p. 22. RR.

407. **Haavisto, T.** Direktiivi kiristyi // Kirjastolehti. Vsk. 98 (1999) nro 3, s. 25. EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

408. **Haavisto, T.** CECUP is raising copyright awareness // Information Europe. Vol. 4 (1999) no. 1, p. 16. RR.

409. **Haavisto, T.** EU spotlight turns on public libraries // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 2, p. 8-10. ERÜ, RR.

410. **Henriksen, C. H.** Public Lending Right as cultural political tool // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 2, p. 18-19. ERÜ, RR.

411. **Ingwersen, P.** The role of libraries and librarians in organising digital information // Libri. Vol. 49 (1999) no. 1, p. 11-15. TÜ.

412. **Kekki, K.** Kirjastolakiuudistus ja kirjastojen tulevaisuus // Kirjastolehti. Vsk. 98 (1999) nro 3, s. 21-23. EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

413. **Kokkonen, O.** Korkeakoulukirjastojen tuloksellisuuden mittaaminen // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 4, s. 62-67. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

414. **Martin, L.** Networked electronic publications policy // National Libr. News. Vol. 31 (1999) no. 5, p. 8-11. RR.

415. **Mäkinen, R.** Uusi kirjatalous - projekti, käsite ja visio // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 4, s. 69-72. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

416. **Poroila, H.** EU:n tekijänoikeusdirektiivin uhka kirjastoille kasvaa // Kirjastolehti. Vsk. 98 (1999) nro 3, s. 24. EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

417. **Premssit, P.** Library and information services in Thailand // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 137-142. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

418. **Scott, M.** Beziehungen zwischen Verlegern und Bibliotheken im nächsten Jahrtausend : die Perspektive der Bibliotheken // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 2, S. 97-106. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

419. **Yilmaz, B.** The right to information : is it possible for developing countries? // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 2, p. 104-107. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

TEATMEKIRJANDUS

420. **Russische** Bibliotheken im Internet // Mitteilungen ABDOS. Jg. 19 (1999) H. 1, S. 7-15. RR, TÜ.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

421. **Raamat** ühendab = Book united. - Tallinn, 1999. - 162 lk. - (Tallinna Pedagoogikaülikooli toimetised. A, Humaniora ; 16). - Tekst inglise, saksa ja vene keeles, kokkuvõtted eesti keeles. RR, TTÜ.

*

422. **Schirodsky, D.** Germany in the Holy Land : its involvement and impact on library development in Palestine and Israel // Libri. Vol. 49 (1999) no. 1, p. 26-42. TÜ.

TEADUSTÖÖ

423. **Fisher, W.** When write is wrong : is all our professional literature on the same page? // Library, Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 23 (1999) no. 1, p. 61-72. EAR, RR, TÜ.

424. **Reinhardt, K.** EXPLOIT // Dialog mit Bibl. Jg. 10 (1999) H. 3, S. 33-38. RR.

425. **Wang, P., Domas White, M. A** cognitive model of document use during a research project. Study II. Decisions at the reading and citing stages // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 50 (1999) no. 2, p. 98-114. TTÜ.

426. **Weijing, Y., Meadow, C. T.** A study of use of variables in information retrieval user studies // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 50 (1999) no. 2, p. 140-150. TTÜ.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

427. **Eesti** eriala- ja teadusraamatukogud 1998 : [statistikatabelid]. - Tallinn, 1999. - 13 lk. RR.

428. **Eesti** rahvaraamatukogud 1998 : [statistikatabelid]. - Tallinn, 1999. - 59 lk. RR.

429. **Profile** of national libraries in Southeast Asia. - Kuala Lumpur, 1997. - 31 p. RR.

430. **Törnudd, E.** Suomen teknillinen kekuskirjasto : 150 vuotta Teknillisen korkeakoulun ja yhteiskunnan palveluksessa. - Espoo, 1998. - 80 lk. - Kokkuvõte ingl. k. TTÜ.

*

431. **Hassner, K.** The model library project : a way to implement the UNESCO Public Library Manifesto // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 143-147. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

432. **Kværndrup, H. M., Simon, S.** Denmark's Electronic Research Library - a tool for institutional change // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 2, p. 22-24. ERÜ, RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

433. **Goldberg, T., Womack, K.** Applications practices of recent academic library appointees // Coll. and Res. Libr. Vol. 60 (1999) no. 1, p. 71-77. TTÜ.

434. **Seaman, S., Krismann, C., Hamilton, F.** An internal equity evaluation system based on merit measures // Coll. and Res. Libr. Vol. 60 (1999) no. 1, p. 79-89. TTÜ.

435. **Dewald, N. H.** Transporting good library instruction practices into the Web environment : an analysis of online tutorials // The J. of Academic Librarianship. Vol. 25 (1999) no. 1, p. 26-32. RR, TTÜ.

436. **Gedeon, J. A., Rubin, R. E.** Attribution theory and academic library performance evaluation // The J. of Academic Librarianship. Vol. 25 (1999) no. 1, p. 18-25. RR, TTÜ.

437. **Gorman, G. E.** The future for library science education // Libri. Vol. 49 (1999) no. 1, p. 1-58. TÜ.

438. **Kigongo-Bukenya, I. M. N.** New trends in library and information fields and the implications for continuing education // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 2, p. 93-99. RR, TTÜ.

439. **Sacchanand, C.** Distance education in library and information science in Asia and the Pacific region // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 2, p. 97-100. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

440. **Rahvaraamatukogu** töökorralduse juhend. - Tallinn, 1999. - 27 lk. RR.

441. **Managing** the electronic library : a practical guide for information professionals. - London etc., 1998. - 742 p. RR.

*

442. **Calabrese, A.** Marketing action planning : the untold story // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 159-161. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

443. **Huwald Zuidema, K.** Reengineering technical services process // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 43 (1999) no. 1, p. 37-52. TÜ.

444. **Rostila, M.** Berenice - Barents Library Network for European Dimensions // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 2, p. 5-7. ERÜ, RR.

445. **Usherwood, B., Linley, R.** New library - new measures : a social audit of public libraries // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 2, p. 90-96. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

KOMPLEKTEERIMINE

446. **Budd, J. M., Craven, C. K.** Academic library monographic acquisitions : selection of choice's outstanding academic books // Library Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 23 (1999) no. 1, p. 15-26. EAR, RR, TÜ.

447. **Griebel, R.** Die Zeitschriften- und Monographienwerbung in den Universitätsbibliotheken // Z. für Bibl.-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 2, S. 107-127. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

448. **Haavisto, T.** Kun ostetaan tietoon eli lisensseistä // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 3, s. 42-44. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

449. **Slight-Gibney, N.** How far we come? : benchmarking time and costs for monograph purchasing // Library, Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 23 (1999) no. 1, p. 47-59. EAR, RR, TÜ.

KIRJELDAMINE

450. **Winke, R. C.** An analysis of tables of contents in recent English-language books // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 43 (1999) no. 11, p. 14-27. TÜ.

451. **Zhang, F. J., Lei Zeng, M.** Multiscript information processing on crossroads : demands for shifting from diverse character code sets to the Unicode™ Standard in Library Applications // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 162-167. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

LIIGITAMINE

452. **Aasmets, M.** Trükise liigitamise metoodika : lühikokkuvõte. - Tallinn, 1999. - 33 lk. RR.

453. **Library Trends.** Vol. 47, N 2. How classifications work : problems and challenges in an electronic age. - Champaign, IL, 1998. - p. 185-340. RR.

*

454. **Encinas, J., Llorens, J., Amescua, A.** Indexing and classification of images in large organisations // Libri. Vol. 49 (1999) no. 1, p. 16-25. TÜ.

455. **Hjørland, B.** The classification of psychology : a case study in the classification of a knowledge field // Knowledge Organization. Vol. 28 (1998) no. 4, p. 162-201. TÜ.

456. **Keynote** panel : ISKO Fifth International Conference 1998, Lille, Paris // Knowledge Organization. Vol. 25 (1998) no. 4, p. 143-161. TÜ.

457. **Saarti, J.** Fiction indexing and the development of fiction thesauri // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 2, p. 85-92. RR, TTÜ.

KOGUD

458. **Hjelt, M.** Lyyra heläjää : sävellyskäsikirjoitusprojekti otettu hyvin vastaan // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 3, s. 5-8. EAR, RR, TÜ.

459. **Lehtinen, T.** Laajoja äänitekokoelmia kirjastoon // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 3, s. 9-10. EAR, RR, TÜ.

460. **Zipp, L. S.** Core serial titles in an interdisciplinary field : the case of environmental geology // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 43 (1999) no. 1, p. 28-36. TÜ.

KOGUDE HOID

461. **Ajastu** stiilitunnetuse säilitamine konserveerimisel : gooti, renessanss- ja barokkstiil kõitekunstis : metoodiline kogumik I. - Tallinn, 1999. - 96 lk. RR.

*

462. **Bansa, H.** Massenneutralisierung von Bibliotheks- und Archivgut // Z. für Bibl.-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 2, S. 127-147. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

463. **Seib, R.** Digitalisierung von Exilzeitschriften // Dialog mit Bibl. Jg. 10 (1999) H. 3, S. 21-24. RR.

LUGEJATEENINDUS

464. **Anthes, M.** An experiment in unmediated document delivery : EbscoDoc™ at Wichita State University // Library Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 23 (1999) no. 1, p. 1-13. EAR, RR, TÜ.

465. **Creaser, C.** A study of branch library catchments in two London boroughs // J. of Documentation. Vol. 55 (1999) no. 2, p. 121-143. TTÜ.

466. **Hernon, P., Nitecki, D. A., Altman, E.** Service quality and customer satisfaction : an assessment and future directions // The J. of Academic Librarianship. Vol. 25 (1999) no. 1, p. 9-17. RR, TTÜ.

467. **Jokitalo, P.** Kirjojen pariin verkon kautta // Kirjastolehti. Vsk. 98 (1999) nro 3, s. 14-15. EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

468. **Kirkaas, E.** A library for everybody // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 2, p. 14-17. ERÜ, RR.

468. **Mäkinen, H.** Kirjastoilla vain vähän verkkopalveluita lapsille // Kirjastolehti. Vsk. 98 (1999) nro 3, s. 12-13. EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

469. **Nrjard, B.** "Library of the year" // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 2, p. 11-13. ERÜ, RR.

LUGEMINE

470. **Wilson, M., Bishop, K.** Criteria for reviewing children's books // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 43 (1999) no. 1, p. 3-13. TÜ.

BIBLIOGRAAFIA JA INFOTÖÖ

471. **Bell, B.** An annotated guide to current national bibliographies. - 2nd, completely rev. ed. - München, 1998. - 487 p. - (UBCIM publications ; N. s., Vol. 18). RR.

*

472. **Harless, D. W., Allen, F. R.** Using the contingent valuation method to measure patron benefits of reference desk service in an academic library // Coll. and Res. Libr. Vol. 60 (1999) no. 1, p. 56-69. TTÜ.

473. **Hurd, J. M., Blečić, D. D., Vishwanatham, R.** Information use by molecular biologists : implications for library collections and services // Coll. and Res. Libr. Vol. 60 (1999) no. 1, p. 31-43. TTÜ.

474. **Leckie, C. J., Fullerton, A.** Information literacy in science and engineering undergraduate education : faculty attitudes and pedagogical practices // Coll. and Res. Libr. Vol. 60 (1999) no. 1, p. 9-29. TTÜ.

475. **Lochstet, G., Lehmann, D.** A correlation method for collecting reference statistics // Coll. and Res. Libr. Vol. 60 (1999) no. 1, p. 45-53. TTÜ.

476. **Antila-Olkku, A., Toivanen, P.** Eurooppa-tiedotus - kansalaisten EU-tietopalvelu // Tietopalvelu. Vsk. 14 (1999) nro 3, s. 11-12. ERÜ, RR.

477. **Burgin, R.** The Monte Carlo method and the evaluation of retrieval system performance // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 50 (1999) no. 2, p. 181-191. TTÜ.

478. **Chowdury, G. G.** The Internet and information retrieval research : a brief review // J. of Documentation. Vol. 55 (1999) no. 2, p. 209-225. TTÜ.

479. **EU-tietokannat** Internetissä // Tietopalvelu. Vsk. 14 (1999) nro 3, s. 28. ERÜ, RR.

480. **John, N. R.** Providing outsourced Internet services to a government agency // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 2, p. 87-89. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

481. **Jyrkönen, H.** Internet - vakavan tiedonhankijan työkalu? // Tietopalvelu. Vsk. 14 (1999) nro 3, s. 16-17. ERÜ, RR.

482. **Koenig, M. E. D., Canevello, P., Morrison, R.** User perceptions of the effect of the outsourcing of US government libraries // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 2, p. 79-86. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

483. **Lehtinen, T.** Musiikin tiedonhaun uudet mahdollisuudet // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 3, s. 3-4. EAR, RR, TÜ.

484. **Marcella, R., Baxter, G.** The information needs and the information seeking behaviour of a national sample of the population in the United Kingdom, with special reference to needs related to citizenship // J. of Documentation. Vol. 55 (1999) no. 2, p. 159-183. TTÜ.

485. **Rainamo, T.** EURA-verkkopalvelu - uutuus aikaa arvostavalle EU-rahoitustiedon käyttäjälle // Tietopalvelu. Vsk. 14 (1999) nro 3, s. 21-23. ERÜ, RR.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

486. **Understanding** Information Policy : proceedings of a workshop held at Cumberland Lodge, Windsor Great Park, 22-24 July 1996. - London etc., 1997. - 305 p. RR.

*

487. **Boolean** search : current state and perspectives // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 50 (1999) no. 1, p. 86-95. TTÜ.

488. **Noyons, E. C. M.** Combining mapping and citation analysis for evaluative bibliometric purposes : a bibliometric study // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 50 (1999) no. 2, p. 115-131. TTÜ.

489. **A visit** to the information mall : Web searching behaviour of high school students // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 50 (1999) no. 1, p. 24-37. TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOGIA

490. **Korfhage, R. R.** Information storage and retrieval. - New York etc., 1997. - 349 p. RR.

*

491. **Koehler, W.** An analyses of Web page and Web site constancy and permanence // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 50 (1999) no. 2, p. 162-180. TTÜ.

492. **Laamanen, I., Innanen, L.** Tieteelliset lehdet - yhteinen resurssimme // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 4, s. 73-75. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

493. **Liegmann, H.** NEDLIB // Dialog mit Bibl. Jg. 10 (1999) H. 3, S. 18-20. RR.

494. **Moahi, K. H.** Health information networks for telehealth in Africa - challenges and prospects : a review of the literature // Libri. Vol. 49 (1999) no. 1, p. 43-50. TÜ.

495. **Moscoso, P., Malo de Molina, T.** And after automation, what? : Spanish libraries and the challenge of modernization // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 2, p. 111-119. RR, TTÜ.

496. **Önnestam, M.** DAISY, the digital talking book // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 2, p. 20-21. ERÜ, RR.

497. **Royan, B.** Cross-domain access to digitized cultural resources : the SCRAN Project // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 2, p. 101-103. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

498. **Weiß, B.** Nationalbibliographische Erschließung von Netzpublikationen // Dialog mit Bibl. Jg. 10 (1999) H. 3, S. 7-17. RR.

499. **Yu, L., Dempsey, L., Ormes, S.** Community networking : development, potentials and implications for public libraries // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 31 (1999) no. 2, p. 71-83. RR, TTÜ.

HOONED JA SISUSTUS

500. **Azevedo, A.** Building are just the facility... // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 670-80. RR, TÜ.

501. **Bilozor, P.** "LIBROMAG" high-bay storage and "UNICAR" handling system as modern library management technologies // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 118-125. RR, TÜ.

502. **Cowen, W. A.** The Adsetts Centre : Sheffield Hallam University - a case study of a multi-functional Learning Centre // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 39-57. RR, TÜ.

503. **Haugen, A. E.** A new building for the University of Oslo Library // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 58-69. RR, TÜ.

504. **Holzer, P.** Die Bundesimmobiliengesellschaft m.b.H., called BIG - the Federal Estate Company // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 90-99. RR, TÜ.

505. **Nicholson, H.** Planning for communications and information technology : specific aspects of design for the multi-functional library // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 81-89. RR, TÜ.

506. **Nowak, K.** Die Deutsche Bibliothek Frankfurt am Main (DBF) : the multifunctional library // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 76-14. RR, TÜ.

507. **Törnngren, M.** Case study : the Royal Library, National Library of Sweden // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 26-38. RR, TÜ.

508. **Wilson, C.** The British Library, St. Pancras // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 15-25. RR, TÜ.

509. **Zinser, S.** Office design - future trends // LIBER Quarterly. Vol. 9 (1999) no. 1, p. 100-117. RR, TÜ.

RAAMATUKOGUNDUSLIKUD ORGANISATSIOONID

510. **Carroll, F. L.** One person, one country : participation at IFLA Conferences // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 2, p. 108-111. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

511. **News section** // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 3, p. 177-200. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

512. **News section** // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 2, p. 113-127. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

20.-30. oktoobrini toimuvad
RAAMATUKOGUPÄEVAD
teemal

"Raamatukogu
ja raamatukoguhoidja
muutuvas ajas"

KÕIK ON VANAVIISI..., AGA OMETI UUTMOODI

*Eesti Rahvusraamatukogu 80 : artiklite kogumik =
National Library of Estonia 80 : collection of articles /
Koostanud Anu Nuut; toimetanud Aili Norberg.
Tallinn, 1998. 133 lk. : ill.*

Eesti Rahvusraamatukogu 80. sünnipäeva tippürituseks oli 18. detsembril 1998. a. peetud teaduskonverents "Rahvus ja raamatukogu". Tervitajaid, esinejaid ja külalisi, kolleege ja häid sõpru tuli kohale Eestist ja kaugemaltki.

Ka ajakirjanduses on olnud palju juttu Rahvusraamatukogust. Sõnaühend *rahvusraamatukogu* kostab meediat pea iga päev, sest selles suures hoones toimub ju pidevalt midagi: erinevate inimrühmade eriteemalisi konverentse ja seminare, nõupidamisi ja loenguid ning rohkesti näitusi, raamatümüike, kontsertegi, rääkimata raamatukoguhoidjate endi erialastest ettevõtmistest.

Ajakiri "Raamatukogu" pühendas tähtpäevale eelmise aasta viimases numbris 12 kirjutist, lisaks endiste direktorite mõtisklusi ja vestluse kunagise kolleegi, endise raamatukogu nõukogu esimehe Tunne Kelamiga. Tore, et peaaegu kõiki artikleid ilmestavad fotod inimestest – raamatukoguhoidjatest.

Sünnipäevaga seondub ka brošüür "Eesti Rahvusraamatukogu trükised 1988–1998 : bibliograafia", mille koostajad on Ene Sakhai ja Terje Tiik (Tallinn, 1998, 32 lk.). See annab hea ülevaate kümne aasta kirjastustööst ning sisaldab 181 kirjet seeria- ja jätkväljaannete, iseseisvate trükiste (ka voldikute ja reklaamlehtede) ja retsensioonide kohta.

Kõige olulisem üllitis on aga arvustuse pealkirja all nimetatud

tagasihoidlik, kuid kena siniskaaneline artiklite kogumik, kus peale saatesõna leidub 18 kirjutist RR-i viimaste aastate tegevusest. Lisaks ajaloo kronoloogia ja kõikide juhatajate-direktorite tutvustused koos fotodega. Ka ingliskeelsed resümee on küllalt sisukad ja esitavad teavet, niisama vajalik on kahes keeles avaldatud andmestik autorite kohta.

Millest ja kuidas väljaanne jutustab? Seda pole võimalik lühidalt ja lihtsalt seletada, sest Eesti Rahvusraamatukogu olemus on mitmetahuline. Ta on sisu poolest rikas ja eriilmeline nõnda, nagu on eripalgelised ka artiklite kirjutajad. Tiiu Valm, Ene Loddes, Triin Soone, Anu Nuut ja Krista Talvi kõnelevad RR-i suurtest ülesannetest 80. sünnipäeva ajal. Tiiu Valmi avakirjutisest loeme: "Kogudes, säilitades ja tehes kättesaadavaks eesti rahvumälu ja kultuuripärandit, toetab raamatukogu eesti kultuuri ja rahvusliku eneseteadvuse säilimist ja arengut." Väga hea, asjalik ja faktirikas on ülevaade RR-ist kui parlamendiraamatukogust. Kindlasti lisab niisugune funktsioon ühele rahvusraamatukogule suuri ja vastutusrikkaid kohustusi, kuid pakub omalt poolt vastu austust ja väärikust. Artiklist saab iga huviline teavet selle töövaldkonna tegelikest ülesannetest ja kontaktirohkusest, samuti millist lisaõpet vajab töötaja, et olla oma ametis kompetentne.

Artiklid RR-ist kultuurikeskuse, raamatukogunduse teadus- ja aren-

duskeskusena ning raamatukoguhoidjate koolituskeskusena on eesmärgipärased – s.t., et tõmmata laiemat avalikkuse, eriti aga erialainimese tähelepanu. Kuid üksteise järel lugedes kipuvad nad sulanduma. Ka jääb kompositsioon kohati ühetaoliseks ja lakooniliseks. Mõned lõigud korduvad (lk. 38 ja 43 ülal), sest paljud ettevõtmised (näit. väljaanded, osa näitusi ja üritusi) on kõikide nimetatud eesmärkide teenistuses. Oleks soovitud suuremat detailsust: mida ja kuidas tehti, kellele ja kes nimeliselt, osakonniti või rühmiti seda tegid? Vajalik olnuks kasvõi mõni näide koostööst teiste raamatukogudega (lk. 36 keskel). Väljendid "uued võimalused", "uued ülesanded", "uued eesmärgid", "uue sajandi väljakutse" jäävad küll kõlama, kuid natuke pealiskaudselt. Kolleegid kindlasti aimavad, et nende sõnade taga on enamasti muutunud ja iga päev muutuvad tehnoloogilised võimalused, aga meie lugejat (tarbijat, klienti) huvitaks vahest täpsem teave. Ka ligi paarkümmend aastat kestnud raamatukoguhoidjate koolitusküsimused vajaksid põhjalikumat analüüsi – lektorid?, tagasiside?, probleemid? Raamatukogunduse teadus- ja arendustööga seonduv keskuse roll vajaks selgemat põhjendust. Võib-olla oleks korduste ärahoidmiseks olnud õigem tutvustada keskuse funktsioone ühes sisuliselt liigendatud artiklis? (lk. 37 ja 77–78).

Raamatuvarede komplekteerimisest, kogude kujunemisest, lugejate soovidest ja vajadustest ning harulduste hoidmisest, samuti Eesti rahvusbibliograafia koostamisprobleemidest sundeksemplari baasil kirjutavad Ülle Talihärm ja Aivar Tõnso, Helle Remmelt, Lea Lumi, Sirje Lusmägi ja Silvi Metsar.

Huvitav ja hariv on lugeda Eesti suuremate raamatukogude võitlusest sundeksemplari seaduse kehtestamise ja selle saamise eest. Samuti teavikute komplekteerimise uutest suundadest seoses uute tehniliste võimalustega (elektrooniline kirjastamine) ja uute teavikutega (auvis, elektrooniline trükis). Viimaste kogumise meetoodikat

kujundatakse teiste riikide kogemustega tutvudes. Asjalik on ülevaade arhiivkogu kujunemisest, mille mõte ulatub raamatukogu algaastatesse. *Estica* kogu loomine on seotud dr. Oskar Kallasega. Kuidas aga toimub töö selle koguga praegu, jääb ilmselt järgmise käsitluse hinnata.

Lugejaid huvitab kindlasti ka raamatuvahetus. Artiklis on mitu tabelit, mis annavad arvulise ülevaate aastate jooksul saabunud väliskirjandusest (ost, vahetus, annetus) ja raamatuvahetusest aastail 1990–1997, mis on küllaltki stabiilne. Kahjuks ei ole artiklis nimetatud konkreetseid vahetuspartnereid ega ka ühtegi huvitavat trükist, mis sel teel on saadud. Artikli teoreetiline algusosa on vajalik eriala õppijale ja täienduskursuslase lektüüriks, kuid siin kogumikus tundub ülearune.

Kogumiku ainuke ajalooline sisutihe uurimus on pühendatud 18. sajandi Narva bibliofiilile, balti kiriku- ja haridustegelasele Johann Heinrich Langele, kelle raamatukogu jõudis 1940. a. Narva Kirikuraamatukogu (üle 2000 trükise) koosseisus RR-i harulduste kogusse.

Erakogudest ja kultuuriloolisest arhiivist kirjutavad Ivo Manfred Rebane, Urve Aulis, Marika Jaagumägi, Mari Sibul, Anniki Vahkal.

Eriline on lühike kirjutis Eesti riiklikest teenetemärkidest (orden, medal, aumärk), mis on RR-is hoiul miniatuursete kunstiteostena. Nende märkide kaudu pärandatakse põlvest põlve edasi rahvale omaseid kultuuritraditsioone ning meie riigi tõekspidamisi. Iseseisvuspäeval ja võidupäeval korraldatavad näitused võimaldavad meist igaühel nendega tutvuda. Artikli juurde sobinuks üks kaunis värvitahvel. Ka oleks pidanud märke tekstis (*incl.* ingliskeeles) esile tõstma.

Südamlikult ja meeleolukalt on kirjutatud lugu kunstide teabekeskuse kinkekogudest. Loetledes nimesid Neeme Järvi, Enno ja Viive Mäemets, Cyrillus Kreek, Mart Saar, Hendrik Krumm, Tiit Kuusik, Eduard Tubin, Helen Tobias-Duesberg, Roman Toi jt., kelle kunsti- ja muusikaraamatute, noodi- ja

plaadikogud, mikrofilmid või arhiivid on usaldatud RR-i töötajate hoole alla, et neid eesti rahvale vahendada, peabki suhtumine olema eriline. Teaberikkalt, ladusalt ja selgelt on tutvustatud arhiivide ja raamatukogudega seotud probleemistikku, kultuurilooliste isiku ja teiste eraarhiivide annetamist Rahvusraamatukogule. RR-i arhiivifunktsioon fikseeriti esmakordselt 1990. a. vastu võetud Eesti Rahvusraamatukogu seaduses.

Lugejakesksest teenindusest on kirjutatud Eda Pihu, kes rõhutab, et teenindaja esindab tervet asutust ning raamatukogu peab oma teenuste pakkumisel olema paindlik. Lugeja peab raamatukogus end hästi tundma. Need on väärt põhimõtted. Loeme, et RR on avanud eri maade (Rootsi, Saksa, Prantsuse, Šveitsi jne.) ajaloo ja kultuuri tutvustamiseks uusi saale. Kas kunagi tuleb ka Eesti saal lähemate ja kaugemate külaliste tarvis? Ka meie ajalugu ja kultuur vajavad tutvustamist. Mihkel Reial ja Ülle Soosalu on RR-is toimunud ja toimuvaid infotehnoloogilisi muudatusi väga hästi kirjeldanud. Kirjutatakse asjalikult ja täpselt, viidates konkreetsetele probleemidele. Kõne all on kõigi Eesti suuremate raamatukogude üleminek ühtsele integreeritud raamatukogusüsteemile INNOPAC ja olemasolevate arvutiandmestike konverteerimine samasse süsteemi. Ü. Soosalu artikli juurde kuulub korralik kasutatud allikate loetelu.

Varade hooldamine, säilitamine ja tagatiskogude loomine on murerohke igas Eesti raamatukogus. Nendest küsimustest ja ettevõtmistest koos soomlaste ja teiste eestlastega kirjutavad ülevaatlukult ja ilmekalt Mari Siiner, Rein Aru ja Hille Kask. Kogude ja hoidlate säilitusprobleemide kõrval oleks tõepoolest vaja rohkem tähelepanu osutada raamatukogu sisekorra eeskirjade täpsustamisele ja nende täitmisele nii raamatukoguhoidjate endi kui ka lugejate poolt – tagamaks raamatuvarele esmased hügieeninõuded.

Huvitav on ajalehtede mikrofilmimise lugu. Me ei kujuta ette, kui kiiresti toimub ajalehe kui

olulise infokandja häving! Veel vähem teame me keerukatest seikadest, mis seonduvad filmimise eeltöö ja tagatiskogu (mikrofilmide) loomisega.

Eesti Rahvusraamatukogu ajaloolis-kronoloogilise ülevaate koostanud Helju Kaev, jagades selle kolmeks perioodiks: 1918–1940, 1940–1988 ja 1988–1998, mis võimaldab huvilisel kiiresti aimu saada raamatukogus toimunud. Paar väikest küsitavust siiski tekkis. Eksitada võib kuupäev 24. detsember 1953, kui Fr. R. Kreuzwaldi 150. sünniaastapäeva puhul anti raamatukogule tema nimi. Kuid Kreuzwald sündis tegelikult 26. detsembril 1803.

Kronoloogias oleks tulnud märkida, et “Raamatukogu” eelkäijaks aastail 1964–1967 oli informatsiooniline ja meetoodiline kogumik “Huvitavat raamatukogude töös”.

Siin-seal märkab ka üksikuid pisieksimusi (näit.: Eesti Raamat 1941–1944 mitte Eesti Rahvusbibliograafia 1941–1944 (lk. 29); Priit Pirsko mitte Prisko (lk. 111 joone all); Helsingi Ülikooli Raamatukogu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu (lk. 104) ja viiteaparatuuri ühtlustamatust (lk. 32–33, 64, 73, 79, 81–85, 96, 104–105, 108–111). Võimalik, et erinevad viitamissildid ühes kogumikus ei sega, kuid raamatu kui terviku kirjes on seni olnud punkt ilmumisaasta järel (lk. 73 kolm viimast viidet ja lk. 79).

Eesti Rahvusraamatukogu sünnipäevaks väljaantud kogumik on huvitav ja vajalik Eesti raamatukogunduses toimuvate uute protsesside üldistajana. Teiseks tutvustab väljaanne RR-i laiahaardelist tegevust ja tema kultuuriloolisi ja kalleid varasid.

Põhiliselt kirjeldatakse lähiaega, aastaid 1993–1998, mil algas uus elu uues hoones Tõnismäel. Kuigi käsitletud koguteos ei pretendeeri teaduslikkusele, leiame siit süvenemisega kirjutatud põhjalike artiklite kõrval tunduvalt üldsõnalisemaid käsitlusi, mis viitavad arvatavasti kiirustamisele.

Maare Kümnik
TÜR-i teadusbibliograafia osakond

ARMAS EESTI RAHVAS MAAL JA LINNAS, KODUMAAL JA VÕÕRSIL!

EESTI RAAMATU AASTA PEAKOMITEE Albus, A. H. Tammsaare muuseumis 1. juulil 1999 (vasakult paremale).
Tagumises reas: Niko Remes, Peeter Päll, Kalmar Kurs, Kalju Tammaru, Tiit Jänese, Ülo Matjus, Mart Meri, Janika Kronberg
Keskmisses reas: Krista Talvi, Ilmi Luhats, Tiiu Valm, Hando Runnel, Signe Kivi, Peeter Tulviste, Sirje-Mai Pihlak, Tõnu Koger, Tiit Salumäe **Esimeses reas:** Margit Bunder (Albu vallatoimkond), Mall Kaevats, Rudolf Pangsepp, Viive Noor, Liivi Aarna, Kristel Kikas, Age-Ly Liivak (Albu vallatoimkond) **Ees:** Mart Jagomägi ja Vello Paatsi.

Uue aastatuhande künnisel – aastal 2000 – möödub 475 aastat teadaolevalt esimese eestikeelse raamatu ilmumisest aastal 1525. See oli luterlik raamat, mis pärast ilmumist kohe hävitati ega jõudnudki lugejani. Nõnda ei meenuta see 475 meile mitte ainult minevikku, vaid kutsub ka üles mõtlema eesti raamatu saatuse ja tuleviku üle.

Säärases vaimus võeti 1998. aastal Tartus ja Tallinnas üles Eesti Raamatu Aasta mõte. Algustoimkonna üleskute korraldada aprillist 2000 aprillini 2001 Eestis ülemaaline raamatuaasta on leidnud avalikku ja ka riiklikku toetust. Vabariigi Valitsuse korraldusega moodustati 27. oktoobril 1998 asjaomase ülesandega Eesti Raamatu Aasta Peakomitee.

Seatud ülesannet silmas pidades pöördub ERA Peakomitee kõigi nende poole, kellele kallis eesti raamatu saatuse ja tulevik. Me usume, et uus tõus kogub jõudu ja selgub sellest, kui me kõik ja kõikjal, maal ja linnas, kodumaal ja võõrsil, mõtleme järele selle üle, mida on raamat meile läbi aegade tähendanud, kui suur on olnud raamatu osa Eesti arengus. Silmas pidades raamatu tarbijat, eesti lugejat, kes seda raamatuaasta raskust tões ja vaimus vahest teadlikumaltki kandma hakkab, näeb ERA Peakomitee ülesandeid

kolmel alal – need on raamatu tegemise, raamatu vahendamise ja raamatu uurimise alad. Vastavasti on üles ehitatud ka ERA Peakomitee allkomiteed, mis koosnevad iga ala asjatundjatest ning on kavandanud suure hulga Eesti Raamatu Aasta suuremaid ja vähemaid üritusi.

Ent üksi me kõike ei suuda. Sellepärast eeldame koostööd iga inimesega, kes eesti raamatust hoolib, ootame algatust ja ettevõtlikkust ka väljastpoolt suuri linnu. Me tahame, et raamat, raamatumõte ja Eesti Raamatu Aasta mõte ulatuks kõikjale üle Eesti, igasse metsakülla ja igale väikesaarelegi. Ning veel kaugeemalegi: üle piiride kõikjale sinna, kus üle maailma eestlasi leidub, kus eesti raamatut tehtud, loetud ja hoitud, sinnagi, kus eestikeelne raamat kord sündinud.

Oma ülesannete täitmiseks on ERA Peakomiteel õigus luua nii maakonna- kui ka mitmesuguseid muid kohalikke komiteesid. Me teame, et igas Eesti paigas on kooli või raamatukogu või kiriku või koduloo- või muu seltsi ümber koondunud ka ärksaid raamatuhuvilisi, kes loodetavasti tulevad kokku ja moodustavad raamatuaasta kohaliku komitee. Muidugi läheb neil seejuures tarvis kõigi omavalitsuste heasoovlikku ja mõistvat toetust!

Iga paikkondlik komitee peaks kokku seadma oma raamatuaasta kava, ERA Peakomitee on seejuures alati abiks. Võimalikest üritusist peaks kõigepealt nimetama kohtumisi, koosolekuid ja konverentse, kus kohalikud ja/või kutsutud raamatutegijad, raamatuvahendajad ja raamatu-uurijad näitavad oma ülesastumistega raamatusse kätketud ja kätkeva elava sõna jõudu. Oodatud on see kirjanik ja autor, kes tuleb külla koos oma raamatuga! Kultuuri- ja raamatulooliselt ärksamais paigus on häid võimalusi korraldada raamatunäitusi. Suurt huvi peaksid pakkuma paikkonnas või selle keskuses trükitud ja kirjastatud raamatu ja ka paikkonna kohta ilmunud kirjanduse näitused. Kui seejuures panevad öla alla ja käe külge koduloolased ja raamatukoguhoidjad, siis võib näituse viljana lisanduda kataloog, kohalike trükiste bibliograafia või koguni uurimus kohalikust kultuuri- ja raamatuloost. Raamatuaastal ootavad korraldamist ja põnevaid tulemusi mitmesugused võistlused, näiteks parima rahva-, kooli- või koduraamatukogu nimele. Koolilaste seas võiks elevust tekitada Eesti Raamatu Aasta kirjandivõistlus! Kõiki üritusi üles muidugi ei loe. Ent igatahes ei tohi unustada seda tähtsat asja, et raamat ise jõuaks igasse paika ja iga lugejani. Selle eest peavad hoolt kandma kõik raamatutegijad ja raamatuvahendajad. Muide, raamatupidu võib olla ühendatud laulu ja tantsuga!

Eesti rahvas on rahvaks kasvanud ja rahvana püsinud alati ühes raamatuga. Täna ent varitseb oht nii rahvast kui ka raamatut. Täna on rohkem kui kunagi varem tõendumas Henrik Visnapuu kuldsed sõnad "Raamatu-aasta proloogist" (1935): "Me tõus ja langus – ühes raamatuga." Ärgem neid unustagem. Sest mis eile alles eos, võib täna olla teos!

Eesti Raamatu Aasta Peakomitee nimel

*esimees Jaak Allik,
aseesimees Peeter Tulviste,
aseesimees Hando Runnel
4. veebruaril 1999 Tartus*

KÜMMET AASTAT ERÜ AASTARAAMATUT

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamatu järjepidev ilmumine on olnud võimalik tänu tublidele inimestele, oma ala entusiastidele ja raamatukogudele/õppeasutustele, kes selle teokssaamist on toetanud tööjõu või trükikulude katmisega. Autorid on andnud oma tööd avaldamiseks heast tahtest, honorari saamata, koostajad ja keeleteimetajad on pidanud leppima pisikese, tõepoolest sümbolse tasuga. Aastaraamatu trükkimist on rahaliselt toetanud Kultuuriministeerium, viimast ka Kultuurkapital.

Aastaraamatu eelkäijaks võib tinglikult pidada väljaannet "ERÜ taasisutamise ja tegevus 1988. a." (toimetaja **Kalju Tammaru**, koostaja **Linda Kask**), milles antakse ülevaade ühingu taasisutamiskongressist ja ühingu esimese poolaasta tegevusest.

Esimene, 1989. aasta aastaraamat sai teoks tänu juhatuse entusiasmile, konkreetsemalt **Elle Tarikule** Tartu Linna Keskraamatukogust, kes võttis väljaande koostamise oma hooleks. Aastaraamat anti trükki 25. oktoobril 1990 Eesti Rahvusraamatukogu rotaprinti. Tiraaž 1500 ja hind 2 rubla. Väikseformaadilises pehme kaanelises trükises on 224 lehekülge. Lisaks Elle Tarikule löid koostamises kaasa Linda Kask, Maare Kümnik Tartu Ülikooli

Raamatukogust, Tartu Kunstimuseumi raamatukogu juhataja Evi Laido keeleteimetajana ja Aime Naanuri Tartu Rajooni Keskraamatukogust. Lisaks toimetusele nägid vaeva Ly Läll TAR-ist ja Jüri Järs TPIR-ist.

Aastaraamat on kutseühingule kohane, käsitledes lisaks raamatukogude arenguprobleemidele kutseetika küsimusi (raamatukoguhoidja ametialane vastutus ja kutseõuded lasteraamatukoguhoidjale). Juba esimeses numbris avaldati eraldi rubriikidena arvustused erialakirjanduse kohta ja ühingu tegevuse kroonika, mis on leidnud oma koha ka järgmistes aastaraamatutes. Siit leiab ka ühingu liikmete nimekirja, mis uuesti ilmus alles kümnendas numbris.

Artiklid on varustatud inglise-, saksa- ja venekeelsete resümee-dega.

Teise, 1990. aasta aastaraamatu toimetaja oli **Aira Lepik** TPÜ raamatukogunduse kateedrist. Teda abistasid Lauri Lepik, Mare Lott ja keeleteimetajana Ene Riet. Aastaraamatu sünnitusvalud keetsid kaua ja raamat nägi ilmavalgust alles 1993. aastal. Käsitleti trükisõna ja Eesti raamatukogunduse ajalugu, infovahetuse päevaprobleeme ning lugemise eriaspekte. Resümeeid on ainult ingliskeelsed. Trükitehnilisi muresid aitas lahendada RR-i kirjastusosakond.

Kolmas, 1991. aasta aastaraamat, mille koostamise raskus langes Teaduste Akadeemia Raamatukogule, on eelnevatest täiesti erineva kaane- ja sisukujundusega (kujundaja Tiia Eikholm). Koostaja oli **Aita Kraut**, toimetaja Anne Klaassen. Toimkonnas löid kaasa Linda Kask, Arda-Maria Kirsell ja Anne Valmas. Käsitleti 1991. aasta tähtsamaid sündmusi – Balti raamatukoguhoidjate IV kongressi Riias, IFLA aastakonverentsi Moskvast. Ajaloorubriigis leiame Reet Raude artikli kunagisest raamatukoguinstruktorist August Villupist (esimeses aastaraamatus on temalt artikkel Voldemar Krabist), Virve Adamsoni ja Aile Möldre kirjutised.

Neljas, 1992. aasta aastaraamat teostati Tartu Ülikooli Raamatu-

kogu jõududega. Koostaja ja toimetaja oli **Urve Tõnnov**, keeleteimetaja Rein Saukas, kujundas Mare Sakk. Toimkonda kuuluvad Linda Kask, Aita Kraut, Elle Tarik. Eesti taasiseisvuse esimese aasta kogumiku märksõnad on muutused ja koostöö. Kõnealune aastaraamat on ka ainus, mille Tartu Ülikooli trüki-kojas trükitud 500 eksemplari said kohe otsa, sest kogumik anti kõigile Eesti raamatukoguhoidjate VI kongressist osavõtjatele.

Viienda, 1993. aasta aastaraamatu koostajaks oli **Anu Nuut** RR-ist, toimetaja Ivi Eenmaa, keeleteimetaja Tiina Vilberg. Toimkonnas olid Anne Ainz, Linda Kask, Konrad Kikas, Aita Kraut, Ene Paaver, Urve Tõnnov. Aastaraamatu aitasid trükiks ette valmistada ka Hans Jürman, Katerina Talur ja Krista Weidebaum. Kuna Rahvusraamatukogu tähistas oma 75. aastapäeva, siis pühendati suur osa kogumiku kirjutistest tema tegevusele. Äramärkimist leidsid ka ERÜ 70. ja Tartu Linna Keskraamatukogu 80. sünnipäev. Kehvade olude tõttu valmis aastaraamat valguskoopiana. Samast aastast on resümeeid ainult inglise keeles.

1994. aasta, järjekorras **kuuenda** aastaraamatu koostamisraskus langes taas TPÜ-le, koostaja **Mari Kalvik**, toimetaja Anne Klaassen, tõlgete toimetaja Marika Karo, toimetuses tegutsesid veel Aita Kraut ja Marje Aasmets. Aastaraamatus on artiklid raamatukoguhariduse ajaloost ja tänapäevast, TTÜR-i ajaloost ja eestikeelsest tehnikatrükisest 20. sajandi algul, Oskar Kallase tegevusest arhiivraamatukogu rajajana, aga ka artiklid rahvaraamatukogude tänapäevast.

1995. aasta aastaraamat oli Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu kingitus ERÜ-le – enamik toimetuse koosseisust (koostaja ja üldtoimetaja Helje Riives, Konrad Kikas ja Gerda Koidla) töötas seal. Lisaks abistasid Anne Ainz, Linda Kask ja keeleteimetaja Inna Saaret). Ka trükikulud kandis TTÜR. Tõlked toimetab Marika Liivamägi ja kaane kujundas Maie Ruljand. See aastaraamat on meie aastaraamatute hulgas uus sõna – uus on formaat ja kaanekujundus, parem

ka trükitehniline teostus. Raamatus on lisaks ajaloolisele rubriigile kaks tänapäeva Eesti raamatukogundust käsitlevat plokki – teaduslike keskraamatukogude tegevuse põhimõtted meil ja mujal ning Eesti raamatukogude automatiseerimisest, UDK eestikeelse väljaande ettevalmistamisest, väikeste raamatukogude komplekteerimis-muredest ning muust aktuaalsest. Koostaja algatusel ja vaevarikka andmete kogumise tulemusena valmis **esimene valik "Kes on kes" tüüpi Eesti raamatukogutegelaste biograafiaartiklite kogumik**, milles on andmed 102 1995. aastal Eesti raamatukogunduses "ilma teinud" isiku kohta. Vastukaaluks loobuti senini kõigis aastaraamatutes leiduvatest reklaamilehekülgedest. Ka see aastaraamat osutus väga nõutavaks, nii et bürool on olemas ainult arhiivieksemplariid.

1996. aasta aastaraamatu koostaja ja toimetaja oli **Anne Klaassen**, toimetuses Aita Kraut, Helje Riives, Linda Kask, abiks veel Ülle Rebo, Tiia Eikholm, Siiri Jakobson. Seega oli koostamisraskus juba teist korda Teaduste Akadeemia Raamatukogul. Ajalooliste ülevaadete all TAR – 50, tänapäeva kajastavad artiklid kraadiõppe võimalustest TPÜ-s, mitu artiklit rahvusbibliograafiast ja rahvaraamatukogudest. Jüri Järsi ülevaade infosüsteemi loomisest maakonna-/linna-raamatukogudes koos varasemates ja järgnevates aastaraamatutes avaldatuga peaks võimaldama talle vähemalt kutsemagistrikraadi kaitsmise.

1997. aasta aastaraamatu, järjenumbriga **üheksanda**, koostaja ja üldtoimetaja oli **Mihkel Volt** Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogust. Toimetusse kuulusid keeleteimetajana Heino Raim ja Linda Kask. Tõlked toimetab Dea Kruuse, arvutikujunduse tegi Ilme Reintam. Sisutihedas aastaraamatus on lisaks tavarubriikidele jaotused "Inimene ja raamat", "Eestlane ja rahvustrükis", "Quo vadis, retrospektiivne analüütiline rahvusbibliograafia?", "Aastate taha vaadates". Nimetatud aastaraamatus on avaldatud ka sundeksemplari sea-

duse tekst. Raamatukogunduslik seadusandlus ja muud eriala normdokumendid võiksid ka edaspidi aastaraamatus koha leida.

Kümnenda numbri koostamise võttis oma hooleks Viljandi Kultuurikolledž. 1998. aasta aastaraamatu koostajaks ja üldtoimetajaks oli **Mati Muru**. Toimetuskollegiumis Linda Kask, Helje Riives, Urve Tõnnov, keeleteimetaja Maire Liivamets, resümeeide tõlked toimetab Tiina Vilberg. 163 leheküljeline kogumik maksab juhatuse otsuse kohaselt 75 krooni.

Aastaraamat pakub kasulikku lugemismaterjali igale raamatukoguhoidjale ja raamatukogundusest huvitatud isikule. Kogumikus avaldatakse juhatuse esinaiste ning sektiioonide, toimkondade ja töөрühmade juhtide ülevaadet ERÜ viimase kümne aasta tegevusest, ühingu ja ELNET Konsortsiumi 1998. aasta kroonika ning ühingu liikmete nimekiri.

Aastaraamatus annavad kongressi korraldustoimkonna esinaine Malle Ermel ning sektiioonide juhid teavet ka 1998. aasta tähtsamast erialasündmusest – Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressist.

Samuti peaks huvi pakkuma Aivi Sepa põhjalik käsitus rahvaraamatukogutöötajate hinnangutest meie eriala õppekavadele, Mare Ektermanni ja Elle Tariku kokkuvõtte teabekirjanduse jõudmisest külaraamatukogudesse ning ülevaadet ja arvustused.

Avaldatakse ERÜ põhikirja, rahvaraamatukogu seaduse ja Eesti Rahvusraamatukogu seaduse tekstid. Resümeeid tavapäraselt inglise keeles.

Viimast aastaraamatut, nagu ka varasemaid numbreid saab tellida/osta ERÜ büroost.

21. mail Rahvusraamatukogus **toimunud esiflusel** tänas juhatuse esinaine Krista Talvi kõikide aastaraamatute koostajaid ja neid astus, kes on ERÜ aastaraamatu valmistamisele kaasa aidanud. Ühtlasi avaldas ta lootust, et raamatukoguhoidjate ühise tegutsemistahte tulemusena on võimalik ERÜ aastaraamatut välja anda ka edaspidi.

Linda Kask

ERÜ SUVISTEST
TEGEMISTEST

2. juunil toimus Viljandi Linna- raamatukogus tavapärase maa- konna raamatukoguhoidjate semi- nar. Mitme lahendamist vajava tööprobleemi kõrval huvituti ka ERÜ tegemistest ja väljaannetest.

11 aastat on ERÜ juures aktiiv- selt tegutsenud Sakalamaa piir- kondlik ühendus, mille usaldus- meheks oli kauaaegne raamatu- kogutöötaja **Maia Kolk**. Sellest aastast juhib tööd **Linda Sarapuu**.

Kohalolijatega jõudsime üks- meelsele järeldusele, et ERÜ aasta- raamat peab olema igas raamatu- kogus, mitte ainult keskraamatu- kogus. Raamatukogunduslikku kirjandust ilmub eesti keeles vähe, aga eriala uuendusi ja muudatusi tuleb meil kõigil teada ja oma töös rakendada. Ka erialaajakiri "Raa- matukogu" peab leiduma igas raamatukogus.

Sooviti, et igaaastased raamatu- kogupäevad jätkuksid. Oluline on ka raamatukoguhoidjate koos- käimisevajadus ja infovahetus. **Olga Sööt** Pärsti raamatukogust tegi ettepaneku kuulutada välja raamatukoguhoidjate päev. Selle üle tasuks mõelda!

Merle Rang Vastemõisa raamatu- kogust arvas, et Viljandimaal võiks hakata välja andma oma raamatu- kogulehte. See aitaks kaasa pare- male koostööle raamatukogude ja omavalitsuste vahel ning raamatu- koguhoidjad oleksid kursis üks- teise tööde ja ettevõtmistega.

Nii tulid ideed üksteise järel, jätkuks vaid elluviijaid ja eestveda- jaid. Kuid Viljandimaa raamatu- koguhoidjaid, nagu paljusid teisigi, huvitas veel üks küsimus – mida annab ERÜ liikmeks olemine? Vastasin nii: "See on lugupidamine oma elukutse vastu ning kuulu- mine ühingusse annab hea võima- luse tegutseda raamatukogunduses rohkem, kui seda nõuab igapäeva- ne töö."

Maakonna seminaril austati **Ellen Sarve**, kes on Abja-Paluoja raamatukogu juhataja ning raa- matukogunduses töötanud 50 aas- tat. Tema töökust, head suhtle- misoskust ja professionaalsust

hindavad nii lugejad kui kolleegid.

Tema eeskuju on nakatanud ka tütar – **Aili Hõovelsoo** töötab Lääne-Virumaa Keskraamatukogus pearaamatukoguhoidjana.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing tänas Ellen Sarve pika- ajalise hea töö eest lilled ja tänu- kirjaga.

*

Ka kuumal suvel tunti Eesti ja Eesti raamatukogude ja raamatu- koguhoidjate vastu suurt huvi.

Juuni alguses viibis siin **Ameeri- ka Ühendriikide raamatukogude ja infoteaduse rahvusliku komis- joni aseesimees Martha Gould**. Ta oli külas Ameerika saatkonna informatsioonikeskuse juhataja Vaiko Sepperi kutsel. Martha Gould on Ameerikas töötanud rahva- ja lasteraamatukogudes. Arvestades tema staaži ja profes- sionaalsust raamatukogunduses nimetas Ameerika Ühendriikide president Martha Gouldi eespool nimetatud ametikohale. ERÜ kor- raldas külalisega põgusa kohtu- mise, kus Martha Gould esines loenguga "Valitsusinformatsiooni kättesaadavusest", millest huvitu- sid nii teadus- kui rahvaraamatu- kogude töötajad.

Gould oli vaimustatud Eesti Rahvusraamatukogust. Ta tutvus lähemalt parlamendi infokeskuse tööga ja külastas parlamendi luge- missaali Toompeal. Ka haruldaste raamatute osakonnas oli tal huvi- tav. Kuna M. Gould on ise aktiivne raamatukoguühingu liige, siis tundis ta huvi ka meie kutseühingu tegevuse ja liikmeskonna vastu. Samuti külastas ameeriklane ka Eesti Lastekirjanduse Teabekes- kust, kus esines loenguga "Lapsed ja internet" ning kohtus Eesti raamatukoguhoidjatega USA saat- konnas, kus rääkis pikemalt USA raamatukogude minevikust ja täna- päevast, tuues arvukalt värvikaid näiteid oma tööst 20 aasta jooksul Nevada osariigi raamatukogudes.

*

29. juunist – 2. juulini viibis **Eestis** üle 50 meditsiiniraamatu- koguhoidja 23 riigist. **Toimus Euroopa Meditsiiniraamatu- kogude Rahvusvahelise Organi- satsiooni (EAHIL) seminar**. Kõige

kaugemad külalised saabusid Austraaliast, Ameerika Ühendriikidest, Kanadast.

29. juunil tervitas külalisi Eesti Meditsiiniraamatukogus ERÜ esi- naine Krista Talvi ning avaldas lootust ka tulevikus heale koos- tööle, samuti kõneles ta põgusalt ERÜ tööst.

Programm jätkus ekskursiooniga RR-is, tutvuti vanalinnaga ning Rocca-al-Mare vabaõhumuuseu- miga.

Seminar toimus aga Tartu Üli- kooli Raamatukogus. Huvitavatest ettekannetest oli võimalik osa saada ka meie raamatukoguhoid- jail. Eelkõige huvituti töö tulemus- likkusest, võrdlevast statistikast, ajakirja kirjastamisest.

Seminari käigus külastati raa- matukogusid ning tutvuti Lõuna- Eesti vaatamisväärsustega. Eesti- poolsed peakorraldajad olid **Milvi Tedremaa** ja **Keiu Saarniit**.

Krista Talvi

ERÜ KOOLIRAAMATU-
KOGUDE SUVESEMINAR
PÕLVAS

ERÜ kooliraamatukogude sekt- sioon on töötanud veidi üle aasta. Teist aastat toimus pärast jaani- päeva suveseminar. Eelmisel aastal saime kokku Pariisi külas Neerutis. Tänavu korraldasime 28.–30. juu- nini väljasõiduseminari Põlvasse. Kavatsime suveseminare läbi viia igal aastal eri maakonnas. Semi- narid vältaksid kolm päeva, kus- juures esimese tööpäeva pühen- daksime kohalikele maakondlikele probleemidele, teine oleks temaa- tiline ning kolmandal käsitleksime ERÜ kooliraamatukogu sektsiooni organisatsioonilisi küsimusi.

Kui möödunud aastal püüdsime saada ülevaadet kooliraamatu- kogude hetkeolukorrast, siis täna- seks on probleemid teadvustunud. Kooliraamatukogude seisund on praegu aga eriline, sest korraga vajavad lahendamist paljud küsi- mused. Seda enam et haridus- ministeeriumis pole alates 04.06. 1999. a. raamatukogude probleemi- dega tegelevat inimest, sest õppe- kirjanduse ekspert Mall Saul lah-

kus töölt ja konkurssi uue töötaja leidmiseks pole välja kuulutatud.

Tänavuse seminari pealkiri "Kooliraamatukogud Eesti raamatukogu ja haridussüsteemis" viitab sellele, et kooliraamatukogud püüavad leida oma kindlat kohta mõlemas süsteemis ning otsivad põhimõttelisi lahendusi ja koostöövõimalusi riiklikul tasandil.

Seminari sisuline pool jäi kooliraamatukogude sektsiooni juhatuse kanda, meelelahutusliku osa organiseerisid Põlva maakonna raamatukoguhoidjad eesotsas **Tiia Ojanurmega** Põlva ühiskõhnamüsimist.

Esimene päev oli pühendatud koostööle rahvaraamatukogudega. Teel Tallinnast Põlvasse külastasime Kose keskkooli ja Vastse-Kuuste raamatukogu uusi nägusaid ruume. Vastse-Kuuste raamatukogu oli eriti huvitav, kuna seal on ühendatud kooli- ja külaraamatukogu. Tundus, et eksperiment on õnnestunud, kuigi veidi kannatavad nii kooliraamatukogu kui ka lugemishuvilised külaelanikud. Komplekteerimissumma ühendamise käigus ei kasvanud, vaid kahanes (eriti põhikoolile vajalike meetodiliste materjalide ostmiseks). Samuti puudus komplekteerimisküsimustes koostöö õpetajatega, mis võimaldaks paremini hankida õppeprotsessi toetavat kirjandust. Jõuti ühisele arvamusele, et kooliraamatukogu ja rahvaraamatukogude ühendamine on õigustatud vaid väikese teeninduspiirkonna ja kooli puhul.

Päraslõunal toimus Põlva Keskraamatukogus arutelu kooliraamatukogude ja rahvaraamatukogude koostöö teemadel. Rahvaraamatukogusid esindasid **Külli Ots** Põlva Keskraamatukogust ja **Elle Tarik** O. Lutsu nim. Tartu Linna Keskraamatukogust. Kuna kooliraamatukogudel puudub siiani meetodiline keskus, siis oli peamiseks arutlustemaks kooliraamatukogude nõustamine maakonna keskraamatukogude poolt. Kooliraamatukogude põhimääruse (Kultuuri- ja Haridusministeeriumi määrus nr. 4 19.01.1995) on määratud kooliraamatukogude nõustamise keskusteks Eesti Lasteraamatukogu (praegune Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus),

linna keskraamatukogud ja maakonnaraamatukogud. Arutelul selgus, et kooliraamatukogude nõustamine maakonnas ei kuulu keskraamatukogude töökohustuste hulka. Meetodilist nõu siiski antakse. Kuna mõlemad osapooled tegelevad komplekteerimise aluste väljatöötamisega, peatuti pikemalt dubleeriva komplekteerimise ärahoidmisel. Oldi arvamusel, et nii rahva- kui kooliraamatukogud peavad kõigepealt kindlaks tegema komplekteerimise alused ja prioriteedid – see oleks eelduseks tulevase koostöö põhimõtete väljatöötamisele.

Rõõmuga tõdesime, et kooliraamatukogude sektsiooni tegutsemisaja jooksul on rahvaraamatukogud hakanud kooliraamatukogudesse suhtuma kui võrdväärsetesse partneritesse ning kooliraamatukogud on leidmas oma kohta Eesti raamatukogusüsteemis.

Märksa raskem on olnud leida ühist keelt haridusministeeriumiga, kelle otseseks ülesandeks peaks olema kooliraamatukogude kureerimine. Teiseks päevaks planeeritud aruteludest pidi esialgse kava alusel osa võtma ka haridusministeeriumi õppekirjanduse ekspert **Mall Saul**. Tema asemele uut esindajat aga ei saadetud. Nii koostasime pöördumise haridusminister **Tõnis Lukase** poole, et selgitada talle kooliraamatukogude olukorda ja probleeme. Töötasime välja ja võtsime vastu mitmed olulised dokumendid: kooliraamatukogude aine- raamatu sisuplaani, kooliraamatukogude komplekteerimise alused, projekti ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni Eesti Raamatu Aasta tööplaani ja rahataotluse 2000. aasta ürituste korraldamiseks.

1998. a. sügisel kooliraamatukogudes läbi viidud fondeeritud õppekirjanduse kogude testist tegi kokkuvõtte õppekirjanduse töögrupi esinaine **Bärbel Luhari**. Testi eesmärgiks oli ülevaate saamine õppekirjandusega tehtava töö korraldusest kooliraamatukogudes ning koguda alusmaterjali kooliraamatukogude töökorralduse juhendi väljatöötamiseks. Üldiselt jäi kokkuvõttest kõlama asjaolu, et koolides on jäetud õppekirjandusega tegelemine valdavalt raamatukoguhoidja pädevusse. Põhilised abilised õppekirjanduse

komplekteerimisel on aineõpetajad, koolijuhtkonna huvi ja vastutus on vähene. Erinev on õppekirjanduse hankimise ja töötlemise korraldus ning kõige suuremad lahknevused ilmnevad õpikute laenutuses. Valu- saimaks probleemiks on ebapiisav riigipoolne finantseering õppekirjanduse hankimisel.

Teise päeva aruteludel ja töögruppides osalesid kirjastuste "TEA" ja "Avita" esindajad, kelle panus komplekteerimise põhialuste ja aine- raamatu sisuplaani väljatöötamisel ning haridusministrile suunatud pöördumise koostamisel oli märkimisväärne. Täname neid tõhusa koostöö eest! Eriline tänu kuulub suveseminari sponsoreile, kirjastusele "TEA" ja tarkvarafirmale "ATP Tarkvara" ning Põlvamaa kohalikele omavalitsustele. Palju tööd tegi Põlva kooliraamatukogude sektsioon eesotsas **Tiia Ojanurme** ja **Nijole Vananurmega** seminaril osalejate vastuvõtmisel ja vaba aja sisustamisel. Meeldivat vaheldust pingsatele tööpäevadele pakkusid piknik Taevaskoja kauni looduse keskel, külaskäik Setu talumuuseumi ja saunaõhtu Värskas.

*Bärbel Luhari,
Ester Sõrmus*

MAARAAMATUKOGUDE SEMINARLAAGER

toimus seekord 27.–29. juulini Viitnal. Osalejaid oli peaaegu igast Eesti kandist, ka hiidlased ja saarlased leidsid võimaluse kohale sõita. Laagri korraldajaks oli Lääne-Virumaa Keskraamatukogu. Kõigil oli suurepärase võimalus tutvuda raamatukogu uue majaga, mis jättis meeldiva mulje oma eripärase julge värvilahendusega. Maaraamatukoguhoidjatele raamatukogus esinenud Lääne-Virumaa Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna kultuuritalituse juhataja **Valdur Liiv** rõhutas raamatukogu osa eesti keele ja eestluse säilitamisel.

Viitnale sõites külastasime ka kahte raamatukogu, mis alles hilja- aegu olid saanud tänapäevaselt remonditud ruumid. Kadrina valla- raamatukogu raamatukoguhoidja laual oli ka arvuti. Tõelise elamuse saime Tapa lasteraamatukogus – nii

lastesõbralikkumööblit ei ole üheski teises Eesti raamatukogus.

Esimese päeva õhtul, tutvudes üksteisega Viitna kauni järve kaldal, kuulsime kolleegide töödetegevemistest lähemalt. Maaraamatukogud on tõelised külaelukeskused – siin käib koos näitering, tantsurühm, käsitööring, rääkimata külaste vaba aja sisustamisest.

Hetkel on raamatukogude põhiprobleemiks **kogude komplekteerimine**, sest ilmuvast trükitoodangust õige valiku tegemine on raske. Nende küsimuste põhjalikumaks selgitamiseks moodustati ERÜ juurde juhatuse liikme **Mare Ektermanni** juhitud töörühm. **Elle Tariku** eestvedamisel koostati rahvaraamatukogu komplekteerimise põhimõtete projekt, mille kohta sai igaüks öelda oma arvamuse. Elle Tarik leidis, et raamatukogul on alati liiga vähe raha ja ruumi, samal ajal on kõigil lugejail tuhat soovi täna ja kaks tuhat homme. Komplekteerimise kolmeks sambaks peavad projekti koostajad: raha, infot ilmuva kirjanduse kohta ja raamatukoguhoidja pädevust.

Projekt sisaldab ka ettepanekuid komplekteerimise prioriteetide kohta.

Elavaimat vastukaja tekitas kuulajates rahaprobleem, sest olemasolevate võimalustega on tõesti väga raske raamatukogu vajadusi katta. Tellimused peab väga hoolikalt ja täpselt läbi mõtlema. Kultuuriministeeriumi peaspetsialisti **Meeli Veskuse** sõnul riigi praegune majandusseis riigipoolset raamaturaha suurendamist ei võimalda.

Endiselt esitati kirjastajatele palju pretensioone trükise kehva kvaliteedi pärast. Töörühm pidas õigeks teha projekt kättesaadavaks kõigile raamatukogudele, sealhulgas ka kooli- ja teadusraamatukogudele.

Töörühma liikmed **Kaja Kivisaar** Rapla KRK-st ja **Küllli Ots** Põlva KRK-st koostasid nimekirja 1998. aastal ilmunud teabekirjandusest, mille põhjal **Aili Hõövelsoo** Lääne-Virumaa KRK-st pani välja näituse. Nii said kooslijad uurida raamatuid, mida nad mingil põhjusel oma raamatukokku veel polnud tellinud. Arutluse käigus tutvuti ka kooliraamatukogude komplekteerimise aluste projektiga.

Seminarlaagri viimasel päeval käsitleti infotehnoloogia rakendamist külaraamatukogus. **Meeli Veskus** rääkis, et külaraamatukogudele on eraldatud riigieelarvest raha nii raamatukogutarkvara kui arvutite ostmiseks. Siiski on see mõeldud vaid toetusena, mis tähendab, et kohalik omavalitsus peab projektile samuti raha eraldama. Palju probleeme on hetkel raamatukogutarkvara *Kirjasto 3000* rakendamisel.

Eestis on 20 vallaraamatukogu. Maakogude sektiooni kevadisel koosolekul tõstatati küsimus, mille poolest need raamatukogud erinevad külaraamatukogust. Seekordsel seminaril andis **Marju Tarve** Harju Maakonnaraamatukogust ülevaate Harjumaa vallaraamatukogudest. Võrreldes raamatukogude põhimäärusi ta erinevusi ei leidnudki. Vaid Raasiku raamatukogu põhimääruse projektis oli tähtsustatud vallaraamatukogu kui raamatukogude töö koordineerija osa. Kohalolijatele jäi küll mulje, et sageli on raamatukogu nimetatud vallaraamatukoguks vaid kõlavama nime pärast. Sai selgeks, et vallaraamatukogu moodustamisel peab arvestama kohalikke olusid, ja seda, et teised raamatukogud valdas seetõttu ei kannataks. Arutluse käigus jõuti ka kohaliku omavalitsuse ja raamatukogu suheteni, mis kipuvad teravnema. Palju küsitavusi tekib rahva- ja kooliraamatukogu ühendamisel. Kurtjatele selgitati, et eelkõige peab raamatukoguhoidja ise põhjalikult tutvuma rahvaraamatukogu seadusega, mis kaitseb rahvaraamatukogusid ning otsima oma lugejate hulgas liitlasi. Jäi meelde, et kooli- ja külakogu ühendamine ning vallaraamatukogu roll vajaksid teoreetilist käsitlust ja põhjalikumalt läbitöötamist. Linda Kask ERÜ büroost tegi ettepaneku algatada selleks projektid.

Tõistes päevades ei puudunud ka piisav annus meelelahutust, nagu ekskursioon Käsmu ning Palmse ja Sagadi mõisasse, samuti Artur Alliksaare luule õhtu Rakvere teatri näitleja Heilo Aadla osavõtul.

Röömsat kohtumist järgmisel suvel Võrumaal!

Sirje Bärge

*Kose-Uuemõisa raamatukogu
ERÜ juhatuse liige*

23.–25. aprillini toimus Gotlandi saarel Visbys Läänemere regiooni **RAAMATUKOGUÜHINGUTE II NÕUPIDAMINE** teemal **“Raamatukoguühingute ühendamine; teadus- ja rahvaraamatukogu kogude ühendamine**. Osavõtjaid oli kümnest riigist, välja arvatud Island. Erinevalt Balti riikidest kuulub Põhjamaade raamatukoguühingutesse ka poliitiku, kes ka nõupidamisel osalesid. Nõupidamise põhikorraldaja oli Rootsi Raamatukoguühing, eesotsas ühingu peasekretäri Christina Stenbergiga. Rootsi kavatses lähemal ajal ühendada Rootsi Raamatukoguühingu ja Rootsi Ülikooli- ja Teadusraamatukoguhoidjate Ühingu. Niisugune väljakutse tekitas kahtlemata diskussiooni raamatukoguühingute rollist ühiskonnas. Põhjalikumalt peatuti teemadel:

- kas ühing tegutseb rohkem kutse- või poliitilise ühinguna (täites näiteks aü rolli)

- kes on põhilised ühingu liikmed (individuaallikmed või institutsioonid).

Aktiivseid sõnavõtjaid oli palju ning tõdeti, et ühingute paljusus ühes riigis toob kaasa pigem killustatuse kui koostöö. Tegijad-inimesed on enamasti ühed ja võivad samaaegselt kuuluda mitmesse ühingusse. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest ja rollist tegi ettekande **Krista Talvi**. Heameel oli tõdeda, et ERÜ tööd peeti sisukaks. Hinnati ühingu töö järjepidevust, struktuuri ja riiklikku toetust ühingu tegevusele.

Teiseks arutati nõupidamisel rahvaraamatukogu ja teadusraamatukogu ühendamise võimalikkust ja vajalikkust. Visby linnas asub suhteliselt noor ülikool. Viimastel aastatel on ülikooli juurde ehitatud teadusraamatukogu hea tehnilise varustuse ja infotehnoloogilise baasiga. Nõrgem on raamatuvaramuse osa. Linnas on edukalt toimiv ja heade traditsioonidega rahvaraamatukogu, mis aga kipub ruumide ja infotehnoloogia poolest ajale jalgu jääma. Kolm aastat on aru peetud ja väideldud selle üle, kas oleks otstarbekas need kaks raamatukogu ühendada, et siis ühiste jõududega nii õppurit kui linnaelanikke teenindada.

Ühendamiseks ehitatakse ülikooli raamatukogu juurde uus maja. Nii loodetakse kokku hoida eelkõige majandamis- ja haldamiskulusid, ökonoomsemalt kasutada infotehnoloogia vahendeid ja seadmeid. Samuti varustada paremini kirjandusega, sest dubleerimine jääb ära.

Pärast kõnelusi ja kahtlusi otsustati nii ehituse finantseerimine kui ka raamatukogu majandamine tulevikus. Kahe aasta pärast lubasime Gotlandile eksperimendi õnnestumist vaatama minna. Loodevastasti hakkab asi väikeses Visbys (21 800 elanikku) hästi toimima.

Krista Talvi, Õie Tammissaar

***

17.–18. maini 1999. aastal toimusid Tampere Tehnikaülikoolis Soome **RVL-i päevad**. Korraldajaks oli Soome Teadusraamatukogude Ühingu RVL-i töörühm. Traditsioon kestab juba 1970-ndast aastast. Toimumispaik on loomulikult iga kord erinev raamatukogu. Seekord võttis meid vastu siis Tampere Tehnikaülikool.

Konverentsil kõneldi elektroonilisest raamatukogust, selle mõjust RVL-ile, kõne all olid ka Soome RVL-i päevaprobleemid. Osavõtjatele tutvustati RVL-mooduleid elektroonilistes kataloogides, ka meil kasutatavas INNOPAC-is.

Enamik kõnelejaid olid Soome raamatukogudest, kuid kuulasime ka kaht külalisesinejat. **Christopher Wright** USA Kongressi Raamatukogust rääkis laenutamisest elektroonilisel ajastul ja arutles, kas raamatukoguhoidjal jätkub edaspidigi tööd. **Poul Erlandsen** Taani Pedagoogilisest Raamatukogust tõstas probleemi lugeja võimalustest tellida RVL-i kaudu ise trükiseid.

Tutvuti lähemalt ka Tampere Tehnikaülikooli Raamatukoguga. Erilist huvi pakkus skaneerimissüsteem "Ariel", kuhu kuulub enamik Soome raamatukogusid ja mis võimaldab saada artiklitest koopiaid ühe ööpäeva jooksul.

Järgmine RVL-i konverents toimub ilmselt 2000. aastal Helsingis. NORDINFO rahalisel toel tahtakse kohale kutsuda ka Baltimaade esindajad.

*Margit Mikson
RR RVL-i sektorijuhataja*

LILAEST 99

Leedu, Läti ja Eesti rahvusraamatukoguhoidja dkohtusid 14.–18. juunini taas üle kolme aasta, seekord Leedu Rahvusraamatukogu puhkebaasis Aukštaitijo rahvusparkis asuvas vanas veskis Pakretuonès 18 kilomeetri kaugusel Ignalinast. Kolmel päeval käsitleti teemat "Rahvusraamatukogu: üleminekuaastad" kolmest aspektist: raamatukogude automatiseerimist (seksiooni tööd juhtisid Mihkel Reial Eestist, Irina Žogota Lätist ja Vladas Bulavas Leedust), raamatukoguseadusandlust (juhatasid Tiiu Valm Eestist, Silvija Linina Lätist ja Vytautas Gudaitis Leedust) ning teadustööd

dustingimuste tõttu seadnud endale erinevad prioriteedid. Korraldajad lubasid ettekanded avaldada ingliskeelses kogumikus, nii et soovijail on võimalik materjalidega hiljem tutvuda.

Raamatukogude automatiseerimisele lähenevad kõik kolm riiki erinevalt – Eestis osteti eri raamatukogundustarkvara teadus(INNOPAC) ja rahvaraamatukogudele (*Kirjasto 3000*), Lätis osteti üks tarkvara kõigile (*Aleph*) ja Leedus töötati ise välja oma süsteem (*LIBIS*), mida kavatakse rakendada kõigis 4000 raamatukogus. Tarkvara käikurakendamisega ollakse enam-vähem ühekaugusel, suurem osa sellest keerulisest tööst on kõigil aga alles ees.

Kolm direktorit: Andris Vilks, Tiiu Valm ja Vladas Bulavas.

(juhtisid Anu Nuut Eestist, Inara Klekere Lätist ja Vytautas Rimša Leedust). Tahtes hõlmata kõike võimalikult põhjalikult, olid korraldajad pannud kokku eriti tiheda kava. Ettekandeid oli palju ja enamjaolt kirjeldasid need eelmise LiLaEsti (Lätis, Bernatis 1996) ning praeguse vahel raamatukogudes toimunut. Kahjuks ületas enamik ettekandeid lubatud ajapiiri ja nii ei jäänud aega küsimuste esitamiseks ega püstitatud probleemide arutamiseks. Küsimusi aga tekkis, sest Balti riigid on erinevate majan-

Raamatukoguseadusandlus

on riigiti üsna sarnane. Probleeme on kõikjal autorikaitseaduste rakendamisega. Suurimaks erinevuseks on, et Eestis puudub üldine raamatukoguseadus, mis on olemas nii Lätis kui Leedus.

Leedus kestis seaduse ettevalmistus neli aastat, mille käigus toimus ka avalik arutelu. Seadus sätestab raamatukogude süsteemi ja ülesanded, riigipoolse finantseerimise ning raamatuvarade ja info üldkättesaadavuse. Samuti on määratletud raamatukogude

juhtimise küsimused – raamatukogude tööd koordineerib ja nõustab kultuuriministeri juures asuv raamatukogunõukogu. Seaduse järgi saavad raamatukogud Leedu trükistest 12 sündeksemplari. Koostatud on ka seadust täiendavaid normdokumente, nagu kogude komplekteerimise ja korrastamise määrus, vahetuskogu määrus, statistikastandard, raamatukogu kasutamiseeskiri, tasuliste teenuste nimekiri jmt. Leedus koostatatud raamatukogustandardeist andis ülevaate Vytautas Rimša. Standardeid on kolme liiki:

enam Euroopa Liidu direktiive ja rahvusvahelisi seadusandlikke dokumente (Berni konventsioon 1971. aastast, Rooma konventsioon 1991. aastast jmt.). Ene Loddes selgitas täpsemalt, milliseid neist on RR-i töös arvestatud.

Rahvusraamatukogude **teadustöö** aluseks peaksid olema projektid, mille kaudu on võimalik kiiremini ja kergemini sisse viia uuendusi ning teha koostööd mitmesuguste organisatsioonidega, ja mis võimaldavad kasutada saadud raha võimalikult maksimaalselt.

Osavõtjad Eestist LiLaEst-i seminaril.

terminite, tehnoloogia ja kogude kohta. Rahvusraamatukogu teadusosakond tegeleb terministandardite väljatöötamisega – praeguseks on normeeritud 2050 terminit, neist 770 standardites. 1999. aastal loodi Leedu kultuuriministeri raamatukogude nõukogu organiseerimisel raamatukogunduse standardiseerimise komitee, mis on võtnud endale ülesandeks tõlkida ISO standardid.

Lätis kehtib raamatukoguseadus 1998. aastast. Seadus annab kõikide raamatukogude rahastamise ja raamatuvarede komplekteerimise alused. 1997. aastal kehtima hakanud autorikaitseseadus sätestab sündeksemplaride arvuks 14 eksemplari. Läti RR-i direktor Andris Vilks juhtis oma sõnavõtu kuulajate tähelepanu faktile, et laiemas tähtsusega dokumendid, näiteks inimõiguste deklaratsioon, annavad üksikisikule sageli rohkem õigusi kui konkreetse riigi seadused. Nii on ka Läti raamatukoguseadus koostatatud neid õigusi arvestamata ning vajalikku riigipoolset rahalist toetust garanteerimata (on selge vahe, kui seaduses on "tasuta juurdepääs infole" asemel kirjas "vaba juurdepääs infole").

Eestis arvestatakse seaduste ettevalmistamisel üha

Andris Vilksi sõnul puudus Lätis 90-ndate algul ühtne täienduskoolituse süsteem, praegu tegeldakse sellega projektide raames, näiteks õpetatakse rahvaraamatukogusid kasutama raamatukogunduslikku arvutiprogrammi *Aleph*. Kokku on Lätis praegu pooleli 30 teadusprojekti.

Leedus tegeldi siiani põhiliselt (leedu-, vene-, inglise-, saksa keelsete) teemasõnastike koostamisega, nüüdsest tahetakse asuda entsüklopeedilise sõnastiku koostamisele. Töös on rida projekte, millest suurim on koostööprojekt jaapanlastega uue infotehnoloogia saamiseks ja rakendamiseks.

LiLaEsti seminaril arutletust **kokkuvõtteid tehes** tõi Leedu Rahvusraamatukogu teadusosakonna juhataja **Vytautas Rimša** välja kolm tendentsi: 1) enne 1990-ndaid aastaid esines seminaril palju väliskülalisi, eriti Venemaa suurematest raamatukogudest, nüüd pole enam kombeks neid kutsuda; 2) majanduslikud olud ei võimalda enam sõita ka raamatukogusid vaatama; 3) kui varem käsitleti seminaril raamatukogunduse probleeme laiemalt (ka rahvaraamatukogudesse puutuvat), siis nüüd on kõne all peamiselt rahvusraamatukogud.

Ene Riet

RAAMATUKOGU FINANTSEERIMINE, JUHTIMINE JA TEENUSTE KVALITEEDI PLANEERIMINE

Iga organisatsioon püstitab arengusuunad ja eesmärgid, mis suunas edasi liikuda. Et veenduda tegevuse õigsuses ja vajalikus tasemes, tuleb aga aegajalt oma tööd mõõta ja hinnata.

Kasutades raamatukogu juhtimises efektiivseid kvaliteedijuhtimise põhimõtteid, peame teadma, mida me selle all mõtleme. Raamatukogu tegevuse kõrge kvaliteet eeldab ulatuslikku kvaliteetsete teenuste pakkumist ja kõikvõimaliku informatsiooni haldamist ja vahendamist, s.t. üleminekut uutele teenustele ja kliendile orienteeritud tegevuse juhtimise printsiibile.

Me peame teadma, mida me tahame teha ja mida me tegelikult teeme ning kuidas saame parandada seda, mida me halvasti teeme.

Teisalt peame teadma, kas me teeme õigeid asju, ja kui palju me sellele raha ja aega kulutame ning kui suur on kasutegur. Nii tuleks analüüsida oma tegevust, tulude ja kulude suhet ning saadud kasutegurit.

Oluline on, et me mõistaksime, et finantside otstarbekas jaotus ja kasutamine ning organisatsiooni struktuur ja juhtimismudel peaksid baseeruma analüüsil, ning kui vajalik on töö tulemuste hindamine ja analüüs finantseerimise ja juhtimise seisukohalt.

Eesmärgiga anda Eesti teadusraamatukogude raamatukoguhoidjatele ülevaade tulemusjuhtimise põhimõtetest ja raamatukoguökonomikast, korraldati **15. ja 16. juulil Eesti Rahvusraamatukogus rahvusvaheline seminar teemal "Raamatukogu tegevus ja töö tulemuslikkuse indikaatorid (näitajad), kvaliteedi hindamine ja teenuste planeerimine, töö tulemuslikkuse mõõtmine ja hindamine kui finantside planeerimise tugitegevus".**

Seminaril juhatasid Inglismaa Riikliku Finantsinstituudi (IPF) tegevdirektor, EL raamatukoguökonomika projekti LibEcon/2000 koordinaator **Phillip Ramsdale** ja IPF-i raamatukogu- ja infoteenuste juht, EL raamatukoguökonomika projekti LibEcon/2000 direktor **David Fuegi**.

Mõlemad lektorid on ühtlasi mitme raamatukogutöö ökonomika projekti lõpparuande autorid, sh. kirjutanud. ka 1997. aastal sarjas "Raamatukogud ja infoühiskond" (*Libraries in the Information Society*) ilmunud EL väljaande *Library economics in Central and Eastern Europe. EUR 18042 EN. European Commission, DG XIII/E4.- 330 p.*

Seminaril anti ülevaade projekti LibEcon/2000 käigus tehtud analüüsidesest ja toodi välja Eesti raamatukogude ja raamatukogu-

hoidjate positsioon Kesk- ja Ida-Euroopa kultuuri kontekstis. Eesti Rahvusraamatukogu esitab igal aastal Eesti raamatukogude andmed Loughborough* Ülikooli, kus toimub andmetöötlus. Andmete interpretatsioon ja lõppjärelused avaldatakse projekti Euroopa Liidu Komisjoni DG XIII Direktoraadi projekti LibEcon/2000 lõpparuandes.

Seminaril käsitleti rahvusvahelisi standardeid ISO 2789 "Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika" (*Information and Documentation. International Library statistics*) ja ISO 11620 "Informatsioon ja dokumentatsioon. Raamatukogu töö tulemuslikkuse indikaatorid" (*Information and Documentation. Library performance indicators*).

Esimene neist esitab nõuded statistika kogumiseks ja definitsioonid, teine töö tulemuslikkuse indikaatorid ja nende interpreteerimise meetodika. Hetkel on ettevalmistamisel ISO 2789 uus väljaanne, milles esitatakse uurimise metodoloogia ja meetodika, lähtudes lõppkasutaja seisukohast. Standardisse lülitatakse uued tulude ja kulude jaotused ning finantseerimispõhimõtted, suhtarvude võrdlusvõimalused ja elektrooniliste kandjate arvestusalused.

Olulisim on jälgida standardites esitatud definitsioone, mis võetakse iga konkreetse näitaja puhul arvestuse ja interpreteerimise aluseks.

Kõige huvipakkumad ja uudsemad olid kvaliteedi juhtimise põhimõtted ja võrdleva analüüsi (*benchmarking*) alused. See on valdkond, kus me kindlasti vajame täiendavat koolitust, et välja arendada töö tulemuslikkuse analüüs kui raamatukogude finantseerimise otsuste alus.

Tehes diskussioonidest kokkuvõtteid, selgus, et lahendamist vajavad:

- 1) hästitoimiva raamatukoguvõrgu väljaarendamine riiklikul tasandil ja õige rollide jaotus institutsioonide vahel
- 2) raamatukogude arengukava väljatöötamine

Pildil vasakult: Phillip Ramsdale ja David Fuegi.

3) uuringutel ja analüüsil baseeruvate ressursside õige planeerimine ja jaotus

4) inforessursside komplekteerimise koordineerimine, planeerimine ja jaotus ressurssiraamatukogude vahel

5) kvaliteedijuhtimise põhimõtetel baseeruva juhtimismudeli ja organisatsioonilise struktuuri kujundamine institutsionaalsel tasandil

6) sotsiaal-majanduslikud uuringud raamatukogu rolli määratlemiseks ühiskonnas

7) infonõudluse ja teenuste turu-uuringud, sihtsuunitlusega teeninduse ja sihtgruppide infovajaduste analüüs

8) infotarbija koolitus

9) personali koolitus, nõuded personalile ja raamatukoguhoidjate haridus

- tasemeõpe
- täienduskoolitus
- kutsenõuded raamatukoguhoidjatele
- õppekavade akrediteerimine
- uute õppeainete kavandamine – raamatukogu-ökonomika, finantsanalüüsi ja kvaliteedi juhtimise põhimõtted

• teadustegevuse koordineerimine ülikoolide, raamatukogude ja teiste teadusasutuste vahel, arvesse võttes uurimisvajadusi, uusi teadusdistsipliine ja raamatukogude vajadusi. Uuringute planeerimine läbi kraadiõppe

10) raamatukogutöö tulemuslikkuse indikaatorite väljatöötamine, kvaliteedi ja kvantiteedi analüüsi uuringute planeerimine, meetodika ja metodoloogia määratlemine

11) ühtse integreeritud raamatukogusüsteemi juurutamine eri tüüpi raamatukogudes, mis võimaldaks teha kättesaadavaks Eesti infovarad ja lülitada maailma infovõrkudesse

12) sise- ja väliskommunikatsioonisüsteemide väljaarendamine, raamatukogudevahelise töö koordineerimine, dubleerimise vältimine ja infovahetus

Ülikooliraamatukogud näitasid enam initsiatiivi uurimisvajadusteks. Ülikooliraamatukogude probleemiks on alafinantseerimine, nad vajavad tõestusmaterjali raamatukogude õigusliku seisundi parandamiseks ja rahastamiseks. Seni on rahastamine toimunud põhiliselt õppetegevuse tagamise eesmärgil, soovida jätab ülikooliraamatukogude teenindus avaliku raamatukoguna. Tuleb alustada uuringutega selgitamiseks teenuste kvaliteeti ja tegelikku infovajadust; moodustada teadusraamatukogude konsortsium, kes hakkaks tegelema teadusraamatukogude vaheliste probleemide koordineerimisega. Peame organiseerima informatsiooni kommunikatsiooni ja infovahetuse institutsionaalsel tasandil, raamatukogude vahel, ministriumide ja riiklike finantseerijate ning rahastavate fondide vahel nii horisontaalselt kui vertikaalselt.

Ekspertarvamus seminari juhilt Phillip Ramsdale'lt.

On suur erinevus terminite *andmed* ja *informatsioon* vahel. Kuid vaatamata suurele näitajate hulgale on siiski võimalik esitada tõhus ülevaade raamatukogu teenustest. Selleks tuleb kättesaadavate andmete interpreteerimisel kontsentreeruda mõnele üksikule

hästivalitud indikaatorile, mis oleks abiks teenuste pakkumisele, ökonoomsusele, kvaliteedile ning raamatukogu tegevuse juhtimisele.

Seminaril keskenduti töö tulemuslikkuse näitajatele, mis on aluseks juhtimisprotsessile ja kõige olulisemad raamatukogu tegevuse formaalses planeerimisprotsessis. Iga plaan, olgu ta siis mitteformaalne eelarve arutelu dokument või trükitud kujul avaldatud strateegia, esitab terve rea tegevusi, mis vajavad otsustamist, kuidas neid rahastada, kuidas ressursse jaotada. Seminari läbiviijad on arvamusel, et pole otstarbekas koguda statistilisi andmeid, kui neile ei järgne andmete analüüsi ja interpreteeringut ning võrdlust. Kõige olulisem on analüüsi tulemuste ja järelduste kaudu mõjutada otsuseid ressursside otstarbekaks jaotuseks ja kasutuseks.

Seminarist võtsid osa eri teadusraamatukogude esindajad, kes omasid, nagu selgus arutelude ja dialoogide käigus, erinevaid kogemusi planeerimises. Planeerimiserinevus tuleneb raamatukogude eri haldussüsteemidest. Osa raamatukogusid töötab suurte organisatsioonide struktuuriüksustena ja see avaldub tugevalt nende finantseerimises – s.t. otsused raamatukogu rahastamiseks võetakse vastu ülalpool ja tehakse kogu organisatsiooni vajadusi arvestades. Näiteks ülikooliraamatukogud, olles ülikoolide struktuuriüksused, saavad mõjutada rahastamist vaid ettepanekute kaudu, ja selleski tekib raskusi, sest puudub ülevaade ressursside jaotusest ja paigutuse kanalitest vastavalt tegelikule tööle ja tegevuse tulemuslikkusele.

Eestis puudub igaaastane raamatukogude tegevuse auditeerimine, mis võiks olla aluseks raha jaotamisele. Järgmise aasta eelarve koostamisel lähtutakse eelmise aasta eelarvest, lisades sinna teatavad summad vastavalt variatsioonile, millel puudub seos tegelike juurdekasvu vajaduste ja töö tulemustega. **Sellises situatsioonis on objektiivne vajadus töö tulemuslikkuse näitajate väljatöötamiseks.**

Arvesse võttes eespool esitatut, ilmneb rida prioriteete, mida tuleks arvestada tegevuskavade koostamisel:

- vajadus lugeja infonõudluse uuringuteks ja standardite väljatöötamiseks, et võrrelda raamatukogusid institutsioonidevaheliste kokkulepete järgi
- Eesti Rahvusraamatukogu kogutud ja esitatud andmete analüüs võib tulevikus pakkuda vajalikku informatsiooni tulude ja kulude jaotuse erinevuste kohta raamatukogude vahel
- kui ühetüübilised ja olemuselt ning suuruselt sarnased raamatukogud on valmis tegema koostööd, siis on olemas võimalus välja arendada võrdleva analüüsi süsteem.

Töö tulemuslikkuse indikaatorite väljatöötamiseks ja tegevusplaani koostamiseks peab ühelt poolt näitama üles initsiatiivi analüüsivajaduse järele ning teiselt poolt olema valmis kooskõlastatud tööks. Rahvusraamatukogu, kes omab andmeid ja teatavat kogemust nende interpreteerimiseks ning teeb ka analüüsi, on ideaalne paik nimetatud tegevuse algatamiseks, teostuseks ning arendamiseks koostöös ülikoolide ja teadusraamatukogudega.

ANU NUUT

RR-i raamatukogunduse osakonna juhataja

SUVESEMINAR OJÄÄRSEL

16. ja 17. augustil peeti järjekordne teadusraamatukogude suveseminar Lahemaal, Ojaäärseel teemal **"Teaduslikud keskraamatukogud arenevas infoühiskonnas"**. Käsitleti teadusraamatukogudele kõige olulisemaid teemasid. Ettekannetega esinesid Tiit Valm – raamatukogude seadusandlusest ja finantseerimise põhialustest, Konrad Kikas – teadusraamatukogude komplekteerimise finantseerimisest, Anu Nuut – töö tulemusjuhtimise põhimõtetest ja tulemusnäitajate võrdlevast analüüsist, töö tulemuslikkuse hindamiskriteeriumidest kui finantseerimisotsuste tugitegevusest, Katrin Gottlob – raamatukogude statistika kogumisest, Riin Olonen – võimalustest, mida pakub integreeritud raamatukogusüsteem INNOPAC statistika kogumiseks.

Teist päeva sisustasid ettekanded Eesti autoriõiguse seadusest (Ene Loddess), autoriõiguse probleemidest Euroopa Liidu käsitluses (Kalju Tammaru), ELNET Konsortsiumi tegevusest (Asko Tamme) ja digitaalse raamatukogu loomise põhimõtetest (Mihkel Reial), CD-ROM andmebaaside võrgukasutusest (Jüri Järs), teadusraamatukogu raamatukoguhoidja kutsenõuetest (Malle Ermel) ja teadusraamatukogude teadus- ja arendusprojektidest (Aili Normak, Toomas Liivamägi, Gerda Koidla ja Anu Nuut). Ülevaate ERÜ tegevusest andis Krista Talvi ja raamatukogude arengukava koostamise vajadusest Meeli Veskus.

Esimese päeva olulisemaid teemasid, kogude kujundamine, jätkus rühmatöö tasemel.

Arutelu juhatasid Lea Lumi ja Mihkel Volt, tehti palju ettepanekuid, mille kohta kokkuvõtte esitab **Lea Lumi**:

Meie eesmärk on saavutada olukord, kus kogude komplekteerimine oleks Eesti ühiskonnas intellektuaalse taastootmise toimimiseks optimaalselt lahendatud. Lahemaa seminaril kavandatud rühmatöö korraldati leidmaks vastust küsimusel – **mida on võimalik, saaks, tuleks muuta või luua praeguse olukorra parandamiseks?**

Lisaks esitati küsimus – **mis on kogude komplekteerimisel primaarne? Kas lugeja, raamatukogu tüüp, ühiskonna vajadused vms.**

Arvati, et kogude komplekteerimise finantseerimise peaks tagama riik. Samuti soovitati välja töötada finantseerimise alused ja põhimõtted riiklikul tasandil, tehti ettepanek, et raamatukogude komplekteerimise finantseerimine võiks toimuda sihtfinantseerimisena raa-

matukogudevahelise organisatsiooni kaudu (sihtasutus, nõukogu, komisjon), mitte teiste institutsioonide, nagu ministerium, ülikool jne. kaudu.

Teaduslike keskraamatukogude süsteemi kohta avaldati erinevaid mõtteid, ühelt poolt, et see võiks toimida endiselt, samas leiti, et võiks moodustada vaid kaks teadusraamatukogu – üks Tallinnas ja teine Tartus, mis koordineeriks teaduslike erialaraamatukogude tegevust ja komplekteerimist. Vaja oleks defineerida ressursiraamatukogu riiklik tähtsus, mis väljuks institutsioonide piirest ja millele lisanduksid Eesti Hoiuraamatukogu, Muusikaakadeemia Raamatukogu, Kunstiakadeemia Raamatukogu ning Lastekirjanduse Teabekeskus, liites ka Pedagoogikaülikooli Raamatukogu.

Teaduslike keskraamatukogude mõiste võiks kasutusele võtta terminina teadusraamatukogud. Tehti ka ettepanek kasutusele võtta mõiste *ressursiraamatukogud*. Oluliseks peeti selgitada välja kliendi infovajadus ja selle tagamise teed, samuti tegeliku süsteemi toimimine.

Kogude kujundamise problemaatika on väga spetsiifiline ja seda hinnatavamad olid töörühmade ettepanekud:

- luua Eestis kogude kujundamise poliitika, analüüsida olemasolevate kogude seisu (uuring)
- selgitada välja tegelik infovajadus
- luua ühine andmebaas olemasoleva informatsiooni kohta
- fikseerida teavikute säilitamise põhimõtted (Hoiuraamatukogu roll ja teavikute üleandmine, arhiveerimisele kuuluvad teavikud, teavikute vormi muutmine ja teavikute säilitamine)
- fikseerida kogude korrastamise põhimõtted
- ühtse referenttuuri kujundamine, kes valdaks nii Tartu kui Tallinna informatsiooni
- kogude kujundamise poliitika väljatöötamine Eesti teadusraamatukogude arengukava ühe osana.

Teadusraamatukogude suveseminarist osavõtjad.

Ühiskomplekteerimine on positiivne idee, aga rakedamine vajab paljude takistuste ületamist. Kuidas toimida, kui finantseerimiseks leitakse vahendid riiklikest summadest, mitte eelarvest. Tuleb luua komplekteerimiskeskus, kellel on volitused ja kes vahendab teeninduskokkuleppeid.

Teavikute füüsiline asukoht ja kasutamise viisid vajavad täpset fikseerimist (kui ei ole tegemist elektrooniliste teavikutega). Teha kindlaks, kas ühiskomplekteerimist on võimalik korraldada olemasoleva ELNET Konsortsiumi kaudu (pretsedent elektrooniliste teavikute ühishanke töögrupi näol Konsortsiumi juures on ju olemas).

Millest lähtub komplekteerija teavikute hankimisel?

Kuigi esikohale seati riigi tellimuse vajadus, peeti ühiskonna, raamatukogu tüübi ja lugeja vajadusi võrd-selt oluliseks. Ühiskonna vajadused määravad teadusraamatukogude komplekteerimisvaldkondade spektri. Kuna liigset dubleerimist ei saa lubada, siis tuleb lugeja suunata raamatukogusse, kus leidub talle vajalik informatsioon. Raamatukogu tüüp määrab ka teavikute sisulise taseme. Tellida on võimalik ainult siis, kui on raha.

Mis saab edasi? Kuidas leida lahendus tõstatatud komplekteerimisprobleemidele?

Leiti, et on vajalik välja töötada raamatukogupoliitika ja teadusraamatukogude tegevuse põhilised. Eri tüüpi raamatukogud tuginevad eri omandivormile, on ametkondlikku killustatust. Teadusraamatukogud, eriti ülikooliraamatukogud vajavad seaduslikku kaitset. Oluline on välja arendada ka töö tulemuslikkuse näitajad, mille analüüsi tulemustele saaks rajada rahastamisotsuseid nii riiklikul kui institutsionaalsel tasandil. Tuleb asuda teadusraamatukogude finantseerimise mudeli ja ressursside ühiskasutuse mudeli ning raamatukogude arenduskava väljatöötamisele.

Jõuti järeldusele, et kõik ei ole korras teadusraamatukogude ressursside jaotuses ja finantseerimises ning Kultuuriministeeriumi määrus 1995. aastast komplekteerimisvaldkondade kohta vajab ülevaatamist ja muutmist.

Rõhutati vajadust teadusraamatukogude konsortsiumi moodustamise järele – ja ühe võimaliku variantina pakuti ELNET Konsortsiumi tegevusvaldkondade etapiviisilist laiendamist ja ülekasvamist teadusraamatukogude koordineerivaks keskuseks.

Järjekordne Ojaäärse suveseminar viis meid sammu võrra edasi teadusraamatukogude ühistegevuse suunas.

Arvati, et teadusraamatukogude ees seisvate probleemide lahendamiseks ei piisa ainult suveseminarist. Kindlasti peab jätkuma töö talveseminaril Käärikul, kus keskendutakse senisest rohkem teadusraamatukogude arenguprobleemidele. Korraldada tuleks veel vaheseminare sügisel ja kevadel teemadel "Teadusraamatukogude teadus- ja arendusprojektid, ühisprojektide kavandamine", "Kogude digitaliseerimine ja virtuaalne raamatukogu", "Kogude komplekteerimine", kus võetak vastu otsuseid, kuidas edasi minna.

Anu Nuut

RR-i raamatukogunduse osakonna juhataja

RAHVARAAMATUKOGUDE 19. SEMINARLAAGER

toimus 4.–6. augustini Paldiskis, osalejaid oli 35. Käsitleti komplekteerimispõhimõtete väljatöötamist, autoriõigust ja haldusreformi ning nende mõju raamatukogudele.

Tiiu Valm andis ülevaate **raamatukogude tööd puudutavatest seadustest ja seaduseelnõudest**, mis on ilmunud 1999. aastal Kultuuriministeeriumi välja antud kogumikus "Kultuuriseadused". Pikemalt peatus ta Eesti autoriõiguse seaduse muutmise ja täiendamise seadusel ("Autoriõiguse seaduse, haldusõiguserikkumiste seadustiku, kriminaalkoodeksi, tarbijakaitseseaduse ja tolliseaduse muutmise ja täiendamise seadus"), mille koostamise tööühmas olid ka Rahvusraamatukogu esindajad ja mis võeti Riigikogus vastu 21. jaanuaril. Seadus annab laenu- tamise definitsiooni (§5 lõige (12) Teose või selle koopia laenu- tamine käesoleva seaduse tähenduses on teose või selle koopia andmine ajutiseks kasutamiseks üldsusele avatud asutuse kaudu otsese või kaudse varalise kasu saamise eesmärgiga) ja karistumäärad teoste loata reprodutseerijatele. Samuti juhtis Tiiu Valm tähelepanu internetis ülespandud infoturbe seaduse eelnõule ning soovitas jälgida Eestis vastuvõetavaid seadusi, sest kõik nad võivad puudutada ka raamatukogusid.

Meeli Veskus andis ülevaate Viitnal maaraamatu- kogude seminarlaagris arutletust: küsimusi on teki- tanud laenutuste arvestus uue töökorraldusjuhendi järgi. Ta peatus pikemalt raamatukogu **töö planeerimisel ja arengukava koostamisel**. Kui arengukava peaks koosnema kolmest osast: olukorra analüüsist, tuleviku tegevuskava koostamisest ja plaanide täit- miseks mehhanismide väljatöötamisest, siis praktika on näidanud, et viimast osa tavaliselt pole või see on puudulik.

RR-i **RVL-i** sektorijuhataja **Margit Miksoni** sõnul on RVL-i vahepealne madalseis ületatud ja raamatu- kogudevaheliste laenutuste arv suureneb iga päevaga.

Komplekteerimisprobleemid on päevakorral nii rahva-, kooli- kui ka teadusraamatukogudes. ERÜ rahvaraamatukogude komplekteerimistöörühma tegevusest andis ülevaate **Mare Ektermann**. Ette- panek töörühma loomiseks tehti Eesti raamatukogu- hoidjate 7. kongressil 1998. aastal. Praeguseks on töörühm koostanud nimestiku uusimast väärtusli- kumast teabekirjandusest "Top 110", mida tutvustati maaraamatukogude seminarlaagris. Töörühma koosta- tavatest komplekteerimispõhimõtetest (raamatuvaliku põhimõtted – kui palju omakultuuri käsitlevat, eesti autorite raamatuid, koduloolisi väljaandeid, laste- kirjandust, teaberaamatuid proportsionaalselt osta) peaksid kujunema kõigi raamatukogude komplek- teerimise põhimõtted. Praegu on komplekteerijad hädas info hankimisega ilmuva kohta (puudub perioodiline uudiskirjanduse nimestik) ja raamatute hankimisega, samuti on halb koostöö kirjastajatega.

Rahvaraamatukogude automatiseerimise teemat võttis sõna Lääne Maakonna KRK direktor **Ilme Sepp**. Kuigi nende probleemidega tegelevad ERÜ rahvaraamatukogude automatiseerimise töögrupp (*Kirjasto 3000*), ATP Tarkvara juures oma töögrupp ning komisjon Kultuuriministeeriumi juures (jaotab põhiliselt raha). Ometi toimus raamatukogude automatiseerimine enam-vähem koordineerimatult. 1998. aasta viimasel rahvaraamatukogude direktorite nõupidamisel tegi Jüri Järs ettepaneku moodustada veel üks töörühm, kes uuriks, mida raamatukogud täpselt vajavad. See töörühm, kuhu kuuluvad Tartu ja Tallinna linnaraamatukogu (kes ei soovi rakendada tarkvara *Kirjasto 3000*, vaid ühineda INNOPAC-iga), Võru (neil on pikemaajalised kogemused tarkvaraga *Kirjasto 3000*), Kohtla-Järve Linnaraamatukogu, Kultuuriministeeriumi, ERÜ ja ELNET Konsortsiumi esindajad, tuli kokku selle aasta mai algul ja koostas raamatukogude automatiseerimise olukorra selgitamiseks küsitluslehe. Tagasi saadi seitsmest maa- raamatukogudel ja suurematel raamatukogudel on probleemid täiesti erinevad. Väikesed raamatukogud kurdavad, et raamatukogutarkvara *Kirjasto 3000* levitavalt ATP Tarkvaralt ei saa alati vajalikku praktilist nõu ja abi. Turule on tulnud uus raamatukogutarkvara *Origo* ja arvata on, et tuleb veel teisigi. Oigesti otsustamiseks tuleks teha rohkem koostööd ja moodustada ELNET Konsortsiumi eeskujul rahvaraamatukogude automatiseerimise konsortsium. Samas on tehtud ettepanek, et teadusraamatukogude konsortsium hakkaks tegelema ka rahvaraamatukogudega.

Haldusreformist ja selle mõjust raamatukogudele rääkis seminaril **Paldiski volikogu esimees Anne Taklaja**, kes kirjandusteadlasena on külastanud ja kasutanud arvukalt raamatukogusid nii Eestis kui välismaal. Raamatukogu on muuseumi kõrval tähtis asutus elu ja riigi tutvustamisel ning valla kultuuripildis on ta võrdne külakooliga, mille kadumisel kaob kogu elu selles piirkonnas, arvas Anne Taklaja. Kuid raamatukogu majandamisel on oluline valla rahaline suutlikkus – alla 6000 elanikuga vald pole suuteline üleval pidama korralikku raamatukogu, samuti administratiivne suutlikkus – väikestesse omavalitsustesse on väikese raha eest raske leida pädevaid ametnikke. Paldiski valla alla kuuluvad linn, vald ja Pakri saared. Nendega tahab ühineda ka Vasalemma vald. Sellisena peaks olema valla raamatukogudele eeskujuks Rae vald oma raamatukogudega, kus on üks suurem ja tugevam raamatukogu, samas jääksid alles ka väikesed. “Paldiski raamatukogu on naerukoht,” ütles volikogu esimees. Raamatukogu, mis asub mitmekorruselise elumaja keldris väga väikestes ruumides, on praegu tõesti halvas seisukorras. On otsitud välja maja Paldiski kesklinnas, milles raamatukogule on ette nähtud 200–300-ruutmeetiline pind. Maja on aga praegu Kaitseministeeriumi valduses ja lepingut linnale üleandmiseks pole veel sõlmitud, kuigi otsus selle kohta on olemas.

Vahepeal paluti võimalust uudistada Norra Akershusi Maakonnaraamatukogult Harju Maakonna-

raamatukogule kingitud raamatubussi. 100 000 kilomeetrit läbi sõitnud “Scania” näeb välja nagu uus. Bussis on ruumi lugejatele mõnusaks raamatute sirvimiseks, on lastenurk ja kaks arvutiühenduse võimalusega töökohta raamatukoguhoidjale. Vajadusel võib kasutada biopotiga tualetti. Vajaliku valgustuse tagavad laeaknad. Kas bussiga Eestis ka lugejaid teenindama hakatakse, ei osanud Harju Maakonnaraamatukogu direktor Rutt Enok öelda, kuid lasteüritusi hakatakse seal tegema igal juhul.

Seminaril käigus tutvuti Pakri poolsaare vaatamisväärsustega, alustades tuletornist ja pankrannikust ning lõpetades tuumareaktoriga, külastati Paldiski Linnaraamatukogu ja sõideti Pakri saartele. Laagri toimumist toetasid rahaliselt Eesti Kultuurkapital ja Kultuuriministeerium.

Ene Riet

* * *

14.–16. oktoobrini toimub Tallinnas, Eesti Rahvusraamatukogus, BALTI- JA PÕHJAMAADE MUUSIKARAAMATUKOGUDE KONVERENTS,

mis on esimene omalaadne ettevõtmine terves regioonis. Põhjamaade muusikaraamatukogudel on juba välja kujunenud omavahelise koostöö vormid, iga kahe aasta tagant toimuvad koolitusseminarid jpm. Eelolev konverents on püüdnud seda ühisarutelu laiendada ka Baltimaadele, kusjuures rõhuasetus ei ole mitte kahe regiooni vastandamisel, vaid dialoogil, info ja kogemuste vahetamisel, ühistele sõlmprobleemidele lahenduste leidmisel. Moodustavad ju Balti- ja Põhjamaad omamoodi terviku Euroopa põhjaosas.

Keskseteks teemadeks on elektrooniline kirjastamine, autoriõigus ja muusikaraamatukogud, muusika erivajadused automatiseeritud raamatukogusüsteemides, muusikaraamatukogutöötajate erialane ettevalmistus, samuti Balti- ja Põhjamaade nüüdismuusika ja muusika- info kättesaadavuse ning selle tagamise võimalused.

Konverentsile on oodata väga mitmekülget osavõtjate ringi: esindatud on nii teadusraamatukogud, muusikaõppeasutuste raamatukogud, rahvaraamatukogud, orkestri- ja ringhäälinguraamatukogud, samuti kõigi osavõtjamaade muusikainfo keskused.

Organiseerimistoimkond on rahvusvaheline ja seda juhib **Veslemöy Heintz** Rootsi Muusikaraamatukogust, kes oli Rahvusvahelise Muusikaraamatukogude Assotsiatsiooni president aastatel 1995–1998. Kohapealse korralduse eest vastutab Eesti Muusikakogude Ühendus.

Lähemat infot konverentsi ja osavõtuvõimaluste kohta saab **telefonil 630 7143** (Aurika Gergeležiū ja Katre Riisalu) ja **e-posti aadressil emky@nlib.ee**

*Aurika Gergeležiū
Eesti Muusikakogude Ühenduse sekretär*

INNOVATIVE USERS GROUP'i 1999. AASTA KONVERENTSIST

24.–27. aprillini toimus Oaklandis USA-s Kalifornias Innovative Users Group'i (edaspidi IUG) järjekordne aastakonverents. Tänu A. W. Melloni fondi toetusele osales Eestist nimetatud üritusel viieliikmeline esindus: **Asko Tamme** (ELNET Konsortsium), **Ülo Treikelder** (TÜR), **Jüri Järs** (TTÜR), **Margit Teesalu-Kranich** (EAR), **Riin Olonen** (RR).

Mis on IUG?

Innovative Users Group on organisatsioon, mis ühendab firma Innovative Interfaces, Inc (edaspidi Innovative) poolt loodud integreeritud raamatukogusüsteemi INNOPAC kasutavaid raamatukogusid üle terve maailma. IUG on iseseisev ja firmast Innovative sõltumatu organisatsioon.

IUG juhtorganiks on juhatus, mille koosseisus on esimees, tema asetäitja, eelmine esimees, sekretär ja veel neli liiget. Juhatuse töös osaletakse vabatahtlikult. Igal aastakonverentsil valitakse uus esimehe asetäitja (sel aastal Karen Perone, Rodmani Avalik Raamatukogu), eelmine asetäitja saab automaatselt esimeheks (Peter Murray, Case Western Reserve University) ja eelmine esimees jääb, nagu seda nimigi ütleb, eelmiseks esimeheks (Fred Gertler, Santa Clara ülikool). Sekretär ja varahoidja valitakse kaheks aastaks. Uue juhatuse volitused hakkavad kehtima aastakonverentsi lõppedes.

Põhikirja järgi on IUG eesmärk:

- mõjutada Innovative Interfaces, Inc. toodete arendamist ja täiustamist;
- soodustada ja parendada informatsiooni vahetust ja suhtlemist nii oma liikmete seas kui ka IUG liikmeskonna ja Innovative'i töötajate vahel;
- koguda ja jagada informatsiooni firma Innovative toodete kasutamise kohta.

IUG saab kokku kolm korda aastas. Kahel korral kohtutakse ALA (American Library Association) konverentsidel, täpsemalt küll vahetult enne ALA konverentsi. Peakonverents toimub kord aastas, igal kevadel. Esimene rahvusvaheline aastakonverents peeti 1993. aasta aprillis Oaklandis.

Iga aastakonverents koosneb ühepäevasest uutele liikmetele orienteeritud eelkonverentsist ja kolm päeva kestvast peakonverentsist, mis peaks vastama kõigi kasutajate huvidele. Nelja päeva jooksul leiab küllaldaselt võimalusi kohtuda ja mõtteid vahetada teiste raamatukogutöötajatega üle maailma. Käsitlevate teemade arv suureneb igal aastal. Käesoleval aastal oli üle 120 istungi. Ettekandeid esitavad nii IUG liikmesraamatukogude esindajad kui ka firma III personal. Vajaduse ja võimaluse korral on istungitel esindatud ka teised firmad. Firmad, mis teevad koostööd Innovative'iga või mille tooteid on spetsiaalselt kohandatud või täiendatud tegema koostööd süsteemiga INNOPAC (nt. osales sel aastal printimise temaatikale pühendatud istungil ka firma Rasmussen Software, Inc. president Bob Rasmussen).

Konverents toimub igal aastal ise kohas. Paaritu- arvulistel aastatel peetakse konverentsi Oaklandis või selle lähistel, et pakkuda liikmesraamatukogudele võimalust külastada ka firma Innovative Interfaces, Inc. peakorterit Emeryville'is. Paarisarvulistel aastal saadakse aga kokku USA keskosas või Idarannikul. Kuna Euroopas on viimasel ajal INNOPAC-i kasutajate arv jõudsasti kasvanud, on arutletud võimalust pidada mõni konverents tulevikus ka Euroopas).

Operatiivsema infovahetuse tagamiseks on loodud kõigile soovijaile avatud postiloend INNOPAC (INNOPAC@innopacusers.org). Nimetatud postiloend on suunatud kõigile neile, kes tunnevad huvi arutelude vastu raamatukoguteenuste automatiseerimisest süsteemide INNOPAC/INNOVACQ abil (viimane on eraldi toode komplekteerimise automatiseerimiseks, selle arendusest kasvaski välja süsteem INNOPAC). Praeguseks on postiloendiga ühinenud juba üle 2000 inimese. Arutletakse mitmesuguste teemade üle, näiteks integreeritud raamatukogusüsteemi juurutamine, kasutatavad riistvara platvormid ja sidevahendid, süsteemi administreerimine, elektronkataloog ja selle laiendamine ning loomulikult raamatukogutöö (kataloogimine, laenutamine, komplekteerimine ja perioodika töötlemine).

Paralleelselt postiloendiga peetakse üleval ka igakülgset informatsiooni jagavat veebilehekülge (<http://www.innopacusers.org>), mille vahendusel on samuti võimalik jälgida mõttevahetusi ja sooritada otsinguid postiloendi arhiivis.

Peale põhilise rahvusvahelise kasutajate grupi on olemas ka regionaalseid grupe (näiteks Austraalias – Australian Innovative Users' Group, Kanadas – Innovative Users Group Canada, Euroopas – European Innovative Users' Group jm.) ning temaatilisi grupe (nt. muusika – Innovative Music Libraries User Group – ja juriidika – Innovative Law Libraries Users' Group).

IUG 1999

1999. aasta aprillikuus Oaklandis toimunud Innovative Users Group'i aastakonverents oli seitsme eelneva aastaga võrreldes kõige suurema osavõtjaskonnaga. Üritusel osales üle 1000 inimese INNOPAC-i kasutavatest raamatukogudest üle maailma.

Vaatamata sellele et osalejate auditooriumidesse mahutamise valmistas probleeme, oli Fred Gertleril, IUG juhatuse esimehel aastatest 1998–1999, põhjust rahul olla konverentsi korraldusega. Neljalt kontinendilt saabunud sadade raamatukogude esindajaile suudeti pakkuda üle 120 istungi, mis kõik väga hästi vastu võeti. F. Gertleri sõnul: "Nii, kuidas suureneb ja laieneb Innovative'i kasutajaskond, suurenevad iga õnnestunud IUG konverentsiga ka võimalused jagada teadmisi ja kogemusi teiste Innovative'i kasutajatega."

Eelkonverentsi toimus 24. aprillil.

Uutele kasutajatele orienteeritud eelkonverentsi avas IUG juhatuse esimees Fred Gertler, kes tervitas kõiki IUG suurde perre saabumise puhul. Illustreerimaks süsteemi INNOPAC kasutusala kasvu, luges Gertler üles kõik kaugemalt tulnud delegatsioonid, sealhulgas ka Eesti. Lühikese sissejuhatuse järel algas töö sektiioonides. Eelkonverentsil käsitletud teemad olid

suunatud peamiselt algajatele süsteemi kasutajatele, mistõttu paljud ideed, mis istungitel välja pakuti, olid meile juba tuttavad. Nii mõnigi esineja lõpetas oma ettekande sõnadega: "Lugege juhendit!"

Peakonverentsi peeti 25.–27. aprillini.

Konverentsi avapäeval tervitas kõiki konverentsile saabunud firma Innovative president Jerry Kline. Ta väitis, et "kõigist konverentsidest, kus firma Innovative osaleb, on IUG aastakonverents kõige olulisem." J. Kline juhatas ühtlasi sisse ka päeva kaks peaesinejat: John Cage firmast Sun Microsystems ja John Loether firmast Compaq. Nad rääkisid intrigeerivalt tehnoloogia tähtsusest ühiskonna arengule ja raamatukoguhoidja rollist tulevikus.

Kuna teemasid ja huvilisi oli palju, aega ja ruumi aga piiratult, siis toimusid paljud konverentsi istungid paralleelselt. Kui eelkonverentsil toimus üheaegselt kolm istungit, siis peakonverentsil tuli soovitud teema valida umbes kümne korraga läbiviidava istungi hulgast. Õnneks huvipakkuvaid ettekandeid korraldati.

Konverentsi ajal peeti üle 120 istungi, millest kõige populaarsemaks – enam kui 450 osalejaga – kujunes David R. Rogersi ja Carol Trinchitella juhatatud istung INNOPAC-i aruande generaatori kasutamisest *Lists A to Z: INNOPAC's Best Kept Secret*. Nimetatud istungil kasutatud materjalid on üleval ka internetis (http://www.library.unt.edu/tech_services/IUG; <http://www.library.unt.edu/newacqs>). Populaarsed teemad olid veel: süsteemi administreerimine, süsteemist turvakoopiate tegemine, laenuparameetrite väljatöötamine (<http://www.wcu.edu/library/about/internal/presentations/iii/circprofiling99/ppframe.htm>), ülevaatefailide ja statistiliste aruannete koostamine (<http://www.mcfls.org/lists>), avalike raamatukogude konsortsiumi töö koordineerimine, andmete normeerimine, uus tootesari *Millennium* ja eriti selle laenumoodul, samuti süsteemi vers. 2000 tutvustus ning ka elektronkataloogi toimetamine veebis (http://192.235.0.3/screens/opacmenu_s1.html; <http://www.iris.rutgers.edu/uhtbin/cgiirsi/SggoOxndKa/1739005/60/123>), selle integreerimine raamatukogu koduleheküljega (<http://ntlib.lib.uop.edu/iug/>; <http://library.dowling.edu/>) jpm.

"Tundub, et nii istungid kui ka esinejad lähevad iga aastaga aina paremaks. Konverentsi haare laieneb pidevalt, samuti tõuseb ka selle tase," ütles Rodmani Avaliku Raamatukogu süsteemi koordinaator ja äsja IUG juhatuses esimehe asetäitjaks valitud Karen Perone.

Mis meile silma jäi? Peamiselt pakkusid huvi uued tooted (süsteemi selle aasta sügisel käiku lastav versioon 2000, tootesari *Millennium*), mitmed aspektid elektronkataloogi esitusest veebis, kindlasti ka raamatukogude kogemused ülevaatefailide ja statistiliste aruannete koostamisel jms.

Ühel istungil mainiti ettekande illustreerimiseks ka Eesti kataloogijaid. Firma Innovative esindaja Doug Randall tõi oma ettekandes *Internalization*, kus kõneldi sriptide kasutamise senistest võimalustest ja edasistest plaanidest näite sellest, kuidas Eesti kataloogijad töötlevad kirillitsas ilmunud kirjandust, kusjuures süsteem ise on eesti keeles. Saalisviibijad noogutasid tunnustavalt.

Kuigi istungite vahel sai kolleegidega mõtteid vahetada, korraldati sel aastal veel mitu üritust

inimeste kokkuviimiseks. Toimus vastuvõtt uutele kasutajatele, ühine lõuna ja muidugi vastuvõtt Innovative'i peakorteris Emeryville'is.

Lisaks oli võimalus kohtuda ka teiste partneritega (3m, Baker & Taylor, Blackwell, Ebsco, Faxon, Kingsley Library Equipment, Rasmussen Software ja RoweCom), tutvuda Innovative'i uute toodetega jne. Firma Innovative oli sisutanud ka arvutiklassi, kus sai kasutada arvutit, surfata internetis, lugeda oma elektronkirju.

Meil jäi ka piisavalt aega Oaklandiga tutvuda, paar päeva San Franciscos veeta ja ka Berkley't külastada.

IUG 2000

Peter Murray, kelle volitused IUG juhatuses esimehena hakkasid kehtima aastakonverentsi lõppedes, kutsus kõiki järgmisele IUG aastakonverentsile, mis toimub 29. aprillist – 02. maini 2000. aastal Philadelphias. Kui temalt küsiti, kas ta ei karda, et IUG osavõtjate arv hakkab üle pea kasvama, vastas ta: "Ei. Meie arv on tõepoolest viimase seitsme aasta jooksul jõudsasti kasvanud, kuid kui tegemist on spetsialistide (nii kasutajate kui tegijate) kokkusaamisega ühel eesmärgil – teha süsteem veel paremaks –, siis mida rohkem meid on, seda parem."

Artikli kirjutamisel on kasutatud materjale IUG koduleheküljelt (<http://www.innopacusers.org>) ja firma Innovative Interfaces, Inc. infolehest *INNTouch* (1999, vol.13, no 1).

Riin Olonen

20. - 28. augustini toimus Tai Kuningriigi pealinnas Bangkokis **IFLA 65. AASTAKONVERENTS** teemal **"Raamatukogu – värav vaimuväärtuste maailma"**. Konverentsil osales 2237 delegaati kogu maailmast, enim USA-st (310), Taist (305), Hiinast (162), Venemaalt (112), Prantsusmaalt (102), Inglismaalt (91), Taanist (60), Rootsist (58), Austraaliast (57) ja Malaisiast (56). Eesti 14-liikmelise delegatsiooni koosseisus olid RR-i, EV Kultuuriministeeriumi, EAR-i, TPÜR-i ja Hoiuraamatukogu esindajad. Komplekteerimis-sektsioonis pidas RR-i väliskirjanduse osakonna töötaja **Rene Tendermann** silmapaistvalt hea ettekande "Vahetus kui komplekteerimine ja kultuuri promoveerimine". Konverentsi ettekanded olid üldiselt Aasia-kesksed ja enamasti ülevaated tehtust. Sisukamalt, probleeme esile tuues ning neile lahendusi pakkudes esinesid arenenud maade esindajad – niisuguseid ettekandeid oli aga küllalt vähe.

Konverentsil osalejad külastasid ka Tai raamatukogusid. Rahvaraamatukogudest parim – eriliselt kena ja hooldatud Lumpinee pargi südames asuv Suan Lumpinee raamatukogu on võrreldav meie halvasti hooldatud ja hädasti kapitaalremonti vajava valla-raamatukoguga. Raamatukoguhoidja laual seisis personaalarvuti 286 raamatukogutarkvaraga Micro CDS/ISIS, mis oli saadud just enne konverentsi algust ja millega polnud veel töötatud. Kokku on Bangkokis 16 harukogu ja kolm raamatubussi. Rahvaraamatukogusid finantseerib kohalik omavalitsus. Riiklikult finantseeritakse Tai Rahvusraamatukogu ja osaliselt ka suurima ülikooli – Tammasati ülikooli raamatukogu.

Ene Riet

Kuldne torn esiplaanil on Tai kuningalossi juures asuv vaimulik raamatukogu.

MITTE AINULT MILVI TEDREMAALE

Palun pahandust! Pole põhjust seada kahtluse alla Maare Kümniku sõbralikud kaalutlused kogumiku "Meie õppisime raamatukogundust Tartu Ülikoolis" koostamisel.

Vastutuse võtan endale. Nii suuline ettekanne kui avaldatud kirjatükk raamatust, raamatukogudest ja rahast olid erinevale rõhuasetusele vaatamata ühest ja samast asjast.

Tartus õppinud ja töötanud bibliotekaarina elan kaasa siinsete raamatukogude moraalsele ja materiaal-sele ahistamisele. Veelgi enam – arvan, et Eesti raamatukoguvõrk, selle juhtimise ning rahastamise alused vajavad korrigeerimist. Meie raamatukogu-kultuurile ei sobi pealinnakesksed välismailt, olgu siis idast või läänest pärit mudelid. Ajaloolises arengus välja kujunenud kogud, järjepidevus ning töötavad on rahvuslik väärtus.

Kuigi aus ajalooline tõde toetab Kirjandusmuuseumi, seisab tänane nõndanimetatud Rahvusraamatukogu kindlalt rahajalgadel. 1944. a. novembris asutatud Eesti Meditsiiniraamatukogu eirab 1632. a. asutatud Tartu Ülikooli ja tema arstiteaduskonda teenindavat raamatukogu. Elementaarloogiliselt on USA Rahvuslikule Meditsiiniraamatukogule, ka Helsingile ja Kopenhaagenile osutamine mõttetu. Emotsionaalselt ning eksistentsiaalselt on ühtekuuluvustundele ja sõprusele osutamine tõhus üleskutse, kuid *argumentum ad hominem* ei aita raamatuasja edasi.

Rahast ja positsioonisäilitamistungist mõjutatud rõhuasetus on rohkem kuulajate kõrvades, mõistmine nende vahel.

Algatamisväärt oleks raamatukogude rahastamistee-maga seotult argumenteeritud arutelu ka raamatukogukutse väärtustest ning reaaleetikast. Tühisõnaline ilukõne "raamatukoguhoidja ääretult kauni elukutse" teemal ei muuda elulisi tõsiasju – lugejateeninduse raskused, vähene raamatuosturaha, väike palk, kutsetööst loobumine jne., jne.

Kultuuri- ja teadusloole, raamatutundmisele, raamatuarastajatele, raamatuvajajatele toetub Eestis uudne raamatuelukutse, mida minu sulg tõrgub raamatukaubanduseks nimetamast. See raamatukogunduse ja bibliofiilia piirimail asuv amet toidab, teeb targemaks, huvitab, rõõmustab, kuid ei ole pelgalt rahaamet.

Laine Peep

Tartu Ülikooli Raamatukogu on uus direktor

Toomas Liivamägi on sündinud 4. veebruaril 1959, lõpetanud Tartu Ülikooli füüsikateaduskonna 1982.

* * *

LUDMILLA RASS – 80

ÕNNITLEMINE

Kas tõesti? Ei ole midagi imelikku, kui keegi hiljuti Ludmilla Rassi kohanu küsib, kas numbris on trükiviga. Aga eluloandmed kõnelevad järgmist.

Ludmilla Rass on sündinud 12. septembril 1919 Tallinnas. Õppis Tallinna Linna Tütarlaste Kommerts-gümnaasiumis (praegu on selles koolimajas Inglise Kolledž), mille lõpetas 1938. Järgnesid õpingud Tartu Ülikoolis (1938–1946), mis andsid eesti filoloogi ja bibliograafi diplomi. Järgnes bibliograafi amet Riiklikus Avalikus Raamatukogus. Aastad 1947–1950 kulused aspirantuurile Leningradi Raamatukogunduse Instituudis. Seejärel tagasi Toompeale, kus 1953–1975 tuli täita F. R. Kreutzwaldi nimelise Eesti NSV Riikliku Raamatukogu direktori asetäitja kohustusi; sellest 1971–1972 direktori positsioonis. Eesti Laste-raamatukogu direktor oli Ludmilla Rass 1975–1987.

Niisiis oma raamatukoguhoidja teel oli ta kõige pikemat aega direktori asetäitja teaduslikul alal. Niisugune oli tollal ametikoha nimetus. Ja et see ei

aastal ning astunud 1998. aastal Tallinna Pedagoogikaülikooli info-teaduste osakonna magistri-õppesse.

T. Liivamägi on töötanud 1982–1987 Väandra keskkooli õpetajana, 1987–1995 Tartu 15. keskkooli/ Tartu Descartes'i lütseumi õpetaja ja õppealajuhatajana. Aastatel 1995–1996 töötas Liivamägi Tartu linnavalitsuse haridusosakonnas koolikorralduse peakoordinaatorina.

Tartu Ülikooli Raamatukokku asus Toomas Liivamägi tööle 1996. aastal, töötades käesoleva aastani raamatukogu tehnoloogiadirektorina. Käesoleva aprillist asus ta tööle direktori kohusetäitjana. 25. juulil valis Tartu Ülikooli nõukogu Toomas Liivamäe raamatukogu direktoriks.

olnud ainult nimetus, tunnistavad mõned uurimuslikku laadi tööd. Paraku ei ole koostatud Ludmilla Rassi isikubibliograafiat. Rohkem kui kahe aastakümne jooksul oli ta nagu hea ingel erialase tegevuse kohal: raamatukogunduslik uurimistöõ, bibliograafia, raamatukogudele õpetavate ja juhendavate tekstide koostamine. Tema algatusel ilmusid vihikud "Huvitavat raamatukogude tööst", nende järele mituteist aastat aperioidilist "RK-d", mis panid aluse ajakirja "Raamatukogu" taastamisele. Et meie raamatukogude teaduslik töö toimus üsna järjekindlalt, näitavad ligi kakskümmend kogumikku artikleid "Nõukogude Eesti raamatukogundus". Ilmusid "Raamatukoguhoidja käsiraamat" (1964), "Raamatukogunduse sõnastik" (1969), mitmel korral kataloogimisreeglid, liigitustabelid ja palju muid teoseid raamatukoguhoidjale. (Uut käsiraamatut ja sõnaraamatut raamatukogu-hoidja jaoks pole me suutnud hiljem koostada.) Tema kaasaegsed teavad, et mõne asja tegemine tollal võib tunduda tänapäeva mõistmisele veider ja keeruline. Ometi talitas Ludmilla Rass ikka nii, et tegudest pidi olema kasu raamatukogudele ja raamatukogundusele ka tänapäeva mõttes. Tema töö Eesti Lasteraamatukogus andis tulevikule palju, asutus on muutunud raamatukogust suureks teabekeskuseks. Aga lasteteenindusest ja lasteraamatukogust algab ju iga raamatukogu lugeja teekond.

Nii Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse kui ka teiste teaduslike ning rahva- (nende hulgas ka laste-) raamatukogude raamatukoguhoidjad tervitavad Ludmilla Rassi tema tähtpäeval ja soovivad edasiseks südamest palju õne!

Hans Jürman

SUMMARY

The meeting of CENL is going to be held in Estonia in autumn this year. For this event, we publish materials that cast light on the present situation as well as future perspectives of European national libraries.

We asked the directors of European national libraries to answer the following questions:

- 1) introduce Your library and summarize the future perspectives of the institution.
- 2) Your vision of the role and development perspectives of national libraries in the next millennium in the united Europe.
- 3) What kind of future relationships and cooperation do You expect between your library and Estonian libraries?

Brian Lang: The British Library is regarded by many as having one of the world's finest collections. The British Library aims to foster the pursuit of knowledge for the benefit of scholarship, research and innovation and to encourage the broadest possible awareness and accessibility of the Library's collections. It has a varied programmes in publishing, education and public events.

The basic mission of national libraries is to acquire, catalogue, and store information, and to make it available where and when it is required. The digital revolution will not change this basic mission.

The British Library has had successful and mutually beneficial exchange agreements for the acquisition of Estonian material with the National Library of Estonia, the Estonian Academy of Sciences, Tallinn Technical University and Tartu University Library for many years. The British Library has an extensive collection of materials in Estonian and relating to Estonia.

Einar Sigurdsson: The National and University Library of Iceland opened in a new building on 1 December 1994. The Library intends to make the most of its advantage of being both a national library and a university library as well as the largest research library of the nation.

In the future, national libraries will not only be depositories of the written word: they will be stored with other media broadcasts, they will also gain strength as cultural institutions in a general sense.

In the library field, the contacts of Iceland and the Baltic states developed under the auspices of NORDINFO (Iceland being one of five members of NORDINFO) in recent years is of great importance.

Vladas Bulavas: Martynas Mažvydas National Library is the largest library in Lithuania. The library was the initiator of the Lithuanian Integrated Library Information System (LIBIS) project launched in 1997. It should be emphasized that the LIBIS software devised in Lithuania is being used by majority of Lithuanian libraries.

In the next millennium national libraries should experience a golden age. The Baltic states have taken up to essential reforms in librarianship and the level of our library development will reach that of the Western nations.

Esko Häkli: The Helsinki University Library is also the National Library of Finland. The library is situated in three different places, the main building in Senati Square will have an annex of 10,000 square metres. The HUL is a national research library of the humanities and a supporting institution of Finnish research libraries network. It provides services all over the country. The Library attends upon the computer network of research libraries and is a head of the national projects.

In the future national libraries will fulfil a central part in the network environment because they are responsible for the development and need of the library network that comprises an integral library system.

The HUL has successfully co-operated with Estonian libraries because we know each other personally and have good possibilities of communication.

Vladimir Zaitsev: National Library of Russia was established in 1795 as the Imperial Public Library and was opened to readers in 2 January 1814. Now, it is one of the world's biggest universal research libraries, the national library of Russian Federation and the research, methodological and co-ordinating centre for the libraries of the federation. In the nearest future, the co-ordination of the work of two national libraries of Russia (National Library of Russia in St. Petersburg and Russian State Library in Moscow) will take place and the conception of their collaboration will be worked out in the unitary world of librarianship and information.

At the present, the nature of co-operation of national libraries of Estonia and Russia lies in book exchange. Both libraries take special interest in developing and widening the sphere of their interrelations.

Tiiu Valm: National Library of Estonia has become the preserver of national memory and cultural heritage, the center of Estonian literature and national bibliography, an irreplaceable source of information for the legislative body and other constitutional institutions, the development centre of librarianship and library education, and a public cultural centre.

I hope that in the next millennium differences in information technology use between European national libraries will decrease. These have perhaps hindered the most the participation of the so-called "leavers of the socialist world" in joint projects. But it is also important that the role of national libraries as the collectors and keepers of national memory will be more widely acknowledged – the modernization process should not cause the fall of cultural heritage.

National Library of Estonia holds contacts with all European national libraries, the closest of which, of course, with Scandinavian libraries.

* *

In the article "Library activities, evaluation of performance measurement, performance indicators and action planning" Anu Nuut, Head of the Library Science and Development Department of the NLE introduces what motivate libraries to measure and evaluate their performance. There is a need for benchmarking, what is the base on the effectual division and use of financial resources. There are 3 main factors: performance indicators, effectiveness and efficiency. The article gives the review of performance indicators proposed by IFLA, ISO standard 11620, and about the university libraries performance indicators on the basis of Sir Brian Follet Report and describes the international projects of European Union what are concerned with this subject.

* *

In the article "The Enduring by Intellectuality" Maire Liivamets introduces Hando Runnel's (editor-in-chief of the series "Estonian History of Ideas") collection of articles "A Brief Kiss". The collection of a well-known Estonian poet and publicist contains written texts on fiction, politics and about Estonian life, the author himself and people in general. Runnel's book provides an intellectual view of life and helps to evaluate the period of writer's life and creative work. The head-word of Hando Runnel's works is the enduring by intellectuality, as well as by descendants. He believes in the power of truth. Runnel likes ethical people who have ideas and he dedicates many pages to such persons. In politics he follows the trends of Estonian, Russian and European issues. Naturally, the fate of the Estonian nationality is very close to his heart, and one can find this issue in his every article.

* *

Anu Nuut introduced in the article "Library financing, management and service quality planning" the international seminar "Library activities and performance indicators, quality appraisal and service planning, business planning framework" held in July in Tallinn, in the NLE. Seminar was managed by Phillip Ramsdale, Executive Director IPF, UK and David Fuegi, Library and Information Services Manager, IPF, UK and presented major theme "the performance indicators" as most useful when employed in a formal planning process, because the plan (whether an informal budget discussion document or a published strategy) provides an agenda for decisions about the use of resources.

CONTENTS

■ NATIONAL LIBRARY	
National Libraries on Their Way to the Future:	
Director of the British Library	Brian Lang 4
Director of the National and University Library of Iceland	Einar Sigurdsson 6
Director of Martynas Mažvydas National Library of Lithuania	Vladas Bulavas 7
Chief Librarian of Helsinki University Library	Esko Häkli 9
Director of the National Library of Russia in St. Petersburg	Vladimir Zaitsev 11
Director of the National Library of Estonia	Tiiu Valm 13
■ RESEARCH LIBRARY	
Evaluation of Library Activities	Anu Nuut 14
■ BOOK HISTORY	
Books of Cult: Akif Piriñçi "Felidae"	Aimar Ventsel 18
■ ESTONIAN HISTORY OF IDEAS	
Enduring by Intellectuality	Maire Liivamets 19
■ PUBLIC RELATIONS	
If the Press Takes Interest in Us	Triin Soone 21
■ RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP	23
■ CRITICAL REVIEW	
Everything Is As Before... , But Something Has Changed	Maare Kümnik 27
■ ESTONIAN BOOK YEAR	
An Appeal of the Book Year	29
■ ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION	
Ten Years of the ELA Annual	Linda Kask 30
About the ELA Summer Activities	Krista Talvi 32
Summer Seminar of the ELA School	
Libraries Sections in Põlva	Bärbel Luhari, Ester Sõrmus 32
Training Camp of Rural Libraries	Sirje Bärge 33
■ CONFERENCES AND SEMINARS	
LiLaEst 99	Ene Riet 35
Financing, Management and the Planning of Service Quality in a Library	Anu Nuut 37
Summer Seminar at Ojaääre	Anu Nuut 39
The 19 th Training Camp of Public Libraries	Ene Riet 40
About 1999 Annual Conference of Innovative Users Group	Riin Olonen 42
■ READER'S COLUMN	Laine Peep 44
■ NEWS	
CONGRATULATIONS: Ludmilla Rass – 80	45
■ SUMMARY	45

SEMINARIDE TUUR

KUIDAS AUTOMATISEERIDA RAAMATUKOGU

- ATP TARKVARA on suurim ja kogenum raamatukogude automatiseerimisega tegelev ettevõtte Eestis.

Ühtset tarkvara *Kirjasto 3000* kasutab meil üle 250 raamatukogu. Võrumaa Keskraamatukogu on tänu uuele tootele "WEB-Raamatukogu" nähtav internetikasutajatele kogu maailmas.

- SEMINARI EESMÄRK: tutvustada ja õpetada raamatukogude automatiseerimist. Püütakse vastata küsimustele, milline on optimaalne tarkvara, kuidas valida riistvara, milliseid eelnevaid koolitusi oleks vaja läbida, millised on tänaste raamatukogude kogemused? Võotkoodi etiketist, lugejakaardist ja võotkoodi lugerist räägib külalisesinejana Silver Simmer firmast "ID-Balti".

- SEMINARI SIHTGRUPP: valla-, linna- ja külaraamatukogutöötajad, kooliraamatukoguhoidjad ning valla- ja linnavalitsuste ametnikud.

- SEMINARID on tasuta. Osalejate vahel loositakse kingitusi. Tuuri lõppedes loositakse kõigi osalenud raamatukogude vahel kolm tasuta *Kirjasto 3000* litsentsi kasutajaõiguse saajat.

- SEMINARID TOIMUVAD:

- 20. Sept. kell 10.30 Tartumaal, Kõrveküla vallamajas
- 21. sept. kell 10.00 Pärnumaal, Pärnu Linna Keskraamatukogu lugemissaalis Rüütli 28
- 22. sept. kell 10.00 Saaremaal, Kuressaare gümnaasiumi saalis
- 23. sept. kell 10.00 Hiiumaal, Kärdla keskkooli raamatukogus
- 28. sept. kell 10.00 Valgamaal, Valga Keskraamatukogus
- 29. sept. kell 10.00 Põlvamaal, Põlva Keskraamatukogus
- 30. sept. kell 10.00 Viljandimaal, Viljandi linna "Inkeri" päevakeskuses
- 4. okt. kell 11.00 Läänemaal, Läänemaa Keskraamatukogu
- 5. okt. kell 11.00 Lääne-Virumaal, Lääne-Virumaa Keskraamatukogus Rakveres
- 6. okt. kell 10.00 Järvamaal, Järvamaa Keskraamatukogu lugemissaalis Paides
- 7. okt. kell 11.00 Jõgeva Maakonna Keskraamatukogus Põltsamaal
- 13. okt. kell 11.00 Harjumaal, Vasalemma raamatukogus
- 20. okt. kell 10.00 Raplamaal, Rapla Keskraamatukogus

Täpsem info ATP Tarkvarast ja maakondade keskraamatukogudest!

Osalemisest palume teatada:

- Telefonidel (2) 620 7593
(2) 620 7614
- Faks (2) 620 7594
- Internet <http://WWW.trenet.ee/~atp>
- e-post inno.atp@trenet.ee
annelik.atp@trenet.ee

Aadressil ATP Tarkvara
Kuhlbari 1-218, Tallinn 10128

OOTAME KÕIKI!

OSALEMINE EI MAKSA MIDAGI!

